

§ 1 Justerades protokollen för den 4 innevarande månad.

§ 2 Ang. Palestinafrågan

Herr utrikesministern ANDERSSON erhöll ordet för att i ett sammanhang besvara de i kammarens protokoll för den 28 november intagna frågorna.

dels nr 376 och 377 av herr *Siegbahn* (m),

dels nr 378 och 379 av herr *Lindahl* i Hamburgsund (fp),

och anförde:

Herr talman! Herr Siegbahn har frågat mig varför Sveriges regering inte röstade mot den FN-resolution i Palestinafrågan i vilken Israel, en av parterna, inte ens nämndes. Vidare har han ställt frågan varför Sverige inte röstade mot den resolution i vilken PLO gavs ställning som permanent observatör i FN. Herr Lindahl i Hamburgsund har ställt två frågor av samma innehåll som de nu nämnda.

Kammaren har nyligen fört en lång och ingående debatt om Palestinafrågan och PLO:s ställning. Där redovisades regeringens inställning i dessa båda ämnen och det finns därför inte anledning för mig att i detalj upprepa innehållet i denna. Som kommentar till våra röstningar i FN kan följande sägas.

Sverige kunde godtaga det övervägande flertalet av paragraferna i den FN-resolution, som behandlade palestinaarabernas rättigheter. I resolutionen saknades dock en uttrycklig hänvisning till staten Israels rätt att leva inom säkra och erkända gränser. Då Sverige anser ett erkännande av denna Israels rätt utgöra en nödvändig del av varje fredlig uppgörelse i Mellersta Östern, fann vi det omöjligt att rösta för resolutionen. En nej-röst kunde å andra sidan skapa intrycket att vi inte vill erkänna palestinaarabernas rättigheter. Flertalet stater i Västeuropa bedömde situationen på samma sätt. Endast ett litet antal länder röstade mot resolutionsförslaget.

Sverige har tidigare röstat för att PLO skall få ställning som observatör vid möten med olika FN-organ. Den FN-resolution i vilken PLO gavs ställning som permanent observatör i FN innebar, att organisationen skulle beviljas en förmån, som hittills endast tillerkänts suveräna stater och mellanstatliga organisationer. Sverige fann det därför omöjligt att rösta för resolutionen. Med hänsyn till våra tidigare röstningar i fråga om ob-

Torsdagen den
12 december 1974

Ang. Palestinafrå-
gan

servatörskap för PLO i andra FN-organ och till att vi önskar se PLO medverka i konstruktivt internationellt arbete ansåg vi det vara riktigtast att avstå.

Herr SIEGBAHN (m):

Herr talman! Jag ber för min del att få tacka utrikesministern för svaret på de frågor som herr Lindahl i Hamburgsund och jag har framställt.

Jag är emellertid inte riktigt överens med utrikesministern om att vi vid den debatt som vi hade för några veckor sedan fick fullt klart för oss hur regeringen skulle rösta. Herr Romanus ställde – jag tror det var tre gånger – frågan till statsministern om man nu inte skulle rösta för avslag på den resolution som förelåg i FN, men han fick aldrig något svar på det. Jag och kanske en del andra hyste den förhoppningen att regeringen just mot bakgrund av den debatt som vi hade skulle säga nej till Palestinaresolutionen.

Utrikesministern säger nu att skälet till att man avstod från att rösta var att det i resolutionen inte sades något om Israels rättigheter. Det tycker jag emellertid inte är tillräckligt. Det har ju tagits resolutioner av denna typ under årtal, men då har situationen varit en annan. Då har 10–20 länder röstat för, 10–20 har röstat emot och kanske 70–80 stater har avstått. Det har därmed varit ganska klart att här inte fanns majoritetsstöd för en uppfattning. Nu har situationen totalt förändrats. Nu är det ett stort antal följsamma stater som inför oljebekymmer och i hopp om lån eller gåvor villigt och respektfullt röstar som arabländerna vill. Man har alltså som sagt kommit in i en helt annan situation, och då är det mycket allvarigare hur man ställer sig.

Det hade därför varit naturligt att vi, eftersom resolutionen på en väsentlig punkt inte tillfredställde kravet på ett balanserat uttalande, hade röstat nej. Dessutom innehåller resolutionen nya saker som är helt felaktiga. Det talas t. ex. om att palestinierna har en oförytterlig rättighet att återvända till sina hem och att FN begär att de skall göra så. Det är någonting helt nytt.

Det fanns en resolution från december 1948 – tror jag – där det hette att palestinierna antingen kunde få kompensation för förlorad egendom eller kunde återvända till sitt hemland om de var beredda att leva i fred med israelerna. I samma resolution fanns ett uttalande om att hela operationen förutsatte att araberna var beredda att inleda förhandlingar om fred. Dessa uttalanden har man under årens lopp glömt bort. Dessutom har det tidigare aldrig förekommit något viljeuttalande från FN om vilken väg som skulle väljas.

Jag vill bara säga ytterligare en sak: det är viktigt att man försöker ge något aktivt bidrag till freden. Ett sådant vore att man röstade nej, och förklarade varför man av principskäl gjorde det, på alla sådana här resolutioner som inte är balanserade. Detta har regeringen exempelvis gjort beträffande Sydafrikaresolutionen där man röstade nej i apart-

heidfrågan med hänvisning till att resolutionen också innehöll ett uttalande riktat mot Israel.

Herr LINDAHL i Hamburgsund (fp):

Herr talman! Jag tackar för svaret på frågorna.

Jag måste säga att jag blev mycket besviken och bestört när jag i nyheterna fick höra hur Sverige röstat beträffande den här resolutionen i FN. Det var ingenting som vi visste – den debatten som hade förts här i riksdagen hade regeringen nogsamt avstått från att tala om hur man egentligen tänkte rösta.

Så kommer då detta: man avstår. Man avstår från att rösta mot en resolution som från många synpunkter inte kan betraktas annat än som en krigsresolution. I resolutionen hävdas i andra punkten palestiniernas rätt att återvända till sina hem och sin egendom. När man vet vad PLO i praktiken menar med detta förstår man att det inte är någonting annat än ett krav på Israels utplånande. Men resolutionen är litet försiktigt och luddigt formulerad, och regeringen vågade inte rösta emot. Man röstade inte emot en resolution där inte Israels rättigheter tas upp och försvaras! Israel glöms bort, det finns nästan inte!

Herr talman det är djupt beklämmande att den svenska regeringen har handlat som den har gjort.

Vi har i dag sett hur en av PLO:s medlemsorganisationer uppfattar att man skall uppträda: handgranater i en fullsatt biolokal.

Man kanske kan ställa frågan varför regeringen handlade som den gjorde vid behandlingen av denna krigsresolution. Tyvärr, herr talman, är det mycket lätt att få misstanken att oljan kan ha någonting med det hela att göra. Det är ytterst beklämmande att regeringen har uppträtt som den gjort. Jag hoppas att detta var ett misstag och att vi skall få se en förbättring i fortsättningen, t. ex. att den svenska regeringen kan vara beredd att hjälpa Israel – om det nu utesluts från arbetet i UNESCO – att få plats inom den svenska delegationen.

Herr utrikesministern ANDERSSON:

Herr talman! Talet om att vi inte vågar rösta på ett visst sätt bemötte vi i debatten här den 22 november. Ställningstagandet till hur vi skulle rösta kom efter den diskussionen, eftersom det när den pågick fördes förhandlingar mellan en rad stater om hur man skulle ta ställning till resolutionen. Den som noga läser statsministerns interpellationssvar av den 22 november kan få helt klart för sig att ett nej till resolutionen icke skulle ha svarat mot den ställning i Mellerstaösternfrågan och i förhållande till PLO som regeringen framförde i interpellationssvaret. Ett nej skulle icke ha motsvarat vår uppfattning. Däremot var det helt klart, som jag sagt i mitt svar i dag, att det var omöjligt att stödja resolutionen. Under sådana förhållanden var det naturligt att vi tillsammans med praktiskt taget alla andra länder i västvärlden avstod från att rösta.

Nr 142

Torsdagen den
12 december 1974

Ang. Palestinafrågan

Torsdagen den
12 december 1974

*Ang. Palestinafrå-
gan*

Herr SIEGBAHN (m):

Herr talman! Utrikesministern har berövat mig halva min taletid genom att besvara båda mina enkla frågor på en gång. Därför riskerar jag att då och då få höra talmannens klubba under denna debatt.

Man hade kunnat vidta en mycket enkel åtgärd, om man verkligen ville lämna ett positivt bidrag i linje med den svenska s. k. aktiva utrikespolitiken, nämligen att lägga fram en egen resolution eller ett resolutionstillägg, där Israels rätt att existera infördes. Då hade man haft ett alibi. Det hade kunnat konstateras att vi ville ha en resolution som ger en allsidig belysning. Jag vill till utrikesministern ställa frågan: Vore det inte lämpligt att man aktivt försökte föra fram ett resolutionsförslag och förklarade att vi, om resolutionsförslag innehåller meningar av den typ som vi tidigare röstat nej till, t. ex. i apartheidfrågan, och som från principiell synpunkt icke är acceptabla för Sverige, i framtiden alltid kommer att rösta nej till dessa?

I vad gäller PLO framförs i resolutionen som första punkt en hänvisning till FN:s universalitet. Det betyder med andra ord att FN har sagt att PLO nu är representant för en stat. Universaliteten i FN-stadgan syftar ju på att alla stater skall vara med. Det här är ett ganska märkligt förhållande. Jag vet inte om det gjorts någon röstförklaring från svenskt håll, men detta är såvitt jag förstår nog för att vi skulle rösta nej till en sådan resolution.

Jag vill slutligen ställa en fråga med anledning av att jag i tidningar sett uppgifter om att PLO känner sig oerhört uppmuntrad av framgångarna i vad avser både PLO:s yttranderätt och denna mycket speciella resolution. PLO har sänt en delegation till Sverige och hoppas få etablera sig här. Kommer dessa personer av UD att ges ställning som något slags interlokutörer eller kommer de att vara här helt i egenskap av privatpersoner?

Herr LINDAHL i Hamburgsund (fp):

Herr talman! Jag har verkligen den förhoppningen att regeringens röstande inte helt motsvarar regeringens åsikt i Palestinafrågan. Är det verkligen regeringens åsikt att som det står i resolutionen – visserligen väl inlindat men helt klart, om man vet vad arabstaterna och PLO menar i dessa frågor – staten Israel skall upphöra? Det tror jag inte, och statsrådet har just sagt att man inte kunde rösta för resolutionen. Men man måste ju rösta mot en resolution som innehåller sådana krav. Om man i det här läget inte röstar mot varje resolution där Israel inte är nämnt och där inte också Israels rättigheter är upptagna, blir det ingen balans i ställningstagandet. Det är svårt att betrakta denna resolution som något annat än en krigsresolution.

Frågan kvarstår egentligen i all sin enkelhet: Varför röstade man inte mot resolutionen?

Herr utrikesministern ANDERSSON:

Herr talman! Herr Lindahl i Hamburgsund polemiserar som om vi hade röstat för resolutionen. Men vi har inte gjort det utan tillsammans med nästan hela västvärlden i övrigt avstått från att rösta.

De flesta paragraferna i resolutionen stämmer överens med den uppfattning som omfattas både av Sveriges regering och av det övervägande antalet deltagare i debatten här i kammaren den 22 november. Men eftersom man icke nämnde Israel och slog fast dess rätt till säkra, erkända gränser, kunde vi icke rösta för resolutionen. Att i det läget tillägga en paragraf om att Israels gränser skulle erkännas skulle, såsom majoriteten i FN var sammansatt, ha varit meningslöst. Då hade man bara fått en negativ notering i debatten. Allå försök från svenskt och från annat håll att ändra resolutionen var fåfänga, och det var i det läget som vi kom överens med ganska många stater om att avstå från att rösta.

Herr SIEGBAHN (m):

Herr talman! Det är riktigt att avstående inte är ett stöd, men det är ett halvt stöd. Jag vill inte ursäkta några andra länder som har röstat på samma sätt, men ju fler stater som avstår, desto färre blir det som röstar nej, och därigenom får alla sådana här resolutioner möjlighet att gå igenom. Avstående blir alltså ett halvt stöd för en resolution.

Det är givetvis möjligt att vi inte hade fått igenom ett tilläggsförslag till resolutionen, men om vi visar att vi alltid kommer att lägga fram tilläggsförslag eller förslag som ger balans åt resolutioner, kommer det så småningom att respekteras; man vet att man har att räkna med detta. Då ger vi ett aktivt bidrag till freden. Även om vi inte första eller andra gången har framgång med våra förslag blir det i alla fall en tendens som visar efter vilka linjer lösningar på olika problem måste sökas.

Herr LINDAHL i Hamburgsund (fp):

Herr talman! Utrikesminister Andersson säger: Vi röstade ju inte för resolutionen. Vi lade ner vår röst, och det är inget ordentligt stöd.

Jag anser att det här var en så oacceptabel resolution att Sverige borde ha röstat emot den. Varför man inte gjorde detta kan vi ju diskutera, men jag skall inte dra upp den diskussionen här, för det skulle föra litet väl långt.

Jag vill emellertid hänvisa till utrikesministerns partikamrat och kollega i England, som har en rätt klar uppfattning om vad saken gäller. Han anser att den utpressningssituation som Västeuropas stater befinner sig i i förhållande till vissa arabländer när det gäller oljan är en ganska tydlig orsak. Det är också betecknande att Norge röstade emot.

Herr utrikesministern ANDERSSON:

Herr talman! Det är alldeles omöjligt att inom ramen för enminutsreplikerna klara ut den här frågan. Några av oss var den 22 november

Nr 142

Torsdagen den
12 december 1974

Ang. Palestinafrågan

Torsdagen den
12 december 1974

*Ang. reglerna för
svenska utlandsbe-
skickningars stöd åt
politiska flyktingar*

oeniga framför allt om PLO:s ställning. Debatten visar att vi fortfarande är oeniga, och diskussionen om detta kommer vi att fortsätta under de närmaste åren.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3 Ang. reglerna för svenska utlandsbeskickningars stöd åt politiska flyktingar

Herr utrikesministern ANDERSSON erhöll ordet för att besvara fru Dahls (s) i kammarens protokoll för den 3 december intagna fråga, nr 390, och anförde:

Herr talman! Fru Birgitta Dahl har frågat mig om jag mot bakgrund av pressuppgifter rörande handläggningen vid beskickningen i Gaborone vill redovisa vilka regler som gäller beträffande svenska ambassaders åtgärder till stöd för politiska flyktingar.

Som svar vill jag framhålla följande.

Vad först gäller flyktingar eller statslösa som är bosatta i Sverige gäller för våra utlandsmyndigheter den instruktionen att sådana personer skall erhålla samma bistånd som om de vore svenska medborgare.

Vad avser flyktingar som inte är bosatta i Sverige kan först rent allmänt sägas att varje person som i ett seriöst ärende uppsöker en svensk utlandsmyndighet får tillfälle till samtal med en ansvarig tjänsteman. Om en flykting vid sådant besök begär att få tillstånd att resa till och vistas i Sverige förses han eller hon med informationer om reglerna för invandring till vårt land.

Ansökan tas emot av utlandsmyndigheten och översändes till invandrarverket, som är den handläggande instansen i sådana ärenden. För politiska flyktingar som ansöker om s. k. diplomatisk asyl på svensk ambassad gäller särskilda bestämmelser.

Vad särskilt gäller beskickningen i Gaborone har vår chargé d'affaires där, ambassadrådet Ringborg, upplyst att varken hon eller någon bland hennes personal någonsin vägrat ta emot en flykting som besökt ambassaden.

Fru DAHL (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka utrikesministern för svaret, som var klargörande både principiellt och när det gäller den fråga som har aktualiserats i pressen.

Sverige har fört en flyktingpolitik som innebär att vi ger skydd åt dem som förföljs för sina åsikters skull. Vi har också beträffande Sydafrika starkt fördömt apartheidpolitiken och på olika sätt försökt stödja dem som drabbats av den.

Botswana är ett land, varigenom en strid ström av flyktingar går. Det är naturligtvis oerhört viktigt att de svenska myndigheter som finns där

ger flyktingarna den hjälp som de bör få.

Mot denna bakgrund framstod det som utomordentligt allvarligt när det i svensk press uppgavs: "Svensk ambassad i Afrika vägrar ta emot politiska flyktingar". Vidare skulle den ansvariga tjänstemannen ha sagt: "Det är en princip jag har att inte ta emot politiska flyktingar."

Jag betraktade dessa uppgifter såsom mycket allvarliga och jag hade också svårt att sätta tro till dem. Det har framgått att utrikesdepartementet har undersökt detta fall mycket noggrant. Jag är mycket glad över att det har kunnat klargöras dels vilka principer som gäller, dels att dessa allvarliga beskyllningar inte var befogade.

Jag skulle vilja fråga statsrådet om han på något sätt vid sina undersökningar har fått kännedom om hur dessa missförstånd har kunnat uppstå. Mycket tyder på att ett missförstånd ligger bakom tidningsuppgifterna.

Herr utrikesministern ANDERSSON:

Herr talman! Jag kan inte förklara hur missförståndet har uppstått. Men jag är övertygad om att det är fråga om ett missförstånd. Det har också ambassadrådet Ringborg mycket bestämt framhållit i telefon och brev. Den som känner ambassadrådet Ringborg inser att så måste vara fallet. Det är numera helt klarlagt att ambassaden aldrig har avvisat någon som velat ta kontakt för att eventuellt komma till Sverige. Det är för mig det väsentligaste.

Fru DAHL (s):

Herr talman! Jag ber än en gång att få tacka utrikesministern för svaret, även om det väl inte givit full klarhet i hur detta rykte uppstått. Jag upprepar att jag är mycket glad över att principerna har slagits fast och att det klargjorts att den svenska beskickningen i Gaborone inte har uppträtt på ett sätt som enligt min och många andras mening skulle ha framstått såsom utomordentligt upprörande. Jag är glad över att den tjänsteman det gäller har kunnat fritas från beskyllningarna.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4 Ang. uttalande om statliga bidrag till Portugal

Herr statsministern PALME erhöll ordet för att besvara herr *Hernelius'* (m) i kammararens protokoll för den 1 november intagna fråga, nr 314, och anförde:

Herr talman! Herr Hernelius har frågat mig: Hur stämmer uppgifterna om att statsministern besökte Portugal som ordförande i SAP med av statsministern samtidigt gjorda uttalanden, vilka uppfattats som innebärande utfästelser om kommande svenska statliga bidrag till valrörelsen i Portugal?

Nr 142

Torsdagen den
12 december 1974

*Ang. uttalande om
statliga bidrag till
Portugal*

Torsdagen den
12 december 1974

*Ang. uttalande om
statliga bidrag till
Portugal*

I Portugal har som bekant en extrem högerdiktatur störtats. Man förbereder nu fria demokratiska val.

I samband med att jag som företrädare för det socialdemokratiska partiet besökte Portugal sammanträffade jag med Portugals president, Portugals premiärminister och utrikesminister samt andra ledamöter av regeringen.

Därvid tog man upp möjligheten av leveranser av papper från de nordiska länderna för att trygga genomförandet av de fria valen. Jag utfäste mig att i positiv anda ta upp denna fråga i den svenska regeringen.

Herr HERNELIUS (m):

Herr talman! Låt mig först tacka för svaret.

Sedan må det tillåtas en reflexion i samband med frågan. Man kunde nästan tro att underverkens tid inte är förbi, när i början av året den portugisiska diktaturen försvann och grunden lades – man får väl åtminstone hoppas det – för vad som kan bli en utveckling i riktning mot folkstyrelse och demokrati.

Så till frågan. Statsministern bekräftar i sitt svar att han var i Portugal såsom representant för det socialdemokratiska partiet men att han samtidigt sammanträffade – i och för sig helt naturligt – med representanter för den portugisiska statsmakten. Han förklarade också att han utfäste sig att låta den svenska regeringen positivt pröva ett förslag om pappersleveranser till Portugal inför valrörelsen nästkommande vår.

Om en person har två ställningar, säger man ibland att han kan bära två hattar, en hatt i den ena ställningen och en hatt i den andra ställningen. Statsministern har här försökt sig på konststycket att bära två hattar samtidigt. Dels har han uppträtt som partiordförande, dels har han tydligen uppträtt som regeringschef. Anser statsministern att det är lyckat? Anser inte statsministern att det medför risker för missuppfattningar och för sammanblandning av *ett* parti med regeringsmakten i Sverige?

Herr statsministern PALME:

Herr talman! Det faktum att jag besökte Portugal bärande en hatt kan ju inte medföra att jag skulle kunna hemlighålla att jag desslikes har en annan hatt i andra sammanhang, i varje fall inte för mina vänner. Detsamma gällde den norske utrikesministern som var med på resan och som lämnade samma utfästelse för sin del. Men vi gjorde den formella distinktionen att vi självfallet begagnade tillfället att med den portugisiska regeringen diskutera hela situationen och Portugals stora hjälpbehov men att några beslut och definitiva utfästelser inte kunde bli aktuella förrän våra regeringar haft tillfälle att pröva frågan och vi fått diskutera den på nordisk bas. Det tycker jag var i den här situationen det enda rimliga sätt på vilket man kunde lösa det av herr Hernelius berörda hattproblemet.

Jag vill inte underlåta att understryka att det i alla länder pågår överväganden om hur man skall kunna bistå den nya regimen i Portugal att befästa demokratin och förstärka den portugisiska ekonomin. Under

iakttagande av de protokollära regler som alltid måste gälla anser jag trots allt detta engagemang i sakfrågan från alla de demokratiska ländernas sida vara viktigare än de eventuella protokollära spörsmål som kan uppkomma.

Herr HERNELIUS (m):

Herr talman! Jag delar statsministerns mening att det väsentliga i sammanhanget är hjälpen åt den som vi hoppas spirande portugisiska demokratin, men det hindrar inte att man bör vara angelägen om att iakttta skillnaden emellan att agera som statsminister och att agera som partiordförande. Herr Palme försökte faktiskt bära två hattar samtidigt, och det är detta vi har reagerat emot. Samma reagens har förekommit i Norge mot herr Frydenlunds samtidiga deltagande.

Jag tycker att det är oerhört angeläget att man söker undvika varje sammanblandning mellan partifunktion och funktionen som regeringschef. Jag vill till statsministern ställa frågan: Delar statsministern min uppfattning i det avseendet?

Herr statsministern PALME:

Herr talman! Självfallet gör jag det, men herr Hernelius har inte kunnat kritisera det sätt på vilket jag och den norske utrikesministern uppträdde i Portugal. Han kan inte stå här och säga att vi borde ha vägrat att med den portugisiska presidenten, premiärministern och utrikesministern diskutera frågan om Portugals ekonomi och möjligheten av ett eventuellt svenskt bistånd. De principer som herr Hernelius anför har jag ingenting emot, och jag iakttar dem så gott det i varje särskilt läge är möjligt. Men eftersom herr Hernelius inte på någon punkt kan kritisera det sätt på vilket vi i Portugal företrädde demokratins och de nordiska ländernas intressen blir hans principdeklarationer nog så allmänna.

Herr HERNELIUS (m):

Herr talman! Det är just sammanblandningen av den ena och den andra funktionen som är det betänksamma, och när man sammanblandar ett besök som partichef med utfästelser eller vad som uppfattas som utfästelser för den svenska regeringens räkning i fråga om den kommande valrörelsen i Portugal då blir missuppfattningar mycket naturliga. Sådana missuppfattningar uppstod ju också.

Hur svårt det är att skilja de båda funktionerna åt visade ju också de tumultartade händelser som utspelades vid herr Palmes ankomst, då två olika partier agerade för att vinna den svenske partichefens ynnest – eller regeringschefens ynnest, vad vet jag? Tycker herr Palme att det var riktigt?

Herr statsministern PALME:

Herr talman! Den konkurrens som uppstod i Portugal var entydig, ty man tävlade om vilket av de politiska partierna som var att anse

Nr 142

Torsdagen den
12 december 1974

*Ang. uttalande om
statliga bidrag till
Portugal*

Torsdagen den
12 december 1974

*Ang. den s. k. lilla
jämslällldhetsdele-
gationens samman-
sättning*

som den baste företrädaren för socialdemokratien. Det hade förmodligen inte inträffat om jag hade varit moderat. Därmed är den saken alldeles klarlagd.

Beträffande den andra frågan vidhåller jag att herr Hernelius inte på någon punkt har kunnat kritisera mitt eller den norske utrikesministerns uppträdande. I principfrågor är det alldeles klart att man kan ställas inför besvärliga avvägningsproblem, men det förefaller mig som om herr Hernelius tar svårigheten med de två hattarna till utgångspunkt för att städse uppträda i chapeau-claque, och det är trots allt inte meningen.

Herr HERNELIUS (m):

Herr talman! Det är ju inte nödvändigt att den ena hatten är en chapeau-claque. Vilken av oss två som är närmast till att bära den huvudbonaden vill jag inte uttala mig om, och det hör ju heller inte hit.

Men jag understryker än en gång angelägenheten av att inte sammanblanda funktionerna. Och att det uppstod en sammanblandning av de olika funktionerna framgår ju av hur man tolkade herr Palmes utfästelser om papper – det var regeringen som då talade, inte partichefen. Det är just ett exempel på vad som bör undvikas.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5 Ang. den s. k. lilla jämslällldhetsdelegationens sammansättning

Herr statsministern PALME erhöU ordet för att besvara herr *Wennerfors'* (m) i kammarrens protokoll för den 15 november intagna fråga, nr 349, till fru statsrådet Leijon, och anförde:

Herr talman! Herr Wennerfors har frågat statsrådet Leijon om hon ämnar vidtaga några åtgärder för att göra lilla jämslällldhetsdelegationen mera jämslällld. I min egenskap av huvudman för delegationen besvarar jag frågan.

Frågan torde avse det förhållandet att, medan den lilla jämslällldhetsdelegationen när den började sin verksamhet bestod av tre kvinnor och två män, fördelningen numera har ändrats till fyra kvinnor och en man. Jag skall vid byte av ledamot överväga den lämpliga relationen.

Herr WENNERFORS (m):

Herr talman! I debatten om jämslällldhet mellan könen är det ett vanligt inslag att man menar att riksdagen, en kommunstyrelse eller en utredningskommitté skall bestå av exakt lika många personer av vardera könet. Nu råkade jag få höra att liknande krav hade riktats mot den s. k. lilla jämslällldhetsdelegationen därför att det kvinnliga inslaget där var så dominerande. Vi har ju här fått höra hur stort antalet kvinnliga ledamöter är. Jag tyckte att detta var ett skäl för att aktualisera denna principiella fråga.

Nu har statsministern genom sitt svar givit mig ett intryck av att han har samma syn på frågan om jämslällldhet som jag här refererat, en uppfattning som jag alltså inte kan dela. Visst är jag anhängare av att jämslällldhetsarbetet bedrivs skyndsamt – både kvinnor och män är utsatta för orättvisor – men jag förutsätter att statsministern anlitar de mest kvalificerade personerna, när han tillsätter olika utredningskommittéer och delegationer. Likaså förutsätter jag att i denna delegation sitter de som är mest kvalificerade. Och nu råkar de flesta vara kvinnor. Jag utgår då också ifrån att resultatet skall bli gott.

Om det nu är så att statsministern tänker byta ut någon ledamot eller tillsätta ytterligare någon ledamot, så tror jag med tanke på jämslällldhetsarbetets resultat på lång sikt att det är klokt att inte se till huruvida den personen är kvinna eller man. Tillsätt den mest kvalificerade!

Herr statsministern PALME:

Herr talman! Minsann om icke de synpunkter som herr Wennerfors anförde här i debatten var betydligt klokare än vad frågans formulering lät antyda. Det är naturligtvis så att det är de som är mest kvalificerade för uppgiften som skall sitta i delegationen. Men det är klart att man vid ett eventuellt byte av ledamot också får överväga inslaget av män och kvinnor. Jag tror inte att det i denna specifika fråga vore bra med en delegation av enbart fem kvinnor eller fem män. När det gäller just dessa frågor bör både män och kvinnor vara företrädla.

I princip delar jag herr Wennerfors' grundsyn, att man skall se till vem som är den mest kvalificerade, men samtidigt måste man just i sådana här frågor ha fördelningen i minnet. I andra sammanhang verkar jag starkt för att det i alla statliga utredningar skall vara minst en kvinna med – den manliga exklusiviteten som i hög grad präglar utredningsväsendet måste aktivt motverkas. Men grundvalen skall alltid vara vem som är mest kvalificerad för uppdraget.

Herr WENNERFORS (m):

Herr talman! Jag hade inte tänkt begära ordet igen, men nu uttryckte sig statsministern återigen på ett sätt som ger anledning till en liten replik. Han sade nämligen att han, när han tillsätter utredningskommittéer av olika slag, har för ögonen att det skall vara minst en kvinna med. Varför inte inbegripen i detta "minst en man", herr statsminister?

Herr statsministern PALME:

Herr talman! I den mån samhällsförhållandena förändras därhän att det finns anledning för statsministern att kämpa för att det i det statliga utredningsväsendet kan slinka in en karl här och där, skall jag med iver verka för den av herr Wennerfors senast berörda principen.

Överläggningen var härmed slutad.

Torsdagen den
12 december 1974

*Om en differentie-
ring av näringslivet
på vissa orter i
Gävleborgs län*

§ 6 Om en differentiering av näringslivet på vissa orter i Gävleborgs län

Herr industriministern JOHANSSON erhöll ordet för att besvara fru Cederqvists (s) i kammarens protokoll för den 28 november intagna fråga, nr 383, och anförde:

Herr talman! Fru Cederqvist har frågat mig om regeringen är beredd att överväga åtgärder för en differentiering av näringslivet i de bruksorter i Gävleborgs län som nu har stora svårigheter att erbjuda förvärvsarbete åt kvinnorna.

Efter samråd med chefen för arbetsmarknadsdepartementet vill jag anför följande.

Det reformarbete som för närvarande pågår rörande arbetslivets förnyelse gäller i hög grad kvinnornas ställning i samhället. Kvinnornas lika rätt till arbete utgör ett självklart mål för socialdemokratin. En betydande ökning av antalet kvinnor på arbetsmarknaden har skett under senare år. Kvinnorna arbetar också i allt större utsträckning i s. k. traditionellt manliga yrken. Detta är en utveckling som med nödvändighet måste stimuleras. Regeringen har också tillsatt en särskild delegation – delegationen för jämställdhet mellan män och kvinnor – för att bl. a. främja en sådan utveckling.

Fortfarande finns dock orter – både inom och utom Gävleborgs län – som har svårigheter att erbjuda förvärvsarbete åt kvinnor. På sådana orter är det därför en strävan från regeringens sida att genom lämpliga åtgärder inom ramen för bl. a. industri- och regionalpolitiken söka åstadkomma en ökning av antalet sysselsättningstillfällen och en ökad differentiering av näringslivet. Ett viktigt underlag för sådana åtgärder utgörs av den nu pågående länsplaneringen.

Fru CEDERQVIST (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka industriministern för svaret på min fråga.

Det finns många bruksorter i Gävleborgs län som under en följd av år haft och fortfarande har stora svårigheter att erbjuda arbete åt kvinnorna. Bakgrunden till min fråga är naturligtvis detta förhållande, men också de siffror man kan hämta ur planeringsunderlaget för Länsplanering 1974, vilka ger anledning till oro för framtiden när det gäller sysselsättningsutvecklingen för kvinnorna. Iggesund, Sandarne, Ljusne och Vallvik i Hälsingland hade år 1970 – det är siffrorna från 1970 som ligger till grund för länsplaneringen – ett behov av sammanlagt 430 arbetstillfällen för kvinnor. I prognosen beträffande arbetskraftsbalansen inför år 1980 beräknas detta behov kraftigt öka.

Gästrikland som dessutom inte tillhör stödområdet, har inom några få mils avstånd de tre bruksorterna Sandviken, Hofors och Forsbacka. Näringslivet i samtliga dessa orter har en besvärande snedstruktur. Den tunga tillverkningsindustri det här är fråga om ställer oproportionerliga

*Om en utredning
angående den
framtida energiför-
sörjningen*

anspråk på manlig arbetskraft. Det är min personliga uppfattning att arbetsplatser som inte anses lämpliga för kvinnor inte heller kan vara lämpliga för män. Det är därför glädjande att t. ex. företagen i min hemkommun, Sandviken, och grannkommunen Hofors de senaste åren gjort lovvärda ansträngningar att förbättra sina möjligheter att rekrytera kvinnlig arbetskraft. Företagens ansträngningar att anställa kvinnor har nått goda resultat och kommer förhoppningsvis att fortsätta. Dessa åtgärder är självfallet helt otillräckliga.

I det industrialiserade bältet, från Gävle i öster till Hofors i väster med bruksorterna Forsbacka, Sandviken och Hofors, finns i nuläget ett överskott av kvinnlig arbetskraft på ca 3 500 personer. Detta överskott beräknas vara detsamma år 1980 trots att antalet arbetstillfällen för kvinnor väntas öka. Det är detta, herr talman, som bekymrar mig.

För att ett samhälle skall kunna fungera friktionsfritt behövs ett allsidigt näringsliv. En blandning av olika arbetsuppgifter är därför eftersträvarvärd. Jag är väl medveten om att regeringen inom ramen för bl. a. industri- och regionalpolitiska åtgärder söker åstadkomma en ökad differentiering av näringslivet både inom och utom Gävleborgs län. Men jag vill ändå till slut vädja till industriministern att söka påverka industrierna att i högre grad än nu satsa på den arbetskraft som finns i bruksorterna och som av familjeskäl och av andra orsaker svårigen kan stimuleras att flytta till orter som har arbeten att erbjuda kvinnorna.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7 Om en utredning angående den framtida energiförsörjningen

Herr industriministern JOHANSSON erhöll ordet för att besvara herr Ullstens (fp) i kammararens protokoll för den 29 november intagna fråga, nr 385, och anförde:

Herr talman! Herr Ullsten har frågat mig om jag vill medverka till att en snabb utredning görs i syfte att komplettera befintligt utredningsmaterial rörande energifrågor med kalkyler över investeringskostnader för olika alternativ för utbyggnad av energiproduktionen respektive kostnader för energihushållning och som belyser dessas relation till den framtida samhällsekonomin.

Energi prognosutredningens betänkande innehåller vissa beräkningar för värdering av olika alternativ för den framtida energiproduktionen. Materialet är emellertid inte fullständigt.

En komplettering av det slag herr Ullsten efterfrågar pågår för närvarande. Ytterligare underlag har således kommit fram genom remissyttrandena över energi prognosutredningens och energi programkommitténs betänkanden. Beträffande kostnaderna för besparingsåtgärder vill jag erinra om den förfrågan som har riktats till tjugofem centrala myndigheter om möjligheterna till besparingar inom deras ansvarsområden

Torsdagen den
12 december 1974

*Om en utredning
angående den
framtida energiför-
sörjningen*

och kostnaderna härför. Myndigheternas svar har nu kommit in och materialet håller på att sammanställas.

Underlag för en bedömning av det slag som herr Ullsten efterlyser är alltså under utarbetande. Behovet av att därutöver göra en särskild snabbutredning kan bedömas först när detta underlag har tagits fram och analyserats.

Herr ULLSTEN (fp):

Herr talman! Det har gjorts många utredningar på energiområdet påskyndade av oljekrisen och av en vaken opinion som kräver andra data för att ta ställning än kraftproducenternas och myndigheternas försäkringar. Energikommittén har tagit upp forskningsfrågorna. Energiprog-nosutredningen har gjort skattningar av det framtida energibehovet med olika utgångspunkter. Dessutom har det gjorts en del tekniska utredningar.

Det jag har efterlyst och tycker är nödvändigt att få fram är en mera realistisk ekonomisk bedömning. Frågor som behöver ställas är: Vad kostar energiutbyggnaden totalt? Vad kostar energiinvesteringar i relation till investeringar i syfte att spara energi? Vad kostar energiinvesteringar i relation till andra investeringar? Vad finns det för samband mellan pris och efterfrågan när det gäller energi?

Vissa tendenser är ganska klara, t. ex. den kraftiga prisökningen för kärnkraftsutbyggnaden. När det gäller de redan beställda anläggningarna har kostnadsökningen varit betydande. År 1970 rörde sig kostnaden om 800 per kilowatt mot ungefär det tredubbla i dag och väsentligt större kostnader för de nya anläggningar som eventuellt kommer att byggas.

Det är möjligt att man vid en ekonomisk analys av energikostnader av den typ jag nämnt kommer fram till att kärnkraften, som debatten väsentligen handlar om, rent ekonomiskt är konkurrenskraftig jämfört med andra energislag. Men ju mindre kostnadsskillnaden är mellan kärnkraft och andra energislag desto större anledning finns det onekligen att ifrågasätta de argument för kärnkraft som åberopats eftersom det finns så många icke-ekonomiska argument emot den. Och ju högre kostnaderna för kärnkraftsutbyggnaden är desto mindre blir naturligtvis effekten på den ekonomiska tillväxten om vi avstår från fortsatt utbyggnad och desto mer rimligt blir det att göra energibesparande investeringar. Det är dessa frågor vi måste få belysta. Vi måste ha ordentligt underlag innan riksdagen under våren tar ställning.

Med hänsyn till att det besked jag fick av industriministern inte var särskilt preciserat skulle jag vilja fråga: Vad är det för slags utredningar statsrådet avser? Vilka av de frågeställningar jag nämnt kommer att tas upp?

Herr industriministern JOHANSSON:

Herr talman! Jag skulle kort och gott kunna svara att de frågor herr Ullsten tog upp i sitt anförande är de frågor som vi söker belysa.

Vi har nu fått in remissinstansernas yttranden och redovisning från myndigheter av energisparundersökningar. I detta material ingår åtskilligt av värde för den ekonomiska bedömningen rörande investeringskostnader exempelvis för byggande, som tas upp i bostadsstyrelsens yttrande, och de effekter som kan förväntas om vi kraftfullt går in för en sparaktion. Detta material håller vi nu på att studera.

Men jag vill gärna säga att om föreliggande materialunderlag skulle visa sig otillräckligt för bedömning av energifrågorna med hänsyn till de samhällsekonomiska konsekvenserna är jag beredd söka komplettera materialet på det sätt som befinnes lämpligt. En möjlighet kan då vara en snabbutredning, som herr Ullsten har framfört önskemål om.

Vi måste ändå vara överens om, herr Ullsten, att om förslag skall läggas till våren är tiden knapp. Därför måste vi inom departementet i nära samarbete med industriverket och andra organ söka ta fram sådant material som herr Ullsten själv efterlyst. Vi är lika intresserade som han av att få så objektivt materialunderlag som över huvud taget är möjligt.

Herr ULLSTEN (fp):

Herr talman! Det är tydligt att industriministern har samma uppfattning som jag att dessa analyser måste göras. Jag antar då att han måhända delar min bedömning att det är beklagligt att så litet har gjorts hittills. Det är ju ganska kort tid kvar tills riksdagen skall fatta ett viktigt beslut i dessa frågor. Det är självklart angeläget att så mycket som möjligt av materialet då finns framlagt.

Något slags målsättning bör också preciseras. En sådan målsättning skulle kunna vara att satsa minst lika mycket pengar på investeringar för energibesparing som för energiutbyggnad. Nettoeffekten av att begränsa energibehovet och av att öka energiproduktionen är ju densamma.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 8 Om åtgärder mot övergrepp mot värnpliktiga

Herr försvarsministern HOLMQVIST erhöll ordet för att besvara herr *Berndtsons* (vpk) i kammarens protokoll för den 20 november intagna fråga, nr 363, och anförde:

Herr talman! Herr Berndtson har frågat vilka åtgärder jag är beredd att vidta i syfte att förhindra och beivra att värnpliktiga eller andra underordnade utsätts för övergrepp från överordnade.

Det går inte inom försvaret lika litet som inom andra verksamhetsområden att helt förhindra händelser av det slag som herr Berndtson syftar på. Om övergrepp sker, görs utredning på samma sätt som i andra fall då det finns misstanke om brott. Kan brott styrkas, beivras övergreppet i föreskriven ordning.

Torsdagen den
12 december 1974

*Om åtgärder mot
övergrepp mot
värnpliktiga*

Det är djupt beklagligt när värnpliktiga utsätts för övergrepp från överordnade. Dess bättre är fallen mycket sällsynta. Jag anser att det i dag finns ett tillräckligt skydd mot händelser av det här slaget.

Herr BERNDTSON (vpk):

Herr talman! Det militära systemet är uppbyggt på att underlydande skall lyda överordnades befallningar, och det ger inte särskilt stor plats för demokratiska relationer mellan olika kategorier. Detta system är naturligtvis i hög grad diskutabelt ur flera synpunkter.

Det är dock inte detta allmänna förhållande som föranlett min fråga till försvarsministern, utan en händelse som även med beaktande av det militära systemet ter sig minst sagt anmärkningsvärd.

Jag ber att få tacka försvarsministern för svaret på frågan. Bakgrunden är att en befälselev vid ett regemente i Linköping misshandlades av en överfurir, som enligt pressuppgifter riktat slag mot befälselevens njurar och dunkade hans huvud i väggen. Det hela slutade med att den misshandlade fick föras till sjukhus.

Försvarsministern konstaterar att om övergrepp sker, så görs utredning på samma sätt som i andra fall där det föreligger misstanke om brott. Jag tror inte att det konstaterandet är tillräckligt. Det går inte att avfärda händelser som denna med att det kan handla om en enskild persons överilade handlingar. Misshandeln skedde nämligen i plutonchefens, en löjtnants, närvaro utan att denne ingrep för att stoppa övergreppet.

Försvarsministern säger att dess bättre är sådana här fall sällsynta, och han anser att det i dag finns tillräckligt skydd mot händelser av det här slaget. Det är väl tveksamt om det finns ett tillräckligt skydd, och jag anser att frågan har intresse utöver det konkreta fallet. Jag vill därför rikta ett par följdfrågor till försvarsministern:

1. Är bestämmelserna tillräckligt klara eller behövs preciseringar för att förhindra sådana övergrepp vid de militära förbanden?

2. Om försvarsministern anser att gällande bestämmelser är tillfyllest, vilka åtgärder är han i så fall beredd att vidta för bestämmelsernas efterlevnad?

Herr försvarsministern HOLMQVIST:

Herr talman! Herr Berndtson nämner en händelse som jag också observerat i pressen. Sedan den värnpliktige gjort sin anmälan överlämnades ärendet omedelbart till åklagarmyndigheten på orten för utredning och för skipande av rättvisa.

Det är omöjligt för herr Berndtson och mig att ha en bestämd uppfattning om vad som förevarit, innan parterna är hörda och saken utredd. Jag vidhåller att dess bättre är händelser av det här slaget mycket sällsynta. Det gör att det inte finns anledning att i dag vidta några särskilda åtgärder.

Herr BERNDTSON (vpk):

Herr talman! Jag vet också att frågan är föremål för utredning och att pressofficeren på regementet i fråga har meddelat att saken skall utredas.

Vad jag befarar är att det i det militära systemet finns inbyggda moment som leder till övergrepp mot underordnade, och jag ville veta om man är tillräckligt uppmärksam när det gäller att beivra sådana ting.

Man brukar beteckna värnpliktsjänstgöringen som en utbildning. Inom skolväsendet i övrigt är dess bättre agan avskaffad, och nog borde sådana här auktoritära våldsmetoder tillhöra en förgången tid även vid regementena. En militärmakt, som inte tar intryck av de växande kraven på demokrati och på den enskildes möjligheter att öva inflytande över sin situation, kan vara ett allvarligt problem för demokratin. Det finns det ju många exempel på. Därför menar jag att den händelse som jag åberopat nog inte bör ses enbart som ett isolerat fall, även om dess bättre sådana händelser inte är ofta förekommande.

Försvarsministern borde enligt min mening ge sin syn på de principiella frågorna om relationerna mellan underordnade och överordnade på ett regemente.

Herr försvarsministern HOLMQVIST:

Herr talman! Nu talar herr Berndtson mot bättre vetande. Det föreligger inte rätt att vare sig utöva aga eller andra övergrepp; det har jag ju pekat på i mitt svar. Vi har en rättsordning som innebär att en situation som den herr Berndtson nu beskriver helt enkelt är otänkbar. Om övergrepp förekommer beivras de. Det har skett i detta fall med berömvärd snabbhet, och jag kan inte se att just detta ärende skulle föranleda några speciella åtgärder från min sida.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 9 Om åtgärder mot försäljning av mindre lämpliga läkemedel

Herr socialministern ASPLING erhöll ordet för att besvara herr Romanus' (fp) i kammarens protokoll för den 6 december intagna fråga, nr 396, och anförde:

Herr talman! Herr Romanus har frågat vad jag tänker göra för att motverka att försäljningen ökar av sådana läkemedel som socialstyrelsens läkemedelsinformationskommitté anser mindre lämpliga.

Socialstyrelsens kommitté för läkemedelsinformation tillsattes år 1968 med uppgift att lämna läkarna en bred och objektiv läkemedelsinformation, baserad på aktuella farmakologiska och kliniska forskningsresultat och erfarenheter. Kommittén förmedlar sin information till landets läkare, apotekare m. fl. i form av skrifter som behandlar olika läkemedelsgrupper. Hittills har publicerats tre till fem nummer om året. Varje

Nr 142

Torsdagen den
12 december 1974

*Om åtgärder mot
försäljning av
mindre lämpliga
läkemedel*

Torsdagen den
12 december 1974

*Om åtgärder mot
försäljning av
mindre lämpliga
läkemedel*

nummer avslutas med en översikt, som avser att uppmärksamma likheter och väsentliga skillnader i läkemedlens medicinska ändamålsenlighet och priser.

Enligt socialstyrelsens uppfattning beaktar läkarna i stor utsträckning de rekommendationer och uttalanden som görs i dessa skrifter. För stora grupper av läkemedel som tidigare förskrivits på alltför vida indikationer har denna information medfört en kraftig nedgång av förskrivningen. Kommitténs rekommendationer har i praktiken blivit normgivande även om de inte utgör direktiv i egentlig mening. Den framgång som kommittén haft har grundats på läkarnas förtroende för kommitténs arbete.

Informationskommitténs skrifter utgör också ett värdefullt underlag för de lokala läkemedelskommittéernas arbete när det gäller att utfärda lokala rekommendationer om val av läkemedel i olika situationer. För att underlätta detta arbete har informationskommittén också anordnat särskilda symposier och lokala konferenser för representanter för läkemedelskommittéerna och för andra grupper av läkare.

Det är enligt min mening av stor betydelse med en fortlöpande kontroll av olika läkemedel och att kunna nå ut till läkarna med en ökad information om läkemedels effekter och verkan för behandling av olika sjukdomar. Enligt vad jag inhämtat avser socialstyrelsen att vidta ytterligare åtgärder i detta syfte.

Herr ROMANUS (fp):

Herr talman! Bakgrunden till min fråga är de uppgifter som lämnades vid läkarstämman nyligen om att ett läkemedel som förklarats mindre lämpligt hade tjugodubblat sin försäljning efter det att informationsskriften från socialstyrelsens läkemedelskommitté gavs ut 1970.

Hela den aktuella gruppen av magmediciner, dels kombinationspreparat, dels mindre väl dokumenterade preparat, såldes under första kvartalet 1973 i en omfattning av 22,9 miljoner tabletter. Om man räknar om det till dagliga doser kommer man fram till att det i genomsnitt är 60 000 människor som har tagit dessa läkemedel under första kvartalet. Och där hade socialstyrelsens läkemedelskommitté alltså uttalat att kombinationspreparat inte kunde anses medicinskt ändamålsenliga, och att den stora förskrivningen varken kunde vara medicinskt eller ekonomiskt motiverad.

En annan grupp av kombinationspreparat som har kritiserats av socialstyrelsens kommitté är lösningar av vitaminer och järnsalter. Eftersom järnsalterna i dessa preparat absorberas dåligt säger kommittén att det torde saknas medicinska skäl för den stora användningen av dem. Trots det såldes under fjärde kvartalet 1972 stora mängder, ungefär 70 kubikmeter, vilket också motsvarar förbrukningen hos ungefär 60 000 människor. Detta är naturligtvis inte tillfredsställande, och det stämmer inte riktigt med den soliga bild av förhållandena som socialministern tecknar i sitt svar, som jag givetvis tackar för. Läkemedelsföretagens reklam har haft större genomslagskraft än socialstyrelsens information. Dessutom

har vi fått klart för oss att socialstyrelsens läkemedelsavdelnings resurser är så begränsade, att man inte bara måste räkna med en alltför lång väntetid för registrering av nya preparat, utan också att de resurser som kan avsättas för granskning av försäljningen av befintliga preparat, och eventuella initiativ till avregistrering, är helt otillräckliga. Man har närmare en tredjedel av sina tjänster vakanta, och värre lär det bli när avdelningen skall flytta till Uppsala.

Detta aktualiserar följande frågor:

1. Hur skall läkemedelsavdelningens resurser förstärkas? Vill socialministern medverka till att beslutet om utflyttning omprövas?

2. Hur skall informationen förbättras? Kan socialministern tänka sig sådana regler för reklam att läkemedelsföretagen t. ex. blir skyldiga att i all reklam återge omdömen som har fällts av socialstyrelsen eller dess läkemedelskommitté? Hur kan man på annat sätt vidta en hårdare granskning av läkemedelsreklamen?

3. Kan vidareutbildningen av läkarna intensifieras?

4. Kan den svenska läkemedelslagstiftningen göras mer restriktiv, så att socialstyrelsens möjligheter att vägra registrering av preparat, eller ta initiativ till återkallande, även gäller "onödiga preparat" – ungefär som i Norge – även om dessa mediciner i och för sig har en effekt?

Det finns människor som anser att socialstyrelsen är för restriktiv, t. ex. i sin behandling av naturläkemedel som kan betecknas som rätt oskyldiga. Nu ser de att socialstyrelsen inte har ingripit mot andra medel, och de menar då att det är en brist på konsekvens i socialstyrelsens handlande.

Jag undrar om socialministern har någon kommentar till den reaktionen.

Herr socialministern ASPLING:

Herr talman! Jag utgår ifrån att herr Romanus inte avser att vi skall diskutera enskilda medicinska preparat. Jag skall alltså inte göra detta, men jag vill i korthet svara på några av de frågor han ställde.

Låt mig då få säga att redan fr. o. m. den 1 januari 1973 ställde regeringen medel till förfogande för en temporär förstärkning av läkemedelsavdelningens läkarpersonal, motsvarande fem nya läkartjänster.

Fr. o. m. budgetåret 1973/74 inrättades därefter ytterligare bl. a. fem tjänster för läkare. För att underlätta rekryteringen av ledande personal i läkemedelsavdelningen har i ett flertal fall kontraktsanställningar medgivits.

För att förbättra befordringsmöjligheterna, och därmed rekryteringen, har vidare fr. o. m. innevarande budgetår inrättats fem tjänster som förste laboratorieläkare.

När det gäller läkarnas och annan personals intresse för fortbildning kan jag säga att detta uppmuntras och möts på ett positivt sätt.

Jag är medveten om, herr Romanus, att det föreligger problem när det gäller rekryteringen av läkare till läkemedelsavdelningen. Jag kan

Nr 142

Torsdagen den
12 december 1974

*Om åtgärder mot
försäljning av
mindre lämpliga
läkemedel*

Torsdagen den
12 december 1974

*Om åtgärder mot
försäljning av
mindre lämpliga
läkemedel*

emellertid försäkra herr Romanus att både socialdepartementet och socialstyrelsen i hög grad har sin uppmärksamhet riktad på de föreliggande problemen.

Vad beträffar personalsituationen pågår en ständig prövning av möjligheterna att anlita utomstående läkare på konsultbasis och att ersätta läkare med annan kvalificerad personal, främst apotekare, för vissa uppgifter.

Jag vill alltså understryka att läkemedelsavdelningen sannernligen är föremål för fortlöpande uppmärksamhet och insatser.

Herr ROMANUS (fp):

Herr talman! Det är onödigt att diskutera enskilda preparat, eftersom situationen är alldeles klar. Socialstyrelsens information har inte slagit igenom.

Det är glädjande att man är medveten om problemen med läkemedelsavdelningen och att det görs ansträngningar att lösa dem. Men nya tjänster är uppenbarligen inte till fyllest, eftersom man har vakanser på de tjänster som redan finns. Därför upprepar jag min fråga:

Om man kan befara att situationen kommer att ytterligare förvärras i och med att avdelningen flyttas till Uppsala, kan man då tänka sig att ompröva beslutet om förflyttningen?

Förhållandena är ju redan nu otillfredsställande och det kommer att bli ännu värre när man nu skall genomföra denna förflyttning.

Vidare tror jag det är av en viss psykologisk betydelse vad jag nämnde i slutet av mitt förra inlägg. Människor ser att socialstyrelsen inskrider mot rätt oskyldiga preparat. Sedan får de läsa i tidningen att man släpper igenom en ökad försäljning av ett preparat som anses mindre lämpligt. De kan – om än med orätt – uppfatta det så att socialstyrelsen bedriver en inkonsekvent politik och står på de syntetiska medicinernas sida, så att säga. De som reagerar så menar kanske att man borde förbjuda de nu aktuella läkemedlen, och i stället tillåta andra mediciner vilkas effekt inte är styrkt. För min del anser jag att den konsekventa linjen är, att bara läkemedel som är lämpliga och vilkas effekt är styrkt skall säljas. Jag undrar om socialministern har någon kommentar till denna reaktion. Att den har kommit har vi ju redan fått synliga bevis på.

Herr socialministern ASPLING:

Herr talman! Beträffande läkemedelsavdelningens förflyttning till Uppsala är ju beslutet fattat. Det ligger fast.

Socialstyrelsen kommer att intensifiera arbetet med information till läkarna om läkemedels effekter och lämplighet för behandling av olika sjukdomar. Här vill jag nämna något om olika åtgärder som är planerade. Det gäller bl. a. en utökning av symposieverksamheten. En av de stora läkemedelsgrupper som därvid kommer att ingående behandlas är psykofarmaka. Socialstyrelsen bedriver också en omfattande information i Läkartidningen om läkemedel och om konsumtion av läkemedel. Denna

information som har varit särskilt aktiv under 1974 skall nu byggas ut ytterligare.

Jag vill också erinra om det viktiga arbete som bedrivs av Apoteksbolagets nämnd för information och statistik i fråga om uppföljning av läkemedelskonsumtionen. Den statistik som nämnden sammanställer belyser förbrukningen av olika läkemedel i slutet och öppen vård. Denna information ställs till förfogande för både socialstyrelsen och de lokala läkemedelskommittéerna ute i landet och utgör ett mycket värdefullt underlag för vidare åtgärder på området.

Apoteksbolagets styrelse har nyligen beslutat att intensifiera detta arbete och att undersöka vilka ytterligare åtgärder som kan behöva göras från bolagets sida när det gäller att förbättra informationen. Ett åtgärdsprogram håller nu på att utarbetas inom Apoteksbolaget.

Jag har velat redovisa detta, herr Romanus, därför att detta är ett område där en stor aktivitet är på gång i olika avseenden och konkreta åtgärder vidtas.

Herr ROMANUS (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka socialministern för de kompletterande upplysningarna om åtgärder. De styrker ju det som var utgångspunkten för min fråga, nämligen att situationen inte är tillfredsställande i dag. Det är alltså bra att sådana åtgärder vidtas. Om socialministern har ännu mer kompletteringar att lämna när det gäller de frågor som jag ställde om läkemedelsreklamen och vad man kan ställa för krav på den, skulle det naturligtvis vara värdefullt.

Beslutet om flyttning av läkemedelsavdelningen till Uppsala är naturligtvis fattat. Men måste det vara så – jag hänvisar till den debatt som vi hade i måndags, herr socialminister – att beslut som är fattade absolut behållbara måste vidhållas när man ser att de får orimliga konsekvenser? Kan man inte tänka sig att det skulle öka respekten för både regering och myndigheter i allmänhet om man någon gång kunde ompröva mindre lämpliga beslut?

Överläggningen var härmed slutad.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren att återstående på föredragningslistan upptagna enkla frågor skulle besvaras efter behandlingen av utskottsbetänkanden.

§ 10 Föredrogs, men bordlades åter konstitutionsutskottets betänkande nr 66, skatteutskottets betänkande nr 60, justitieutskottets betänkanden nr 38 och 42, socialförsäkringsutskottets betänkande nr 39 samt inrikesutskottets betänkanden nr 31–33.

Nr 142

Torsdagen den
12 december 1974

*Om åtgärder mot
försäljning av
mindre lämpliga
läkemedel*

Torsdagen den
12 december 1974

*Ytterligare insatser
för svältdrabbade
länder*

§ 11 Ytterligare insatser för svältdrabbade länder

Föredrogs utrikesutskottets betänkande nr 17 angående ytterligare insatser för svältdrabbade länder.

Med utnyttjande av sin initiativrätt hade utskottet föreslagit att ytterligare svenska katastrofinsatser om 100 milj. kr. skyndsamt kom till stånd med användning i första hand av medel på tredje huvudtitelns anslag C 1 och C 2 för internationellt utvecklingssamarbete under budgetåret 1974/75. Nämda belopp skulle möjliggöra leveranser av 100 000 ton svenskt vete eller andra insatser som mottagarländerna prioriterade för att kunna förbättra sin livsmedelsförsörjning.

Utskottet hemställde

att riksdagen gav Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört om ytterligare svenska biståndsinsatser till förmån för de av försörjningsproblem särskilt drabbade u-länderna.

Reservation hade avgivits av fru tredje vice talmannen Nettelbrandt (fp) och herr Helén (fp) som ansett att utskottet bort hemställa.

att riksdagen beslutade

a. anslå ytterligare 500 milj. kr. på tredje huvudtitelns anslag C 1 och C 2 för Internationellt utvecklingssamarbete under budgetåret 1974/75, varvid förutsattes att medlen användes för hjälp till de av hungerkatastrofer drabbade u-länderna.

b. vad gällde inköp och leverans av spannmål ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört.

Fru tredje vice talmannen NETTELBRANDT (fp):

Herr talman! "Låt oss säga 1974/75 och lova att vi skall hålla detta vårt löfte", slog dåvarande utrikesminister Torsten Nilsson fast på partikongressen 1967. Ungefär detsamma upprepade han när riksdagen 1968 beslöt att enprocentsmålet för u-hjälpen skulle uppnås 1974/75 och inte redan 1972/73 som mittenpartierna krävt. Riksdagen 1968 anslöt sig också till utrikesutskottets skrivning att budgetåret 1974/75 som det år då enprocentsmålet senast skall ha uppnåtts är en minimimålsättning.

Det år som löftet gällde är nu inne. Men nu, när vi är framme, då svävar man på målet. Regeringen har avvaktat och avvaktat. Detsamma gäller i år tyvärr även centerpartiet, som tidigare tillsammans med folkpartiet drivit enprocentsmålet. I debatten 1968 var centerns ställning klar. Man tyckte att det var nödvändigt att nå målet tidigare än 1974/75. Jag är ledsen över att mina goda vänner inom centern sviktar nu, när vi är framme vid förverkligandet – detta trots att vi redan är inne i det senare år, som förut ansetts för sent och därför oacceptabelt.

När riksdagen i våras i enighet fattade beslut om att stödja kravet på en uppbyggnad av en särskild FN-fond för katastrofinsatser var detta

ett glädjande framsteg. I beslutet ingick också att insatsen skulle vara av sådan storleksordning att den ligger i linje med strävandena att uppnå enprocentsmålet. Det betyder i kronor ungefär 500 miljoner. Vad har nu hänt sedan dess? Två viktiga ting. För det första har det hakat upp sig i FN med den särskilda fonden. Nu står det klart att fonden tidigast kan vara organiserad på nyåret 1976. För det andra har, bl. a. genom våldsamma översvämningar, redan svältdrabbade länder fått uppleva en hungersnöd av tidigare oanade mått. Katastrof är ett för litet ord att beskriva dess omfattning. När människor dör av svält i tusentals varenda dag, då finns inte längre något ord som räcker för att beskriva vad det handlar om.

Nu finns det de som säger att den rätta hjälpen är inte att ge mat. Det måste vara en långsiktig hjälp till självhjälp. En fisk kan stilla hungern en dag, men att lära sig fiska kan ge mat för hela livet. Ja, visst är det rätt, och det måste vara en grundläggande filosofi för u-landspolitiken, men inte kan man komma dragande med den till barn som håller på att svälta ihjäl. För dem är mat för dagen det enda viktiga. Och vem kan påstå att det inte också är en långsiktig åtgärd att få fram katastrofhjälp? Det är ju inte bara fråga om att uppehålla livhanken.

Vi måste fråga oss vad det innebär att ha ständig hunger. Vi vet att barn som inte får mat får mentala skador. Om man vet att det finns 450 miljoner människor som är konstant hungrande, och vet att ungefär hälften av dem är mödrar eller barn, kan man kanske fatta vilken långsiktig åtgärd det är att ge dem mat för att lindra den värsta hungern. Vi måste tänka tanken att världen kan komma att rymma hundratals miljoner av mentalt skadade människor. Vad kan det inte innebära av katastrof för dem, och för oss? Att mätta de hungrande är en humanitär åtgärd, det är direkt fråga om att rädda människoliv, men det är också en fråga om långsiktigt medmänskligt bistånd. Inget engagemang i den viktiga uppgiften kan någonsin bli liktydigt med ett jippo.

Hugo Berch har sagt om världens livsmedelskris att ämnets vidd och betydelse har kommit att undanskymmas av något man kunde kalla retorisk avtrubbning hos de flesta, och den avtrubbningsen medför en ödesdiger passivitet hos allmänheten i de rika länderna. Han menar också att de rika länderna kollektivt gör sig skyldiga till passivt folkmord, då de har både kunskaper och resurser för att med marginella uppostringar rädda miljoner människor från svältdöden. Visst har vi litet var tänkt i de här banorna många gånger.

Då är det befriande att kunna konstatera att vår svenska allmänhet inte är stelnad och avtrubbad. De tusentals bevis från allmänheten på engagemang för svårt drabbade människor som vi har fått i dessa dagar är något mycket positivt och glädjande.

Över alla partigränser har folkpartiets förslag om att hjälpa de svält-drabbade väckt gensvar. En av arbetarrörelsens skickligaste chefredaktörer har önskat, att vi tillsammans kunde vädja till alla i vår värld att ställa sig på de svältande folkmiljardernas sida. En moderat tidning

**Torsdagen den
12 december 1974**

***Ytterligare insatser
för svältdrabbade
länder***

anser det väsentliga vara att riksdagen beviljar 500 miljoner, som omsätts, i snabba åtgärder. Man kunde räkna upp många fler sådana exempel.

Folkpartiets inställning till u-landshjälpen och enprocentsmålet har varit känd länge. Kyrkornas ställning har också varit länge känd. Att man inte frånfaller sin uppfattning just när det inträffat en katastrof och hjälpen bäst behövs är ju inget märkligt. Är det ett jippo att då hålla fast vid sin hjälpvilja, vad skall man då kalla detta att år efter år i högtidliga sammanhang tala om hjälp – och att t. o. m. rösta för att den 1974 skall öka – men att tveka när det året är inne och det blir fråga om konkret handling?

Det finns de som gjort sig lustiga över att det skulle finnas en tro på att transporterna av vete skulle gå mycket kvickt. Jag tror inte att någon av de hjälpvilliga varit så naiv. Att ordna tonnage och att forcera världshaven tar sin tid. Men inte går det fortare för att man väntar med både beslutet och starten några månader. Jag tror att det är farligt om vi politiker föraktar att människor handlar efter sitt samvete. Tvärtom är det något vi har anledning att glädjas åt i samhällsarbetet att människor spontant reagerar för vad de känner.

Att vi i Sverige just i år som en skänk från ovan fått ett ovanligt stort veteöverskott underlättar ju för oss att hjälpa, men det kan inte vara den enda motiveringen till att hjälpa. Därför kan inte heller veteöverskottets storlek bli avgörande för insatsens storlek. Med anledning av varierande uppgifter bör det sägas ifrån att enligt information som lämnats i utskottet är överskottet för närvarande 400 000 ton. Men det måste också sägas, att vi givetvis skall köpa upp vetet av de svenska jordbrukarna precis som vi får köpa på annat håll. Vi skapar ju därmed också avsättning för de svenska produkterna.

Var skall man nu hitta 500 miljoner, hur skall det betalas? Det kan finnas många möjligheter. Beredvilligheten att ta fram pengar är i varje fall i mitt parti tillräckligt stor för att inte detta skall kunna spräcka frågan. Men det är inte ur vägen att påpeka, att när regeringen utlovar reformer av olika slag, på hundratals miljoner, brukar det inte åtföljas av förslag om förstärkning av budgeten. Och när finansministern underbalanserar budgeten med flera miljarder brukar han inte säga ett enda ord om hur det skall finansieras. Då är det inte heller nödvändigt att göra det finansiella till en huvudfråga, bara för att det gäller stackars människor som är utan inflytande och lever på flera hundra miles avstånd ifrån oss. Dessutom visar riksrevisionsverkets budgetprognoser att sänkningen av mervärdeskatten var så stimulerande på handeln att statsintäkterna trots skattesänkningen ökat med 670 miljoner jämfört med beräkningarna. Det överskottet skulle ju räcka mer än väl.

Det finns ett ord i utskottsbetänkandet som inte har någon saklig täckning. Det är ordet "ytterligare". Med majoritetens förslag blir det inga ytterligare 100 miljoner till katastrofinsatser. Det blir inte en enda ny krona. Jag tycker att det bör ärligt sägas ifrån att det inte är fråga om en ny insats. Däremot kan man säga att det blir ytterligare förpliktande

för regeringen att snabbt effektuera det riksdagen redan förut har gett anslag till.

Om människor i Norge, Danmark, Tyskland eller Finland skulle dö som flugor på grund av svält, då skulle aldrig en utskottsmajoritet mäktat med att säga nej till att hjälpa. Men när lidandet är långt borta är det lättare att förtränga. Och ändå är en hungersnöd i de nu svältdrabbade länderna så oerhört mycket mer ödesdiger, därför att den startar från en redan tidigare gammal nöd. Enligt en specialartikel i Time Magazine har t. o. m. tiggarna i Calcutta bättre än de 15 miljoner som nu svälter i Västbengalen. När man tidigare har sett tiggarbefolkningen i Calcutta och sett västbengalerna på flykt, då är det med en hisnande skräck man upplever tanken att de nu har det ännu mycket värre. Den tanken går det inte att komma förbi. Det är därför folkpartiet har väckt sitt förslag om att vi nu skall anslå 500 miljoner för att snabbt hjälpa de svältdrabbade, och det är därför, herr talman, jag yrkar bifall till reservationen vid utrikesutskottets betänkande.

Herr ANTONSSON (c):

Herr talman! Jag är helt överens med fru Nettelbrandt om att den fråga vi nu diskuterar har en djupt tragisk bakgrund. Vi vet att en rad av världens länder upplever den svåraste hungerkatastrofen i modern tid, och då framstår det som en självklar plikt för oss i vårt land att lämna vårt bidrag för att lindra nöden. Det är i linje med vår starka strävan att verka för internationell solidaritet, för bistånd åt människor i nöd och för internationell jämlikhet och fred.

Den hungerkatastrof som flera länder i dag befinner sig i kräver således stora insatser av oss. Jag tror inte att jag här behöver gå in på att analysera katastrofens orsaker och omfattning. Inte heller behöver jag närmare belysa dess konsekvenser. De är kända av oss alla.

Herr talman! Bakom konstaterandet att nära en halv miljard människor i vår värld hotas av svältdöden ligger inte bara en halv miljard enskilda tragedier – det är en tragedi och en katastrof för hela mänskligheten.

För Sveriges del finns två vägar att gå för att försöka möta katastrofen: dels ombesörja snabba och omfattande leveranser av livsmedel och spannmål till svältdrabbade områden, dels hjälpa till vid uppbyggandet av internationella fonder för att på så sätt medverka till att det på ett internationellt plan skapas resurser för att möta liknande katastrofer i framtiden och därigenom få medel att avvärja dem.

Den första är en kortsiktig katastrofutryckning. Den andra är ett led i en mera långsiktig biståndspolitik. Båda vägarna är i dag lika angelägna. Vi får inte hamna i en situation där vi inriktar oss på att lindra dagens nöd men undviker att lösa morgondagens problem. Vi får inte heller hamna i en situation, där vi undviker dagens problem i förhoppning om att kunna bidra till att lösa morgondagens.

Dagens problem gäller hungersnöden och våra möjligheter att bidra med svensk spannmål för omgående leverans till de hårdast drabbade

Nr 142

Torsdagen den
12 december 1974

*Ytterligare insatser
för svältdrabbade
länder*

Torsdagen den
12 december 1974

*Ytterligare insatser
för svältdrabbade
länder*

u-länderna. I det sammanhanget spelar det svenska veteöverskottet en avgörande roll, inte bara i den debatt som pågått en tid utan också i sakfrågan.

Herr talman! För centerpartiets del vill jag klart och entydigt deklarera att vi anser att allt tillgängligt överskott intill sista kilot skall stå till förfogande för de hungerdrabbade folken och att också pengarna till detta måste skaffas fram. Vi är beredda att ta vår del av ansvaret för att så sker. Det gäller de 100 000 ton som det ansvariga organet, Svensk spannmålshandel, kan garantera redan *nu* – men det gäller också de kvantiteter som kan visa sig finnas den 1 april, då man har en klar överblick över veteöverskottets storlek. Utrikesutskottet deklarerar klart att utskottet hoppas att den definitiva beräkningen av 1974 års skördeutfall skall visa att ytterligare kvantiteter senare kan användas för biståndssändamål. Från centerns sida ansluter vi oss helt till denna deklaration av utskottet. Vi hoppas att det kommer att röra sig om 200 000–300 000 ton utöver de 100 000 ton som nu är aktuella.

För att inte missförstånd skall råda vill jag understryka att de 100 000 ton som det nu är fråga om ligger ovanpå de 75 000 ton som Sverige utlovade vid världslivsmedelskonferensen i Rom, och de ligger också ovanpå de 15 000 ton som biståndsminister Sigurdsen i särskild ordning utlovade till Bangladesh.

Det förefaller som om vissa missförstånd uppstått i debatten om hur stort veteöverskottet egentligen är. Från centerns sida har vi inte haft anledning att misstro Svensk spannmålshandel, som angivit det nu förefintliga överskottet till 100 000 ton. Vi har sålunda medverkat till att se till så att erforderliga medel anslås för att köpa upp detta överskott för omedelbar leverans till hårdast drabbade u-länder.

Vi har därutöver sagt att om det senare skulle visa sig – och det kan med säkerhet bedömas i april 1975 – att överskottet blir större skall erforderliga medel ställas till förfogande för att också detta överskott omgående överförs till u-länderna. Det framgår också klart av utrikesutskottets betänkande. Vi hoppas, som sagt, att det rör sig om 200 000–300 000 ton.

Jag kan inte underlåta att framhålla att vi alla med tillfredsställelse hälsar den goda skörden i landet. Men man kan naturligtvis fråga sig var Sverige hade stått i dag, om vi fullföljt det jordbrukspolitiska beslut som fattades 1967 och som innebar att vi skulle lägga ned en miljon hektar åkerjord. Då hade vi i dag stått såsom köpare på en världsmarknad, där det i realiteten inte finns någonting att köpa. Då hade vi inte kunnat lämna det bidrag till u-länderna som vi här i dag diskuterar. Jag tycker att det är värt att lägga på minnet.

När det gäller de aktuella kvantiteterna har vi bedömt det så att det vore oriktigt att ställa ut växlar på större mängder spannmål än vi med säkerhet kan garantera. Ingen kan avgöra detta med större säkerhet än Svensk spannmålshandel, som säger sig kunna garantera 100 000 ton nu. Det har fru tredje vice talmannen Nettelbrandt säkert hört vid fö-

redragningen för utskottet. Om vi som politiskt parti skulle gå ut och garantera större kvantiteter, så vore detta oförsvarligt. Men det viktiga för oss är att utskottet säger att om, vilket vi hoppas, överskottet skulle bli större så skall vi skicka också detta till de hjälpbehövande.

Det visar sig att ännu inte ianspråktaga medel inom biståndssamarbetets ram kan överföras till den livsmedelsinsats om 100 000 ton i en första omgång som utskottsmajoriteten föreslår. Det är alltså här fråga om medel som redan tidigare beviljats och som ännu inte använts. Det sägs inte i betänkandet men jag förutsätter som självklart att om denna bottenkrapning av anslagna medel allvarligt skulle drabba andra angelägna projekt, tar regeringen i samband med förslag till anslag för biståndssamarbete i nästa års statsverksproposition hänsyn till detta och föreslår nödvändiga förstärkningar på tilläggsstat.

Den katastrofinsats på livsmedelssidan som sålunda utrikesutskottets majoritet föreslår för oss inte närmare enprocentsmålet, det skall i rättvisans namn erkännas. Som framgår av utskottsbetänkandets majoritetsskrivning tvingas vi emellertid konstatera att bristen på lastningskapacitet, tonnage m. m. och det faktum angående överskottets storlek som jag tidigare varit inne på gör att även om vi anslog aldrig så mycket pengar i dag skulle det inte betyda att mera mat kom till de svältande länderna inom en snar framtid. Jag poängterar inom en snar framtid, därför att det kan efter överblicken per den 1 april vara möjligt att göra en mycket större insats. Jag tror inte heller att det i dag är möjligt att gå ut på världsmarknaden och tro att man kan köpa spannmål i den bristsituation som föreligger.

Det skulle alltså ta några månader att lösa dessa problem. Däremellan ligger, som alla vet, den tid då vi kan ta ställning till regeringens förslag till anslag för biståndssamarbetet i dess helhet i samband med statsverkspropositionens framläggande i januari och den därpå följande allmänna motionstiden.

Den insats för att genom en snabbtryckning bidra till att lindra den aktuella hungersnöden som utskottsmajoriteten nu föreslår riksdagen att godkänna är enligt min bedömning av stor omfattning och den kommer säkert att få stor betydelse för hundratals, kanske tusentals byar i hungerdrabbade länder.

Mot bakgrund av vad vi nu vet om de praktiska möjligheterna att snabbt överföra livsmedlen till de drabbade länderna har vi inte funnit anledning från vårt håll att nu begära ökade anslag i det här sammanhanget för att nå upp till enprocentsmålet. Men jag vill poängtera att enprocentsmålet står fast och bör uppnås, om möjligt redan under detta budgetår. Jag vill erinra om att vi från centerns sida så sent som vid den allmänpolitiska debatten vid höstrikisdagens början slog fast detta genom uttalande från partiordföranden herr Fälldin.

En enhällig riksdag har sagt att FN:s planerade oljefond skall tillföras 500 miljoner kronor så snart den blir verklighet. Skulle det visa sig att fonden inte blir verklighet under innevarande budgetår, har vi från cen-

Torsdagen den
12 december 1974

*Ytterligare insatser
för svältdrabbade
länder*

terns sida sagt att World Food Program – WFP – bör kunna få ta i anspråk dessa medel för att därigenom ges möjlighet att etablera sig som en livsmedelsfond. Vi hoppas att denna fråga ännu inte skall anses definitivt avförd från dagordningen i FN där man ju skall behandla den här saken.

Fru tredje vice talmannen Nettelbrandt uttalade en viss besvikelse över centerpartiet för att vi inte var med på folkpartiets reservation och sade att vi inte stod fast vid enprocentsmålet. Även om jag ogärna polemiserar mot folkpartiet måste jag säga att folkpartiets reservation enligt min värdering inte för oss ett steg närmare enprocentsmålet, och detta av två skäl. Det första är att SIDA har reserverade medel för innevarande budgetår, som vi föreslår skall tas i anspråk nu. SIDA har nämligen mer pengar än man kan få meningsfyllda projekt till. Därför föreslår vi att en del av dessa medel nu ställs till förfogande för det projekt som vi här talar om. Det andra skälet är om vi vill hålla oss till svensk spannmål och andra livsmedel – och det tror jag att vi måste göra, sådan som världsmarknaden nu ser ut – så har vi inga möjligheter att skicka i väg några ytterligare kvantiteter före den 1 april nästa år. Då förstår jag inte hur vi skall kunna uppnå enprocentsmålet med den uppläggning som föreslås i reservationen.

Beträffande livsmedelsfonden tror jag att det viktiga med vår insats är att vi därigenom bidrar till att på sikt skapa förutsättningar för att möta kommande livsmedelskriser. En positiv effekt är då också att om vi kan använda dessa 100 miljoner kronor, så uppnår vi enprocentsmålet inom utlovad tid. Men som jag sade tidigare är vi inte främmande för att växla om dessa pengar, exempelvis till World Food Program.

Därmed går jag över till att helt kort säga något om den mera långsiktiga biståndsinsatsen. Jag tror tyvärr inte att den nu aktuella hungerkrisen är av övergående natur. Befolkningsexplosionen är en realitet. Därtill kommer att de högt ställda förväntningarna på den s. k. gröna revolutionen inte har infriats. De högavkastande nya vete- och rissorterna – som t. o. m. renderade sin upptäckare ett nobelpris och som skulle avskaffa livsmedelskriser – har tyvärr inte infriat förväntningarna, i första hand genom bristen på konstgödselmedel och i andra hand genom bristen på bevattningsanläggningar. Därför måste vi på lång sikt skapa internationella institutioner som är tillräckligt starka och har tillräckliga resurser för att möta liknande och andra katastrofer i framtiden. Och där är World Food Program något att bygga på för den globala livsmedelsförsörjningen.

Sedan hoppas vi också på att u-länderna själva skall lyckas med att höja sin produktion av spannmål och andra livsmedel. Detta kan ske genom en utveckling av bruksningsmetoderna, genom utbyggnad av lagringsmöjligheterna, genom omfattande jordreformer i dessa länder, genom en förbättrad och demokratiserad jordbruksproduktion och, inte minst viktigt, genom en förbättrad livsmedelsdistribution. Jag tror att en utveckling av jordbrukskooperationen i u-länderna skulle kunna be-

tyda mycket. I hela detta arbete bör Sverige aktivt delta med bistånd både i form av pengar och i form av personalinsatser.

Låt mig till sist uttrycka den förhoppningen att de svenska riksdagspartiernas ändå ganska betydande samling kring biståndspolitiken skall bestå och om möjligt befästas ytterligare. U-länderna, våra samarbetspartners i biståndspolitiken, är inte betjänta av att det svenska biståndssamarbetet är föremål för inrikespolitiska stridigheter av olika slag, där man ibland i debatten – kanske inte här i kammaren men utanför dessa väggar – använder bistandsfrågan som ett inrikespolitiskt slagträ. Jag bedömer den som alltför allvarlig för att få spela en sådan roll. Våra samarbetspartners måste kunna lita på att de utfästelser vi gör och de avtal vi ingår följer vi till sista bokstaven och till sista kronan. Om vi därutöver kan samsas om biståndspolitikens insatser och utformning på lång sikt, så tror jag vi har möjligheter att göra betydelsefulla insatser för en global jämlikhetspolitik och en förbättrad framtid för u-ländernas folk.

Nr 142

Torsdagen den
12 december 1974

*Ytterligare insatser
för svältdrabbade
länder*

I detta anförande instämde fru Nilsson i Kristianstad, herrar Boo och Rämgård, fru Wiklund, herr Bengtsson i Göteborg, fröken Pehrsson, fru Fredrikson, herr Raneskog, fru Tillander, herrar Kristiansson och Josefson, fru Oskarsson, herrar Petersson i Ronneby, Johansson i Skärstad, Karlsson i Mariefred, Johansson i Hållsta, Jonnergård, Persson i Heden, Gustafsson i Säffle och Gernandt, fru Göthberg samt herr Olsson i Järvsö (samtliga c).

Fru tredje vice talmannen NETTELBRANDT (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Antonsson säger att han ogärna polemiserar med folkpartiet. Jag vill säga detsamma om centern och herr Antonsson. Men jag hade nästan hoppats att herr Antonsson trots skrivningen i utskottets betänkande skulle anknyta till sin gamla linje, den som vi haft gemensam under ett antal år.

Jag har här protokollet från riksdagsbehandlingen 1968, då just herr Antonsson förde centerpartiets talan. Han sade då att det var alldeles för sent att uppnå enprocentsmålet 1974/75 och talade varmt för att vi skulle göra den satsningen redan 1972/73. Men när vi nu kommit fram till det tillfälle då det är dags att stå för de vackra uttalandena och handla konkret sviker herr Antonsson. Vi kan därför tyvärr inte fortsätta att driva denna rättvisefråga i enighet.

Herr Antonsson anser att även om vi anslår mera pengar så kommer detta inte de svältande till del inom en snar framtid – SIDA har redan tillräckligt med pengar som kan användas till detta. Men de pengar SIDA har är ju till stor del redan in-tecknade för andra ändamål. När riksdagen anslog dem var de också avsedda för andra ändamål. Utskottsmajoritetens skrivning innebär att SIDA inte får en enda krona kvar att sätta in mot en eventuell inträffande ny katastrof under resten av budgetåret. Redan innan det första halvåret har gått ut har man alltså använt hela årets

Torsdagen den
12 december 1974

*Ytterligare insatser
för svältdrabbade
länder*

pengar till något annat.

Vidare säger herr Antonsson att det skulle ta några månader innan vi kunde klara de svårigheter som man nu så energiskt försöker mana fram. Ja, men inte kan man handla upp av det överskott av vete som i dag finns i landet utan att ha pengar till förfogande. Riksdagen skulle inte acceptera att man gjorde sådana uppköp utan att pengarna redan beviljats. Man måste ju börja i den änden.

De svårigheter med tonnage som herr Antonsson talade om tror jag är överdrivna. Jag har fått rapporter om att man i sjöfartskretsar bedömer möjligheterna att skaffa fram tonnage som stora. Ett rederi har t. o. m. uppgivit att tonnage går tomt därför att man inte har frakter.

Jag förstår inte riktigt logiken i herr Antonssons yttrande. Om det nu är så stora svårigheter och tar så lång tid att klara dem, skall man då vänta till den 1 april innan man börjar trycka på knapparna? Är det då inte i stället särskilt angeläget att beslutet fattas kvickt?

Jag vill vädja till kammaren att tänka på att fina uttalanden, hur positiva och vackert framförda de än är, inte mättar några hungrande människor.

Herr ANTONSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Fru Nettelbrandt betonade att man inte kan handla upp veteöverskottet utan att ha några pengar. Det är i och för sig riktigt. Men de spannmålslager på 200 000–300 000 ton som finns utöver de 100 000 ton vi nu diskuterar kommer vi inte åt före den 1 april, helt enkelt därför att lantmännens stora silos ute i länen är sprängfyllda med vete och annan spannmål och något mer alltså inte kan tas emot före den 1 april när hembudsskyldigheten går ut. Först den 1 april kan vi överblicka situationen. Jag har betonat att vartenda kilo spannmål som finns i form av överskott då skall ställas till förfogande för svältdrabbade länder.

Fru Nettelbrandt vet att vi fortfarande har den inställningen, att enprocentsmålet ligger fast och att det helst bör uppnås inom detta budgetår och på det sätt jag antytt, bl. a. genom att vi kan göra om oljefonden till en livsmedelsfond. Men, fru Nettelbrandt, när SIDA nu har pengar över som inte kan användas innanför de uppgjorda ramarna och som vi därför nu tar i anspråk på det här sättet, kan man då säga att dessa pengar för oss närmare enprocentsmålet? Och kan man säga att det faktum att vi har ett spannmålsöverskott för oss närmare enprocentsmålet, när vi vet att den där spannmålen inte är tillgänglig förrän efter några månader och vi alltså skulle anslå 500 miljoner kronor, som inte kan tas i anspråk förrän ett kvartal framåt i tiden?

Jag har sagt att vi har tiden på oss att bedöma de här frågorna under den allmänna motionstiden efter det att vi har fått statsverkspropositionen. Jag vill bara slutligen tillägga att jag tror att det vore bra om vi inte här hamnar i stridigheter om tekniska spörsmål, utan att det som debattens slutprodukt ändå framgår att vi har en enig uppfattning om det angelägna i att vi vidtar de åtgärder som är praktiskt möjliga att vidta.

Fru tredje vice talmannen NETTELBRANDT (fp) kort genmäle:

Herr talman! Nej, herr Antonsson, enprocentsmålet ligger inte fast! Det skulle enligt vad herr Antonsson tidigare under lång tid sagt ha uppnåtts 1972/1973. Riksdagen beslöt att det skulle uppnås 1974/1975. Nu blir det kanske uppnått 1975/1976, men vi har ju inte sett hur mycket det bär fram till det året. Enprocentsmålet har dess värre inte legat fast, herr Antonsson!

Sedan vill jag varmt instämma med herr Antonsson i att vi inte här i riksdagen bör fastna vid olika tekniska detaljer. Jag anser att vi inte heller bör fastna i olika uppgifter om veteöverskottets storlek – det är ju ändå inte en huvudfråga. Huvudfrågan är hur vi skall kunna hjälpa de människor som är drabbade av svält. Då är det en lycklig omständighet att vi just det år när detta hjälpbehov är så omfattande har fått ett så stort spannmålsöverskott i vårt land av vilket vi kan använda en del på detta sätt. Räcker inte det, skall vi ju hjälpa ändå. Detta är det viktiga för frågan.

Om man nu anser att det är angeläget att hjälpa svältdrabbade länder – och jag tror att herr Antonsson har en sådan varmt positiv inställning till den här frågan – skall man väl använda hela sin energi till att söka klara ut hur vi snabbt och effektivt skall kunna forcera alla de olika hinder som finns. Vi måste bry våra hjärnor med hur de olika tekniska detaljerna skall klaras, men däremot skall vi naturligtvis inte bry våra hjärnor med att söka stapla upp framför oss alla de olika svårigheter som vi kan hitta på.

Jag vill upprepa, herr talman, att varma, vänliga och positiva uttalanden lever man inte på. De föder inte någon. Just därför att allt det som skall göras tar tid måste vi sätta i gång *nu*. Eller menar herr Antonsson att människorna får sin mat snabbare, om vi väntar några månader och fattar beslutet i maj 1975?

Herr ANTONSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag är tillfreds med att kunna notera att fru Nettelbrandt och jag har samma uppfattning om vikten av att Sverige hjälper så långt våra resurser någonsin räcker till. Vi har emellertid från vår sida velat vara realistiska och sagt oss att vi inte i dag kan sträcka oss längre än till den kvantitet som svensk spannmålshandel har garanterat kan stå till förfogande, nämligen 100 000 ton. Men samtidigt har utskottsmajoriteten uttryckt förhoppningen att det den 1 april skall visa sig att ytterligare 200 000–300 000 ton spannmål står till förfogande, och då bör vi skaffa fram pengarna.

Det hjälper med andra ord inte om vi har 500 miljoner kronor i handen i dag – vi får inte ett extra kilo vete för det. Jag är gärna med om att man försöker snabba på utskieppningen av lagren, men de praktiska svårigheterna är så stora att jag tror att det inte kan bli fråga om några nämnvärda kvantiteter. Därför räcker det enligt min mening att vi anslår medel i särskild ordning när vi ser hur stort det reella överskottet är.

Torsdagen den
12 december 1974

*Ytterligare insatser
för svältdrabbade
länder*

Även om vi alla känner mycket starkt i denna fråga måste vi ändå vara realistiska och ta hänsyn till de praktiska omständigheterna.

Herr talmannen anmälde att fru tredje vice talmannen Nettelbrandt anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Herr ARNE GEIJER i Stockholm (s):

Herr talman! Jag har med intresse lyssnat på både fru tredje vice talmannen Nettelbrandt och centerns vice ordförande herr Antonsson. Båda har skildrat den otroliga nöd som finns runt om i världen. Framför allt ägnade fru Nettelbrandt en stor del av sin taletid till att redogöra för den. Jag avser inte att polemiserar i den frågan med vare sig henne eller herr Antonsson – jag tror att nöden är så stor som de har sagt, kanske t. o. m. större än vad som har framgått av deras anföranden.

Herr Antonsson har säkerligen rätt i sitt påpekande att den hungersituation som nu råder i världen inte är av övergående art. Egentligen tror jag – det verkar paradoxalt att säga det – att vi bara befinner oss i början av den stora hungerkatastrofen i världen. Det kanske blir så att u-hjälp från Sverige och från andra länder i allt större utsträckning får användas till katastrofhjälp. Jag tycker att tendenserna pekar på en sådan utveckling.

Dessa påpekanden, som jag gör efter fru Nettelbrandts anförande, kanske förefaller många ledamöter i riksdagen chockerande. Visst är det chockerande – hela världssituationen är chockerande.

Om det finns ledamöter av denna riksdag som tror att det är möjligt att med u-hjälp klara situationen i världen, gör de sig skyldiga till helt felaktiga slutsatser. Jag tror inte att det är möjligt, inte ens om de stora industriländerna, som hittills varit relativt kallsinniga när det gällt att hjälpa, skulle bli mer positiva. Ty hjälpinsatserna kommer förmodligen aldrig att räcka till för den otroliga nöden i världen, en nöd som växer år för år och som vi icke ser något slut på.

Jag har velat göra de här påpekandena. Fru Nettelbrandt och herr Antonsson har bedyrat hur ogärna de polemiserar mot varandra. Jag har ingenting emot att polemiserar vare sig mot fru Nettelbrandt eller mot herr Antonsson, men jag finner ingen anledning att göra det i den här diskussionen.

Om vetesituationen har det i den pressdebatt som förekommit givits många felaktiga informationer. Det är inte förvånande om den stora allmänheten i denna situation tror att vi i dag skulle kunna leverera 400 000 ton överskottsvete. Detta är emellertid icke fallet, och det har framgått inte minst av herr Antonssons redogörelse.

När utskottet behandlade denna fråga bad vi en representant för Svensk spannmålshandel att komma till utskottet och ge en information om det verkliga läget på vetemarknaden. Kontentan av den redogörelse som Svensk spannmålshandels chef gav är att det för närvarande finns ca

Torsdagen den
12 december 1974

*Ytterligare insatser
för svältdrabbade
länder*

100 000 ton vete som kan disponeras. Hur mycket vete det kommer att finnas när man kan överblicka vetesituationen kunde han inte ge någon upplysning om. Han hoppades att det den 1 april, när jordbrukarna skall ha gett besked om den vetemängd som står till förfogande, skall visa sig att mängden överskottsvete uppgår till 300 000 ton utöver de 100 000 som nu kan disponeras. Jag säger att han *hoppades* på detta – han betonade att han inte med säkerhet kan garantera att vi kommer att ha denna vetemängd. Vi hoppas alla att det skall finnas 300 000 ton när man den 1 april har fullföljt denna inventering.

Svensk spannmålshandel säger att de 100 000 ton som nu kan disponeras kan ställas till förfogande från april månad. Man undrar vad det är för anledning att vänta till april när det sägs att vetet finns nu. Svensk spannmålshandel anger olika skäl till detta. Jag skall nämna tonnagefrågan, som berördes av fru Nettelbrandt.

Fru Nettelbrandt hade fått information av någon redare att det går mycket snabbare att skaffa fram tonnage. Men utskottet kan inte vid sin behandling av ärendet gå ut och fråga en redare, den förste man får fatt på, och begära besked om hur lång tid det tar att skaffa fram tonnage. Vi kan inte göra annat än att sätta tilltro till de uppgifter som lämnas av Svensk spannmålshandel som skall leverera vetet och som har erfarenhet och vet hurdan situationen är bl. a. i tonnagefrågan. Vi kan inte gå ut på annat sätt och skaffa uppgifter då det gäller leveransen som sådan.

Vi har redovisat den information som Svensk spannmålshandel har givit oss. Om det sedan finns ledamöter i riksdagen som inte accepterar detta, då kan utskottet inte göra någonting åt den saken. Vi kan återge de fakta som vi har kunnat inhämta, och jag försäkrar att vi har försökt inhämta alla de fakta som var möjliga att få. Vi har ingen anledning att betvivla informationernas riktighet.

Förhoppningen är således att vi nu skall kunna leverera 100 000 ton. Förhoppningen är också att vi den 1 april skall kunna konstatera att vi har, som det sagts, ytterligare 300 000 ton att leverera. Men då vill jag för säkerhets skull påpeka att det pågår överläggningar om en del av det vete som skulle ingå i dessa 300 000 ton – överläggningar som ännu inte är slutförda och ännu inte inneburit några bindande avtal. Det gäller, för att nämna två exempel, vissa leveranser till Indien och vissa leveranser till Algeriet. Om situationen är den att vi den 1 april har 300 000 ton vete i ytterligare överskott får vi räkna med att kanske en del av detta då är in-tecknat genom att det har träffats avtal med exempelvis Indien och Algeriet och att den då befintliga reserven är till motsvarande del lägre.

Jag måste säga några ord om det som har kallats den "spontana kampanjen" kring vetet. Det måste i så fall ha varit en väl förberedd spontanitet. En stor tidning i Stockholm har ägnat en god del av sitt utrymme under senare tid åt att övertyga svenska folket att vi måste dela med oss av vårt överflöd, men man har gjort det genom att leverera många

Torsdagen den
12 december 1974

*Ytterligare insatser
för svältdrabbade
länder*

felaktigheter som läsarna sedan har kunnat konsumera. Man har t. o. m. uttryckt en önskan om att ransonering av livsmedel skulle införas i Sverige.

Det skulle nog skapas en väldigt svår situation om man verkligen gjorde allvar av detta krav på en allmän livsmedelsransonering. Hur fattigt det än är i världen, hur eländigt det än är kan ingen få mig att tro att läget i Sverige är sådant att det svenska folket är berett att ta en livsmedelsransonering. Detta är med andra ord inte realistiskt.

När det nu gäller vetefrågan har man även uppmanat folk att skriva sitt namn på listor och skicka in. Jag såg en uppgift i dag – jag har inte den exakta siffran – att det har kommit in upp emot 250 000 namn. Är det bra eller inte?

För min del måste jag säga att jag inte tycker den siffran är imponerande. Om man går ut med ett pressorgan av den storleken och får gehör även i andra pressorgan i landet, men slutet blir att man får ihop 250 000 namnunderskrifter, måste jag med mina erfarenheter och från mina utgångspunkter säga att man inte har vunnit särskilt mycket. Jag tycker det är en ganska blygsam siffra som i dag publiceras.

Nå, tillbaka till utskottsbetänkandet. När folkpartiet gick till riksdagen med sitt förslag om att riksdagen skulle ta upp frågan om ytterligare 500 miljoner i anslag till u-hjälpen, avvisades detta som bekant. Talmannen kunde av konstitutionella skäl inte ta upp frågan till behandling. Då gick folkpartiet till utrikesutskottet och föreslog att utskottet skulle ta ett initiativ.

Utskottets majoritet har tagit ett initiativ och föreslår alltså att vi skall ställa till förfogande ungefär 100 miljoner och därmed möjliggöra inköp av ca 100 000 ton vete – alltså det vete som nu finns till förfogande.

Folkpartiet kunde inte dela majoritetens uppfattning utan har en reservation. I den säger man bl. a. att vad utskottet föreslår inte innebär några nya pengar.

Nå, det är pengar som finns till förfogande detta budgetår av det anslag som riksdagen har ställt till förfogande – pengar som icke är öronmärkta för andra projekt och ändamål. Det ligger väl ganska nära till att utskottet finner det naturligt att först vilja disponera de medel som kan stå till förfogande, innan man talar om nya pengar.

Fru Nettelbrandt sade att positiva uttalanden och deklarationer i och för sig kan vara bra, men att man inte lever på det. Nej, det är nog alldeles riktigt. Men jag vill nog säga att utskottets yrkande inte är ett tomt uttalande. Det innebär ju att ställa till förfogande medel för inköp av den vetemängd som nu finns till förfogande och som kan disponeras.

Jag vill erinra om att riksdagens behandling av u-hjälpsfrågan detta år innebar, att riksdagen i våras avslog motioner som yrkade på enprocentmålets fulla uppfyllande under detta budgetår. Det här är alltså den andra behandlingen av den frågan som riksdagen har att genomföra på ett år. Utskottet har icke nu, lika litet som i april månad, kunnat tillstyrka det förslag som framlades då och som vi har att ta ställning till även nu.

Det är inte så långt innan vi framför oss har en ny statsverksproposition. Alla vet att omkring den 10 januari kommer de nya handlingarna för det budgetår som börjar den 1 juli 1975 att delas ut. Det gäller även u-hjälpsfrågan. Vad man kan hoppas på då är att riksdagen kommer att få förslag om att till u-hjälpsändamål skall ställas till förfogande ett ökat kapital, och som jag hoppas ett betydligt ökat kapital. Jag säger att jag hoppas på detta, trots att jag vet hur svårt det är för en finansminister att få budgeten balanserad. Förresten är det nu för tiden inte fråga om att ha en balanserad budget, men frågan är hur mycket man kan hålla nere upplåningsbehovet, som nu varje år och enligt vad man kan bedöma även i fortsättningen kommer att öka med någon miljon. Jag skall inte gå in närmare på detta men jag vill bara säga att det är klart att detta har ett samband. Det kommer vi aldrig ifrån.

April månads beslut i riksdagen har blivit föremål för olika tolkningar, och det finns de som gör en mer positiv tolkning av vad utrikesutskottet då föreslog och riksdagen godkände än vad som egentligen låg i skrivningen. De som gör denna välvilliga tolkning drar felaktiga slutsatser. Man bör, om man studerar utskottets betänkande från i våras, samtidigt företa en noggrann granskning av vad finansutskottet sade då det gällde anvisande av pengar för detta ändamål.

Jag tror inte att man gör u-hjälpsfrågan i den svenska riksdagen någon tjänst om man i debatten driver upp känslorna till en omfattning som den man ibland möter. Vi skall nog försöka se så realistiskt som möjligt på frågan. Man måste komma ihåg att u-hjälpsfrågan är en kostnadsfråga som lika väl som andra kostnadsfaktorer i den svenska statsbudgeten måste vara en avvägningsfråga. Vi kommer aldrig ifrån det, såvida vi inte tror att vi själva skall kunna klara problemen världen runt.

Jag vet att vid den behandling av statsverkspropositionen som nu äger rum får de olika departementscheferna finna sig i strykningar i stor omfattning i de anslagsäskanden som framställts. Det finns egentligen bara ett område – ja, kanske ytterligare ett – där man inte behöver finna sig i strykningar utan tvärtom får betydande ökningar, och det är när det gäller den svenska u-hjälpen. Jag tycker att det är litet i överkant när man då uttalar sig som fru tredje vice talmannen gjorde när hon sade att regeringen nu svävar på målet. Jag tror inte det är riktigt. Vore det riktigt skulle man nog inte kunna acceptera en statsverksproposition som innebär rejäla tillskott till något enstaka område och då främst till u-hjälpen.

Herr talman! Med detta har jag velat redogöra för utskottets behandling av den framställning som kom från folkpartiet. Jag vill understryka att utskottets majoritet står bakom det yttrande som i dag lämnas till riksdagen. Folkpartirepresentanterna har anmält en avvikande mening men utskottets partier i övrigt har accepterat den skrivning som presenteras.

Jag yrkar bifall till utrikesutskottets hemställan.

Torsdagen den
12 december 1974

*Ytterligare insatser
för svältdrabbade
länder*

Fru tredje vice talmannen NETTELBRANDT (fp) kort genmäle:
Herr talman! Först ett par ord om de siffror som har figurerat så mycket i debatten.

Jag skall be att få referera några meningar, stenografiskt nedtecknade i utskottet, av den information som vi fick, mycket sakkunnigt givetvis, från direktören för Svensk spannmålshandel.

”Överskottet” – jag tar nu inte alla detaljsiffror – ”för närvarande är 400 000. Klart besked om det reella överskottet kan ges först den 1 april då man hembjuder allt överskott. Erfarenhetsmässigt är de slutliga hembuden 200 000 ton. Vågar inte på detta stadium binda oss för åtaganden av en sådan slutpost men klart att vi redan nu skulle kunna binda oss för ytterligare 100 000 ton, men med leverans först i april.”

Herr talman! Det brukar ibland genom speciella aktiviteter gå att få fram det man vill ha fram på ett tidigare stadium, och jag tror inte att regeringen skulle ha varit oförmögen till detta.

Herr Arne Geijer i Stockholm säger att det är fel att säga att regeringen svävar på målet. Ja, jag kan uttrycka mig bestämdare: regeringen sviker det löfte den har givit tidigare. Utskottet ger inte en enda ny krona. De här 100 miljonerna kunde ju regeringen redan tidigare enligt riksdagens beslut ha använt till att ge en extra hjälp exempelvis till dessa katastrofdrabbade länder. Det fanns fullmakter för det.

”Det är inte så långt innan vi har en ny statsverksproposition”, säger herr Geijer. Ja, fråga svältande människor om det inte är så långt. Om man skall avvakta april månad, som det har talats om här tidigare, och dessutom behandlingen av statsverkspropositionen betyder det sex månader framåt i tiden innan beslut fattas. Är det inte långt för människor som håller på att dö av svält?

”Utskottet kan inte gå ut och fråga någon redare hur det ligger till, och vi måste tro på uppgifter som är lämnade i utskottet.”

– Ja, självfallet, men det är precis det jag har sagt: Vi skall inte syssla med tekniska detaljer. Men om vi ger ett anslag är det regeringen och SIDA som skall sköta det praktiska utförandet. Jag vet inte om herr Arne Geijer inte vågar lita på att regeringen och dess organ klarar ut dessa uppgifter.

Herr ARNE GEIJER i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag måste ytterligare något kommentera tredje vice talmannens siffror om veteresurserna, och jag skall göra det mer noggrant än förut.

Man beräknar att vi i år kommer att få ett veteöverskott på 1 100 000 ton. Av detta överskott är redan 574 000 ton sålda, bl. a. till SIDA. Vidare ingår i siffran de 100 000 ton som kan ställas till förfogande nu – inte för omedelbar leverans, men de är tillgängliga. I siffran räknas också in 136 000 ton, om vilka förhandlingar pågår med Indien och Algeriet. Jag säger detta därför att fru Nettelbrandts redogörelse ger ett helt annat intryck än vad som är fakta i det här målet.

Beträffande tonnaget, som är en teknisk detalj som vi inte skall syssla med, vill jag säga att jag heller inte sysslar med den. Men det är fru Nettelbrandt som har varit ute och träffat en redare och konstaterat att det här kan klaras mycket snabbt. Då säger jag att vi inte kan gå ut på det sättet och leta fram en redare för att tala om saken. Vi måste lita till Svensk spannmålshandel, som skall klara dessa leveranser och har den sakkunskap som också behövs.

Fru tredje vice talmannen NETTELBRANDT (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Arne Geijer i Stockholm säger att vi inte kan syssla med dessa olika tekniska detaljer, och samtidigt är det just det som herr Geijer särskilt koncentrerar sig på, framför allt i det senaste inlägget.

Man gör inte, sade herr Geijer förut, u-landsfrågan en tjänst om man river upp känslorna; vi skall se realistiskt. Ja, men att vilja hålla sina löften är väl inte detsamma som att riva upp känslor. Det är bara fråga om anständighet och moral.

Dessutom, herr Geijer, vore det så illa om det fanns känslor med i just sådana här frågor? Jag brukar personligen inte bli beskylld för annat än att vara realist – det vågar jag försäkra. Men jag tror att hela världen skulle se annorlunda och bättre ut om politiker vågade ha litet mera känslor just i de frågor de engagerar sig för.

Herr Geijer sade förut att det var en väl förberedd spontanitet bakom allmänhetens aktioner. Jag känner personligen icke till något enda utgående samtal eller utgående brev härifrån riksdagen till allmänheten i denna fråga. Men jag känner till massor av ingående samtal och ingående brev som har kommit den senaste tiden. Och det viktigaste enligt alla som har hört av sig är detta: Vi bör göra en extra insats för de hungerdrabbade. Det är insatsen som är avgörande, inte om vetekornen råkar vara svenska.

Det finns dessutom möjligheter att påskynda köpen från lantbrukarna. Det finns möjligheter att köpa utomlands tills vårt eget vete blir tillgängligt i sin helhet. Men det måste ju till ett anslag för detta. Med 500 miljoner kronor når vi enprocentsmålet. Då får SIDA och regeringen möjlighet att på bästa sätt nå de svältdrabbade länderna.

Jag upprepar, herr talman, att man skall akta sig för att förakta spontana reaktioner och folkets röst. Herr Palme brukar säga att man skall lyssna på rörelsen. Vad är det för fel att lyssna på folket när det hör av sig?

Herr ARNE GEIJER i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är inte fel att lyssna på folket, och jag har inte heller sagt att det är fel. Vad jag har sagt är att det är förvånansvärt att det inte var fler bland folket som hade anledning att yttra sig. Att en så relativt liten grupp människor har hört av sig i en sådan här fråga som har fått en sådan publicitet betraktar jag som ett ganska dåligt resultat.

Torsdagen den
12 december 1974

*Ytterligare insatser
för svältdrabbade
länder*

Herr HERNELIUS (m):

Herr talman! Beskrivningarna av läget ute i världen, beskrivningarna av de katastrofartade förhållandena i vad som kallas jordens svältbälten innehåller tyvärr inga överord; det är fakta. Det är ett faktum att en halv miljard människor svälter i dag. Det är ett faktum att detta icke vållar lidande enbart för dem själva utan också för nästa generation och generationen efter den. Det är något vi måste se i ögonen.

Vad som icke minst ökar ohyggligheten i dessa konstateranden är ju att en del av detta är oåtkomligt. En del av det kan icke avhjälpas. Det finns icke distributionsvägar, det finns icke möjligheter att få ut den spannmål som kan stå till förfogande. Med hänsyn till tidsfaktorn finns det icke heller möjlighet att bringa den snara hjälp som i hundratusentals fall vore ofrånkomlig för att rädda liv. Lyckligtvis är dock en del av svälten åtkomlig, och det är det vi diskuterar här i dag.

Den opinionsyttring som har kommit fram i Sverige under de senaste dagarna betecknar jag som mycket glädjande och mycket imponerande. Till skillnad från herr Arne Geijer i Stockholm är jag inte beredd att underskatta den. Det är dock hundratusentals människor som har engagerat sig med sina namnteckningar i en vädjan till riksdagen som helhet och till enskilda riksdagsmän. Det är gott och väl att så har skett. Det vittnar om ett intresse och en känsla för angelägenheter och händelser utanför vår egen lilla värld, ett intresse som väl icke minst har stimulerats av televisionens förmåga att bringa kunskaper in i våra hem.

Det är icke överraskande att i denna omfattande opinionsström kyrkofolket går i spetsen. Kyrkornas folk är av gammalt vana att intressera sig för omvärlden. De är beredda, har det visat sig under decennium efter decennium, att ta konsekvenserna därav, att bidra och hjälpa när de har möjlighet därtill.

Kollekterna på söndagarna vittnar om detta, och i dessa bössor och håvar finns icke överflödspengar, utan det är den enkles skärv, den fattiges skärv som dominerar. Man vädjar icke förgäves till kyrkofolket om bistånd och hjälp – det har erfarenheten visat.

De som stått bakom dessa opinionsyttringar har också fått det gensvar som de väntat sig – och kanske mera. Det har totalt blivit en imponerande manifestation.

En bestående verkan, hoppas jag, av denna manifestation är att intresset för u-hjälpen i Sverige skall ha vuxit sig starkare. Det har varit klenst med det intresset – det vet vi alla. Man har på sina håll ryckt på axlarna åt u-hjälpen, man har velat komma ifrån det gemensamma ansvaret och man har i många kretsar negligerat vad som sagts. Blir denna manifestation en vändpunkt vore det väl.

Jag skall i detta sammanhang icke närmare gå in på varför det har varit ett sådant motstånd mot u-hjälpen i Sverige, men jag kan inte komma ifrån att regeringen har sitt ansvar. Om man använder stora summor för projekt som verkar föga realistiska och binder biståndsmedel för årtal framåt för dessa, då blir det naturligtvis u-hjälpen som helhet

Torsdagen, den
12 december 1974

*Ytterligare insatser
för svälthjälpen
i länder*

som lider skada därav. Om man envisas med att ge svenska biståndsmedel till nationer, som genom höjden på de priser de får ta för sina råvarutillgångar icke är i behov av bistånd, och alltså låter politiska skäl bli utslagsgivande, då blir det samma resultat och samma ogynnsamma effekt på u-hjälpen som sådan. Jag behöver inte förklara vad jag syftar på. Jag syftar på Vietnam och jag syftar på Cuba.

En svaghet i den här opinionsrörelsen har emellertid varit att den i så hög grad koncentrerats kring frågan om vetet – det svenska vetet och skörden här hemma. Men det förefaller som om i den delen en tillnyktring är på väg. I dag läser jag i Dagens Nyheter på ledarplats att i sakfrågan "om veteöverskottet är skillnaden inför dagens votering inte så stor som det kan synas". Dagens Nyheter utgår från uttalanden från ledamöter av utrikesutskottet "att hela veteöverskottet – – – skall sättas in som svälthjälp", och det är riktigt tolkat.

Men det väsentliga felet med att skjuta vetet i förgrunden för debatten – och det är alltså ett fel även med denna meningsyttring – är ju att Sveriges riksdag i dag icke kan med ett penndrag bestämma över vete "som staten inte äger och som man ännu inte vet om det ens existerar". Detta sista var ett citat ur en folktopartistisk tidning, Upsala Nya Tidning.

Vi vet alltså inte om vetet existerar. Staten äger det inte – då kan vi inte bestämma över det i dag.

Det är det ena felet. Det andra felet är naturligtvis att man bortser från att ingen har ansett något annat än att varje korn av den svenska veteskörden skall komma till användning och komma till god användning. På den punkten råder fullständig enighet. Och om det sker direkt eller indirekt, om det sker via kommersiell försäljning eller på annat sätt, om det sker genom upphandling på annat håll som kompensation närmare nödländerna, det spelar i sammanhanget ingen roll. Varje korn av den svenska veteskörden skall komma till nyttig användning.

Utrikesutskottet slår fast detta. Utskottet säger sig hoppas att "den definitiva beräkningen av 1974 års skördeutfall skall visa att ytterligare kvantiteter senare kan användas för biståndsändamål". Det är viktigt att detta understrykes i dagens debatt.

Över huvud taget har debatten utanför kammaren under de senaste dagarna präglats av en tillnyktring som är välkommen. Det var faktiskt ingen måtta på överorden ett par dagar, och man kanske förvånar sig över att åtskilliga opinionsbildare rycktes med i en paradmarsch av olika siffror och felaktiga slutsatser. Herr Arne Geijer i Stockholm har redan erinrat om förslaget om omedelbar ransonering av livsmedel i Sverige. De som står bakom det förslaget har antagligen aldrig ägnat en tanke åt att få medel vore effektivare för att skada intresset för u-hjälpen än om beslag, inventering, kortransonering och allt vad därav följer omedelbart skulle sättas i kraft i Sverige när det gäller livsmedel.

Andra överord har också förekommit. Jag citerar ur en tidning:

"Må julmaten växa oss i munnen och smaken svinna mitt i bettet, må frosseriet följas av frossa – – –."

Torsdagen den
12 december 1974

*Ytterligare insatser
för svältdrabbade
länder*

Sådana uttalanden är beklagliga. De skadar icke bara saken utan ger också upphov till vanföreställningen att det svenska folket i jultid hänger sig åt ett frosseri utan hejd. Det är en helt felaktig beskrivning. De svenska jultraditionerna och julsederna – julevangeliet, besöket i julottan, det annorlunda julbordet till skillnad från vardagens kost, ljusen, sångerna – har vuxit fram under en tid när Sverige var ett u-land. Man får inte glömma bort att ännu för hundra år sedan var det ganska vanligt att barnen föddes på jordgolv, där halm lades på i jultid för att markera högtiden och festen. Ännu för ett antal decennier sedan fanns sådana golv i bostäder för delar av det svenska folket.

De seder som under dessa tider växte fram har knappast kunnat karakteriseras av något frosseri. Även om en och annan med skäl stöter sig på annonser om lockande julbord etc. bör vi ha klart för oss att detta är marginella företeelser. Det svenska folket har icke råd och icke lust att i jultid ägna sig åt frosserier och kommer icke att göra det, och det går inte att sätta våra enkla julseder, vanliga människors, i motsättning till beredvillighet att hjälpa och stödja.

Vad är det då som skiljer oss åt i dagens debatt? Det finns en skillnad. Den skillnaden är enkelt uttryckt följande:

Utskottet utgår från, räknar med och förutsätter att nästa års statsverksproposition, som finns på vårt bord inom kortare tid än en månad, skall innebära att enprocentsmålet uppnås. Detta innebär en kostnadsökning som i dag kan beräknas till 900 miljoner kronor per budgetår för det svenska samhället. Dagens reservanter vill till denna summa på 900 miljoner omedelbart lägga 500 miljoner för innevarande budgetår. Vi andra i utskottet vill vänta och se på statsverkspropositionen. Vi vill också vänta och se vilka vetekvantiteter som kommer fram för att sedan ta ställning till förslagen i statsverkspropositionen. Vi vill kunna bedöma den i sitt sammanhang. Vi vill kunna se vilka realistiska möjligheter till hjälp som då finns. Det finns ju inget som helst hinder för att utskottet, när regeringen har sagt sitt ord i statsverkspropositionen och om det då bedöms lämpligt och möjligt, kan ta nya initiativ, kan åstadkomma delbetänkanden och därmed föregripa den stora behandlingen av u-hjälpsfrågan, för att man skall vinna tid. Det finns inget hinder för en sådan procedur, och utskottet kommer säkerligen, som herr Antonsson också nämnde, att begagna sig av den möjligheten om så är erforderligt.

Men i dag vill utskottet ta ett initiativ, som snarast möjligt för ut den spannmål som vi i dag disponerar till de hjälpbehövande. Utskottet vill också att erforderliga medel ställs till förfogande härför.

Jag beklagar för min del att denna debatt redan har haft inslag av arrogans och bitterhet mellan olika talesmän. Det förefaller mig som om det inte vore nödvändigt att sådant förekom. Det förefaller som om vi enade skulle kunna göra mera nytta än om vi försliter vår tid och låter diskussionen få slagsida till följd av synpunkter som i dag inte kan få någon omedelbar effekt. Om fru tredje vice talmannen med all rätt sade att ingen blir mättad på yttranden av sympati eller löften, så

kan man med samma rätt säga att ingen mättas av gräl i denna kammare, utan ansträngningarna måste väl i stället inriktas på att söka skapa enighet om en framgångslinje för i dag och för framtiden.

Mot denna bakgrund skulle jag vilja formulera några punkter för moderata samlingspartiets del som kan tjäna till vägledning.

1. Utskottets initiativ om 100 miljoner kronor och 100 000 ton vete bör omedelbart biträdas.

2. Med hänsyn till önskvärdheten av snabbhet i förfaringssättet bör regeringen uppdraga åt SIDA att intensifiera sina ansträngningar att få fram detta överskott så fort som möjligt. Om för detta krävs snabbinventeringar ute hos jordbrukarna, må sådana företagas. Om härför krävs nya förhandlingar mellan SIDA och jordbrukets organisationer om lagerkostnader och annat, må dessa omedelbart påbörjas. Det tonnage som kan uppbringas måste uppbringas. Även här är inventeringar och förhandlingar på sin plats.

3. Regeringen bör ofördröjligen ta itu med frågan om vilka ytterligare åtgärder som i dagens läge kan vidtas. Därvid synes det ofrånkomligt att u-landsbiståndet för Sveriges vidkommande i fortsättningen betydligt mer än hittills måste inriktas på katastrofhjälp. Det behövs ett internationellt katastrofbistånd som uppbyggs i Förenta nationernas regi och där Sverige redan har utlovat sin medverkan och där våra ansträngningar för att nå ett gott och snabbt resultat naturligtvis inte får upphöra. Men det behövs också möjligheter till katastrofhjälp av nationell karaktär att disponeras av Sverige för att kunna sättas in i händelse den nu rådande situationen upprepas – vilket mycket tyder på att den kommer att göra i en snar framtid.

Det behöver också byggas upp en katastrofplanering för framtiden. Det är möjligt att herr Arne Geijer har rätt i att detta är början på katastroferna, inte slutet. Har han rätt finns det så mycket större skäl för att vi skall sätta till alla våra krafter för att planera – och planera i samråd med andra nationer. Det är kanske inte vi som är utslagsgivande i diskussioner härvidlag; vi kan bara bidra efter måttet av våra krafter och efter vår förmåga. Det är de stora nationerna, de stora veteöverskottens länder, som har huvudansvaret, men vi har också vårt ansvar och vår del i detta.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan. Jag vill också uttrycka den förhoppningen att vi i det arbete som följer efter dagens debatt i denna fråga skall kunna i den svenska riksdagen uppträda enigt och med gemensamma ansträngningar söka nå fram till gemensamma mål.

Herr HELEN (fp):

Herr talman! Det vi nu resonerar om är på sitt sätt det viktigaste riksdagen i år har att besluta om. Vi vet att i den här stunden kännande människor i hundratusental har hört av sig till Sveriges riksdag därför att de värderar det vi nu resonerar om just på det sättet. De har vädjat:

Torsdagen den
12 december 1974

*Ytterligare insatser
för svältdrabbade
länder*

Gör en extra insats för de hungrande.

Herr Hernelius har fint och riktigt karakteriserat kyrkfolkets vädjanden. Hans avståndstagande från herr Geijers tolkning – liksom den frihandskomplettering han nu gör till utskottsmajoritetens text och den kompletterande tolkning som herr Antonsson nyss gjorde av utskottsmajoritetens text – visar hur splittrad utskottsmajoriteten i väsentliga stycken är i sin bedömning både av läget nu och av vad som skall göras under de närmaste månaderna. Jag skall inte, herr Hernelius, söka gräl på den grunden. Jag kan bara konstatera att herr Hernelius' karakteristik av folkpartiets ståndpunkt på flera punkter varit felaktig, och de felaktiga beskrivningarna har redan bemötts av fru Nettelbrandt.

Jag har stor respekt för den vilja till kompletterande insatser som nu kommer fram både hos herr Antonsson och hos herr Hernelius. Vi hörde ingenting om detta i utskottet, men vi skall inte söka sak för det. Det kvarstår dock fortfarande en grundläggande skillnad så länge man röstar med utskottsmajoritetens förslag – och det är skillnaden mellan "vänta och se" och reservanternas krav "gör någonting nu". Där är vi i bättre samklang med de människor som vädjar.

"Vi lever i överflöd", skriver en församling på sin namnlista. "Skall då inte vårt land uppfylla de vackra tankar och beslut som tidigare är bestämda av riksdagen? Vi vill ge vårt stöd åt riksdagsmän som kämpar för att ett större belopp än det utrikesutskottet har föreslagit skall gå till svältens offer i vår värld. Så att dessa svältens offer skall ha en möjlighet att kunna överleva. De är ju våra medmänniskor."

"Vi vädjar om omedelbar hjälp till svältande länder i form av spannmål och övriga lämpliga livsmedel", heter det i ett annat upprop.

Svenska ekumeniska nämnden vänder sig i ett uttalande till Sveriges regering och riksdag: "Vi vill återigen hävda vår övertygelse att Sveriges regering och riksdag är förpliktade att tillse att utvecklingsbiståndet över statsbudgeten uppnår enprocentsmålet under innevarande budgetår. De därigenom till förfogande ställda medlen bör enligt nämndens förmenande snarast disponeras för inköp av livsmedel i Sverige eller utomlands för att ställas till deras förfogande som hotas av svältkatastrof, framför allt i Bangladesh och de av torka drabbade områdena i Afrika.

Svenska ekumeniska nämnden framför denna uppfattning till Sveriges riksdag och regering som ett uttryck för hela den svenska kristenheten och vädjar inträngande om beaktande av de framförda synpunkterna inför riksdagens behandling av frågan om ytterligare bistånd till svältdrabbade länder."

Vi har alla fått del – i varje fall alla de av riksdagens ledamöter som önskat det – av dessa vädjanden från kristna församlingar, från organisationer, från arbetsplatser och från enskilda. Jag känner stor ödmjukhet inför denna varma opinion över alla partigränser. Den måste möta respekt och gensvar. De människor som hört av sig är sannerligen inte ute efter att göra något "jippo", som det i tarvliga kommentarer påstås. Dessa tarvligheter slår tillbaka på den som själv gör dessa kommentarer. De

som skrivit ser att här finns människor i nöd. De ser att här finns möjligheter att hjälpa. Och, herr Hernelius, det är icke märkligt om unga människor som känner sig främmande för den svenska julseden pekar på våra dignande julbord. De begär – av djup övertygelse – att riksdagen nu skall lyssna och ta vara på deras beredvillighet att avstå något för egen del.

Denna gång ställer också människor upp som annars brukar redovisa tvekan inför u-hjälpen. De undrar och har alltid undrat: När biståndspengarna sitt rätta mål? När de får garantier för att insatserna kommer rätt kan vi räkna med även deras stöd. De har rätt att få veta att vi kommer att öka vår möda att varje sändning, varje krona skall nå sitt mål. Då kan det inte bara vara fråga om katastrofhjälp. Då måste det också vara fråga om den mera triviala långsiktiga och planerade biståndsinsatsen som Sverige varit ett föregångsland för.

Alla riksdagsmän bör känna en väldig glädje inför denna opinion och känna en förpliktelse att svara mot dess krav. Vi behöver detta stöd. Vi behöver denna förankring hos svenska folket – det slags förankring som vi får om vi beslutar oss för att stå fast vid riksdagens löfte om enprocentsmålet och samtidigt göra en rejäl insats mot hungerdöden. Det slags förankring som vi riskerar att förlora, om vi sviker när nöden är störst. Det är ju då hjälpen skall vara närmast.

Jag vet inte och ingen här vet exakt hur många svenskar som skrivit sina namn på en lista eller en talong, själva skickat ett brev eller ett kort. Alla mottagare här i riksdagen har inte tagit väl vara på dessa opinionsyttringar. En del har hamnat direkt i riksdagens papperskorgar. Jag beklagar det. Men det är flera hundra tusen, som har kunnat räknas. Ingen nationalkommitté, inget parti har organiserat denna opinion. Det är, hur främmande det än kan låta för herr Geijer, en spontan och en äkta reaktion från engagerade människor.

Att några personer på en stor daglig tidning gripits av detta och använt sitt forum liksom att några i kyrkans ledning gripits av en helig iver och begagnat sin plattform betyder inte att det är någon frampiskad opinion. Den skulle aldrig på tre dagar ha kunnat nå upp till detta mål. Jag vet ingen svensk opinionsrörelse som efter tre dagar, utan stöd av någon nationalkommitté eller av några organisationer, genom att direkt gå ut och samla namn på gator och torg har kunnat redovisa ett bättre resultat.

Herr Geijer sade den 25 april i fjol i kamraren att han kunde försäkra riksdagen och åhörarna att u-landshjälpen långt ifrån är populär. Nu vill han inte ens tillgodoräkna sig det stöd som kommer. Hur skall vi egentligen bete oss för att vara herr Arne Geijer till lags? Skall vi sitta stilla och tysta och hålla herr Geijer i rockskörten? Får vi inte vädja till de människor som själva har ställt upp och säga: "Det ni säger är betydelsefullt, det skall vägleda oss"?

Det måste bakom varje sådant här namn finnas ett ansikte och säkert också ett samvete. Det vädjar till oss att låta den moral som vi tillämpar

Nr 142

Torsdagen den
12 december 1974

*Ytterligare insatser
för svältdrabbade
länder*

Torsdagen den
12 december 1974

*Ytterligare insatser
för svältdrabbade
länder*

här hemma och som det svenska samhället är så stolt över – att hjälpa de svaga, att bistå vår nästa – gälla också över gränserna, att inte låta människor svälta bara därför att de befinner sig på långt avstånd från Sergels torg.

Bakom varje namn kan vi, om vi blundar och begrundar, också se tusen andra ansikten – de svältandes ansikten. Det är 500 miljoner människor som känner tröttheten i armarna, den begynnande blindheten, värken i magen, den torra, flagnande huden, yrseln som kommer tillbaka vid varje ansträngning. Det är barnen som står i kön till de kommunala köken i Bangladesh för att, med stora ögon, konstatera att vetepannkakorna är slut när det blivit deras tur.

Alla skulle de vilja sätta sitt namn på en lista till den svenska riksdagen och andra parlament. De får inte den chansen. Men de talar till oss genom de svenskar som har följt sitt samvete och som har vädjat till riksdagen.

Det brukar sägas att det finns två sorters jurister: de som ser problem i alla lösningar och de som söker lösningar på alla problem. Något av den grundskillnaden har det gått att märka – det behöver man inte vara polemisk för att kunna iakta – även i vår debatt.

Det finns de som söker hitta alla skäl *mot* att ta positiva och snabba beslut.

– Sveriges ekonomi har försämrats av oljeprisstegringarna, säger man, men man låtsas då inte om att vi samtidigt får mycket bra betalt för våra exportvaror, medan den internationella inflationen har fört fattigländer in i ren katastrof.

– Det finns inte pengar, säger man, och låtsas inte om att de som har krävt att riksdagen skall hålla sina löften också har gjort klart att de tar sitt ansvar för en finansiering.

– Det finns inte vete, säger man, och hänvisar till att lantbrukarna inte brukar ge definitivt besked förrän vid hembudsskyldighetens inträde i april. Men det beräknade överskottet av vete är ju fastlagt nu genom entydiga uttalanden av alla här – det är 400 000 ton, enligt mycket säkra bedömningar. Det går naturligtvis att påskynda köpen lika väl ovanför som under den 100 000-tonsgräns som här har gjorts till ett magiskt tal. Det går att köpa spannmål i andra länder, och det viktiga är att riksdagen anslår pengar så att regeringen och SIDA kan ställa spannmål till de svältdrabbades förfogande.

Att svenska silon är sprängfyllda skulle tydligen, enligt herr Antonsson, snarast vara ett hinder. Det kan vara ett hinder att en silo var så sprängfylld att den sprack i Halland förra veckan, men i övrigt är det självfallet närmast en sak som underlättar när man skall disponera om de resurser som redan finns.

– Vi måste sätta av lager till oss själva inför 1976, fick vi höra i början av den här debatten; det har lyckligtvis inte upprepats här i kammaren i dag. Man låtsas då inte om att Sverige skulle få ett överskott av vete också nästa år, även om skörden 1975 mot förmodan skulle sjunka till

hälften av årets skörd. En av de många som skrivit till riksdagen uttrycker sin syn på det här uttalandet av herr Krönmark så här: "Vi anser det vara en cynism att *risken* för ett, på det hela taget marginellt, svenskt obehag i framtiden får väga tyngre än *vissheten* om miljoner människors svältdöd inom kort."

I stället för att leta efter alla tänkbara svårigheter med en snabb och stor insats från svensk sida måste vi, som fru Nettelbrandt sagt, använda vårt engagemang och vår fantasi till att ta vara på alla möjligheter att göra en insats, för vilken det i kammaren i dag tycks finnas större stöd än när utskottet tog ställning.

Riksdagen har sju år i rad bekräftat sitt löfte att just i år nå enprocentsmålet. Senast i maj sade riksdagen klart ut att den var villig att göra en extra insats utöver regeringens förslag för att bistå de hungerdrabbade och samtidigt hålla sitt löfte. Det sades dessutom att en utfästelse om detta borde göras tidigt. Vad som nu krävs är således inte att vi upprepar vårt löfte utan att vi infriar det. Härför fördras beslut i dag av riksdagen om ett anslag på 500 miljoner kronor.

Vad skulle ett sådant anslag betyda? Om vi för anslaget bl. a. köper 400 000 ton spannmål i Sverige eller utomlands kan vi ge mat åt 3 miljoner människor under ett halvt år; det halva år som behövs för att nya skördar skall kunna reda upp en del av katastrofläget.

Ett annat exempel på vad ett anslag skulle kunna betyda: Det kostar 100 kronor om året att förse ett av de svältande barnen med ett tillskott på 600 kalorier och 20 gram protein om dagen – det tillskott de behöver. 500 miljoner kronor skulle räcka för att under ett halvår hålla tio miljoner barn i fattigvärlden på rimlig näringsstandard.

Kan vi låta bli att göra denna insats? Medlemmar i mitt parti har skrivit till mig och frågat hur man resonerar i det parti som tidigare stått oss så nära i detta sammanhang. Även efter herr Antonssons inlägg måste jag säga att jag inte har kunnat svara på deras frågor.

I den allmänpolitiska debatten i riksdagen för fem veckor sedan förklarade man att de 500 miljoner kronor som riksdagen utlovat för FN:s särskilda fond – när den fonden nu inte kommer till stånd – "i lika hög grad gäller för varje insats som är ägnad att minska hungerkatastrofens omfattning". Hur går det ihop med ett avvisande av beslut i dag om konkret anslag?

Jag har, herr Antonsson, som sagt inte kunnat svara på den frågan. Jag för den bara vidare och kommer inte att söka något gräl. Varje parti får väl svara för sig. Men gör inte den 1 april till ett magiskt datum. Lika väl som man kan göra inventeringar nu för 100 000 ton, kan man göra inventeringar för mer än så. Men det behövs pengar för att nå det högre talet, och då är det realism att bevilja anslaget nu.

Biståndsministern har förklarat här i riksdagen att man, när den särskilda fonden i FN inte kommer till stånd som planerat, "måste överväga andra metoder att bistå de u-länder som drabbats av den ekonomiska krisen. – – – Genom multilaterala bidrag kan vi utnyttja en redan utbyggd

Torsdagen den
12 december 1974

*Ytterligare insatser
för svältdrabbade
länder*

biståndsadministration. Flera av de länder som drabbats hårt tillhör kretsen av svenska programländer. I detta fall kan vi alltså nå det angivna syftet genom en utbyggnad av det bilaterala samarbetet." Måste inte ett sådant uttalande följas av beslut i riksdagen om konkreta anslag?

Herr talman! De allra senaste dagarna har några personer och tidningar sökt göra dagens ämne till ett partipolitiskt gräl av enklaste slag. Jag vet inte om man därmed vill föra bort intresset från själva ämnet: de svältdrabbade folken. Självfallet förnekar jag inte, utan känner stolthet över att det är folkpartiet som i riksdagen har fört fram det förslag som har lett till ett initiativ från utrikesutskottet, låt vara otillräckligt i sak. Vi står för den reservation som innebär att riksdagen skall hålla sina löften. Vi har drivit u-landsfrågan också när vi inte haft starka opinionsyttringar bakom oss.

Men den starka opinionen – och jag vågar säga att den är spontan till sitt väsen och ursprung – har lyft denna fråga över partigränserna. Bland de många som nu vill ge 500 miljoner kronor till mat åt dem som håller på att svälta ihjäl finns representanter för alla partier. Ni kan läsa på listorna. Sök reda på listorna från er hemtrakt, och ni känner igen era egna partivänner! Där finns Sveriges frikyrkoråd, Sveriges biskopar, pingstväckelsens predikanter, Svenska ekumeniska nämnden, arbetarekommuner, ungdomsorganisationer, fackliga organisationer och många många enskilda, alldeles oavsett partifärg.

Oavsett parti måste det därför vid en omröstning som den här finnas skäl för var och en att pröva sig mot de löften som vi alla givit, pröva sig mot de vädjanden som når oss och mot dem som inte når oss: lidandets röster.

Jag vaknade i natt av att ett par mera närliggande ord och bilder trängde sig på. Som barn hade jag svårt att fatta innebörden i uttrycket "de ohotfärdigas förhinder". Det lät så konstigt och så abstrakt. Nu vet vi vad det betyder i en konkret situation. Mina barnbarn och deras jämnåriga behöver inte grubbla över vad det uttrycket innebär.

En annan bild kom här från huset. Jag mötte en medelålders man som var företrädare för de anställda på ett stort försäkringsbolag. Han hade inte sökt upp mig, för han ansåg det inte behövt, sade han. Han var här för att söka andra riksdagsmän. Vi har, sade han, på min arbetsplats under fyra år regelbundet satt av pengar av lönen och betalat in 750 000 kronor till u-hjälp. Vi skall nog fortsätta att göra vårt, nu skall ni göra ert.

Då frågar man sig: När någonsin förr har vi mött en opinion som begär att vi skall ge mer av deras och våra gemensamma pengar än vad vi själva har varit beredda att ge?

I detta anförande, under vilket herr andre vice talmannen övertog ledningen av kammarrens förhandlingar, instämde herrar Westberg i Ljusdal (fp) och Sellgren (fp).

Herr ANTONSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill stryka under att jag i detta replikskifte inte på något sätt önskar skärpa motsättningarna. Frågans karaktär är sådan att det bör vi inte göra. Men jag kan inte underlåta att säga ändå att även om jag har den största respekt för herr Heléns engagemang i denna fråga, som han har drivit också som partiordförande, så fick jag ett intryck av att han litet för mycket ställde sig som ensam försvarare av den politiska etiken på det område som vi nu diskuterar.

Vad är nu skillnaden? Folkpartiet vill ställa 500 miljoner kronor till förfogande *nu* för inköp av vete som inte är tillgängligt förrän om några månader. Låt mig skjuta in att om man kan få fram det snabbare så är jag den förste att välkomna detta, men jag tror att lagerutrymmena och transportförhållandena är sådana, efter vad Svensk spannmålshandel har sagt till oss, att något sådant inte är möjligt. Och vad säger då vi? Jag vill gärna upprepa att jag gjort en entydig deklaration för centerpartiets del att vi anser att allt tillgängligt veteöverskott intill sista kilot skall stå till förfogande för de hungerdrabbade folken, att pengarna måste skaffas fram och att vi är beredda att ta vår del av ansvaret för att så sker. Men vi kan inte vara orealistiska, när man på Svensk spannmålshandel säger att man inte kan garantera mer än 100 000 ton redan nu.

Skillnaden är alltså att herr Helén vill anslå pengarna nu till vete som inte finns att köpa förrän om några månader – när statsverkspropositionen läggs fram om knappt en månad och vi då har allmän motionstid.

Herr Helén var också mycket kritisk mot utskottet, men såvitt jag minns rätt yttrade sig inte herr Helén i denna fråga i utskottet. Och med den kritiska inställning som herr Helén nu har redovisat tycker jag att han där borde ha deklarerat sin personliga ståndpunkt litet klarare.

Slutligen har även jag haft besök av den försäkringsman som herr Helén talade om i slutet av sitt anförande. Vi resonerade om detta, och jag visade honom vad utskottet skrivit, nämligen att vi vill anslå den ytterligare kvantitet som kan ställas till förfogande samt anvisa medel för detta. Men, sade han, då har det verkligen spritts en felaktig information här i landet. Vi har trott att det gällde bara 100 000 ton.

Herr HELEN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Nej, herr Antonsson, jag vill verkligen inte säga att jag uttrycker någon högre etik än vare sig herr Antonsson eller någon annan i denna kammare. Men det finns en etisk princip som faktiskt har kommit att stå på spel i den här debatten, och många människor har svårt att förstå att den skall behöva stå på spel. Det är frågan huruvida Sveriges riksdag har skyldighet att hålla sina löften eller inte. Etik är för många människor att hålla sina löften. Om man inte vill ställa upp bakom reservationen i dag, så tycker jag det är riktigare att säga att tyvärr anser vi oss tvingade att bryta detta löfte.

Vad sedan gäller den försäkringsman som vi har haft besök av skulle vi missbruka honom om vi här gick in i detaljer. Men det är väl alldeles

Torsdagen den
12 december 1974

*Ytterligare insatser
för svältdrabbade
länder*

uppenbart att han och andra är på det klara med att om man kan nå 400 000 ton lättare och snabbare genom att nu fatta beslut om pengar och regeringen och SIDA därmed känner bemyndigandet från riksdagen, så måste ju det vara alldeles avgörande. Men vi har aldrig sagt att detta skall till varje pris vara svenska vetekorn; det är det enda avgörande! Nej, vi har gått in i detta för att nå enprocentsmålet och för att försöka tillvarata varje ton svenskt vete som kan stå till förfogande. Och det borde kunna bli upp emot den siffra som jag här har nämnt.

Slutligen, herr Antonsson, är det fel att säga att jag inte yttrade mig i utskottet i denna fråga. Men vi har den naturliga arbetsfördelningen att om folkpartiet företräds i ett utskott av en ordinarie ledamot, som därtill är vice ordförande, så är det den personen som för partiets talan. Min insats bestod i att söka utröna om det fanns någon möjlighet att rubba på den ståndpunkt som man hade fastnat för vid sammanträdet början. Och herr Antonsson kan ju fråga herr Geijer om jag inte innan utskottet avslutade sitt arbete gjorde ett sista försök att nå en annan lösning.

Herr ANTONSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Helén gör nu det här till en moralisk fråga huruvida Sveriges riksdag skall hålla sina löften eller inte. Det är väl helt klart – och det sade också en enhällig riksdag i våras – att vi skall hålla löftet om enprocentsmålets uppnående genom att anslå medel till den fond som då planerades i Förenta nationerna. Från vårt håll har vi också framhållit detta, och jag har i dag sagt att när oljefonden nu prövas av Förenta nationerna kan vi inte stå här och säga att fonden kommer inte till stånd och därför kan vi ta de medlen i anspråk. Men om tanken på fonden skulle avskrivras, vilket jag hoppas inte sker, står enligt vår värdering – och den har vi givit uttryck för – dessa pengar till förfogande och kan användas för andra meningsfyllda ändamål inom u-hjälpen.

Herr Helén sade att det inte nödvändigtvis var fråga om svenska vetekorn. Ja, jag skulle inte vilja gratulera herr Helén till ett uppdrag att i dag gå ut på världsmarknaden och försöka köpa upp vete. Situationen där är i dag verkligen hård.

Vad vi har att lita till är att vi här i landet kan få fram 200 000–300 000 ton utöver de 100 000 ton som vi i dag diskuterar, och det ger sig om någon månad. Därför finner jag ingen anledning att göra någon stor åtskillnad mellan folkpartiets ståndpunkt och de övrigas. Den enda skillnaden är i realiteten att folkpartiet vill anvisa pengar för detta ändamål redan nu, medan vi först vill se hur stort överskottet blir.

Herr HELEN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag har tyvärr fortfarande inte fått något svar från herr Antonsson på den fråga som jag vidarebefordrade till honom från våra medlemmar: Hur kan det vara förenligt med det uttalande som gjordes av centerns ledare i den allmänpolitiska debatten – när han sade att

centerns bredvillighet att bidra i lika hög grad gäller för varje insats som är ägnad att minska hungerkatastrofens omfattning i avvaktan på att fonden blir verklighet – att i dag ställa sig avvisande till ett positivt beslut?

Det går inte att inför den engagerade delen av svenska folket komma ifrån att den moraliska frågan är, om riksdagen kommer att infria det löfte som den sju gånger har givit att under innevarande budgetår uppnå enprocentsmålet. Vi har av utskottsmajoritetens företrädare hört tre skilda tolkningar av vid vilken tidpunkt detta löfte skall infrias. Det finns såvitt jag förstår ingen garanti för att det längre finns en majoritet i kammaren som genom röstning kommer att se till att detta löfte hålls. Har jag fel på den punkten och kammaren vid omröstningen bekräftar detta, skall jag självfallet med största ödmjukhet och tacksamhet acceptera detta och icke göra det till en partipolitisk triumf utan till en triumf för riksdagen.

Herr Antonsson söker nu finna tröst i svårigheten att just i dag handla upp vete på världsmarknaden. Herr Antonsson vet ju som expert på detta område hur snabbt världsmarknadspriserna och tillgångarna skiftar. Vi har icke låst oss fast vid vetekornen, vare sig svenska eller utländska, utan vi har sagt att de 500 miljoner kronorna skall ställas till förfogande att disponeras på bästa sätt av regeringen och SIDA. Varorna skall köpas i bästa hamn och till bästa pris. Jag är fullständigt övertygad om att det då går att finna en meningsfull användning för dessa 500 miljoner kronor.

Herr andre vice talmannen anmälde att herr Antonsson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Herr förste vice talmannen BENGTSO (c):

Herr talman! Centern vill skänka veteöverskottet till nödlidande länder – därom kan det inte bli någon diskussion. Förutsättningar finns, även om det kommer att ta några månader innan projektet praktiskt kan fullföljas.

Meningen med hela den svenska u-hjälpen är givetvis att hjälpa människor i nöd, hjälpa dem fram till en situation där de kan slippa nöden och uppnå en bättre levnadsstandard. Enligt centerns uppfattning bör inte politiska eller liknande skäl inverka på detta. Varhelst det uppstår en nödsituation bör Sverige vara berett att ge snabb hjälp. Så har också skett, åtminstone i viss utsträckning. Jag tror dock att vi med hänsyn till omfattningen av de plötsligt inträffade händelserna i fortsättningen måste ha betydligt större belopp än hittills för att ge hjälp i nödsituationer – det har också betygats av flera talare tidigare i denna debatt.

I nuvarande situation anser centern att veteöverskottet bör skänkas till nödlidande länder. Förutsättningarna finnes ju i utrikesutskottets yttrande till finansutskottets betänkande nr 25 i våras, då det anfördes "att regeringen, när beslut om FN-insatser föreligger, kommer att återkomma

Nr 142

Torsdagen den
12 december 1974

*Ytterligare insatser
för svältdrabbade
länder*

*Ytterligare insatser
för svältdrabbade
länder*

till riksdagen med förslag om en insats avseende de mest drabbade utländerna. En sådan insats bör enligt utskottet vara av sådan storleksordning att den ligger i linje med strävandena att uppnå enprocentsmålet.”

Finansutskottet biträdde vad som sades i utrikesutskottets yttrande om att ställningstagandet till ett svenskt bidrag till FN-insatser bör göras på ett tidigt stadium. Utskottet betonade att detta ligger i linje med strävan att snabbt uppnå enprocentsmålet.

De FN-insatser som det talas om i utskottets betänkande har inte kommit till stånd. Därför anser centern att dessa medel i stället bör användas till den hjälp vi nu diskuterar.

Utrikesutskottet skriver i sitt betänkande av den 3 december, som vi nu behandlar, att utskottet hoppas att ”den definitiva beräkningen av 1974 års skördeutfall skall visa att ytterligare kvantiteter senare kan användas för biståndssändamål”. Vi tolkar detta uttalande så, att riksdagen är beredd att, när det verkligen kan fastställas hur stort veteöverskottet är, detta i största möjliga utsträckning skall skänkas till nödlidande länder. Det är således fullt klart att centern vill skänka veteöverskottet till de länder som är i behov av livsmedel.

Vilken är då skillnaden mellan centerns och folkpartiets förslag? Skillnaden måste vara den, att folkpartiet vill skänka bort ett veteöverskott som man ännu inte vet om det finns, medan centern vill skänka bort det veteöverskott som verkligen kommer att existera. Den institution som säkrast kan tala om hur stort veteöverskottet är måste ju vara Svensk spannmålshandel, och den har uppgivit att det överblickbara överskottet är 100 000 ton. Det är därför som centerns linje i denna fråga är så klar: vi vill skänka det överskott som i verkligheten finns, och vi är dessutom beredda att skänka mera, om överskottet visar sig vara större än vad vi kan överblicka i dag.

Både folkpartisterna och de som har skrivit till oss slår alltså in öppna dörrar när de kräver att vi skall skänka bort hela veteöverskottet. Det är fullständigt klart var vi i centerpartiet står – vi har givit svaret genom det ställningstagande vi har deklarerat här i dag.

Det är två saker som bör observeras beträffande veteöverskottet som vi diskuterar så mycket: Hur stort är det egentligen? Fru tredje vice talmannen sade att enligt de upplysningar som vi fick i utskottet skulle det röra sig om 400 000 ton. Jag fick samma upplysningar – och tog också upp stenografiska anteckningar – men jag fick inte alls samma intryck som fru tredje vice talmannen, eftersom man måste utgå från grunden för denna uppskattning. Och vad är den? Jo, det är skördeuppskattningarna som ligger till grund för de 1,8 miljoner ton som man talar om att totalskörden är. Men skördeuppskattningarna är ofta mycket osäkra, och dessutom har man inte kunnat ta hänsyn till en sådan faktor som det mycket dåliga skördevädret under senare delen av hösten, då ganska mycket säd blev förstörd. Det är alltså ytterst osäkra siffror som man grundade sin uppskattning på. Den verkliga siffran är vad Svensk

spannmålshandel säger att man kan disponera, och det är 100 000 ton.

När det sedan gäller frågan, hur mycket spannmål vi kan tänkas få köpa utomlands, är det, som herr Antonsson sade, rätt ovisst. 88 procent av världens spannmålsexport kommer från Amerikas förenta stater. Till detta kan läggas exporten från Canada av det berömda Manitobavetet. Största delen av världens spannmålsexport kommer från den sidan av världen. Men Amerikas skörd har blivit mycket mindre i år än vad den tidigare hade uppskattats till. Om vi dessutom tar hänsyn till de priser som nu tillämpas på världsmarknaden, förstår vi att det inte är någon marknad som det är lätt att köpa på.

Att vi har fått ett så stort veteöverskott i år i Sverige beror delvis på goda väderleksförhållanden, men det beror också på skickliga jordbrukare, som kan utnyttja den svenska jorden på bästa möjliga sätt.

Men det finns en orsak till som vi inte skall förbise i dagens debatt: Det svenska jordbruket har inte följt det råd som socialdemokraterna drev igenom 1967 och som folkpartiet stödde, nämligen att vi skulle dra ned den svenska livsmedelsproduktionen till 80 procent av vår förbrukning. Jag tycker det skulle vara intressant att höra om vi nu, när några år har gått, kunde få en deklaration från socialdemokraterna och från herr Helén i folkpartiet att man inte längre tänker sträva efter att vi skall minska livsmedelsproduktionen till 80 procent av vårt behov. – Herr Helén nickar, och det är jag tacksam för; jag trodde också att han skulle svara detta.

Från centerns sida sade vi 1967 och vi säger det nu, att svenskt jordbruk skall förse vårt land med de livsmedel som svenskt jordbruk kan producera – vi kan ju inte producera apelsiner och sådant. Hade vi gått ned till 80 procent skulle vi i dag ha fått gå ut i en svältande värld och begära att vårt rika land också skulle få köpa livsmedel.

Jag tycker alltid att det är av ett visst värde att få opinionsyttringar från väljarna. Hur stort värdet är kan man ju diskutera, men nog blir man gladare när man får opinionsyttringar från människor som har bemödat sig så mycket att de har skrivit några ord än då man får en liten kupong som en tidning har sammanställt på mycket missvisande uppgifter.

Det har i dag på olika sätt talats om svenska folkets reaktioner. Det har talats om hur mycket man äter till julen och vad man frossar i. Kanske det skulle vara möjligt för dem som gärna vill främja en nyktrare jul att också få säga någonting om vad man dricker till julen.

Från julafton fram till trettondedagen dricker svenska folket alkoholdrycker för mer än 250 miljoner kronor. De fjorton dagarna förbrukar man till alkoholdrycker hälften av hela det belopp som vi nu diskuterar. Skall man ha några önskemål om ätandet kanske man också kunde ha önskemål om drickandet och hoppas att besöken i Systembolagets butiker inte blev så flitiga och att kassarna blev litet lättare. Herr Helén talade om människor som skänkte en del pengar till u-länder. Herr Helén och jag är säkerligen överens om att om det blev litet mindre i kassarna

Torsdagen den
12 december 1974

*Ytterligare insatser
för svältdrabbade
länder*

från Systembolagets butiker kunde man skänka pengarna till andra ändamål i stället.

Vissa andra frågor bör beaktas i detta sammanhang. Herr Antonsson har talat om internationella problem, och jag har också nämnt dem. Men det finns även åtgärder i Sverige som borde vidtas för att vi skall uppnå en större och bättre beredskap för framtiden för att kunna hjälpa i nödsituationer. Vi har t. ex. vissa svårigheter med transporterna. Även om vi säger att vi inte skall diskutera detaljer kommer vi inte ifrån det faktum att vetet måste transporteras. Vi har det så dåligt ordnat att vi har fått lägga upp lager i Tyskland. Därifrån kan vi nämligen göra utskippningar som vi inte kan göra från Sverige. Vi har det mycket dåligt beställt på det området, och det går inte att helt lätt avfärda den omständigheten. De mindre hamnarna har möjlighet att transportera ut vete, framför allt Norrköping. Den största och enda hamnen av verklig kapacitet, Göteborg, har inga lagringsmöjligheter och inga resurser för att sända i väg vetet. Skall vi göra något för andra länder får vi tänka på att varorna måste transporteras på ett sådant sätt att de kommer fram i fullgott skick och inte blir förstörda på vägen. Det hör därför också till beredskapen att vi måste försöka se till att vi har resurser för att skicka ut ordentliga kvantiteter i en nödsituation.

Det har sagts i debatten att vi får inte en ny krona genom utrikesutskottets förslag. Nej, det kan man säga på ett sätt. Men indirekt kan det bli avsevärt mera pengar. Om vi nu förbrukar de fonder som vi har är det ju tomt i kassan. Skulle det då inträffa en katastrof har vi inte pengar till hjälp. När riksdagen inom mindre än en månad sammanträder igen blir det nödvändigt – jag tror att alla partier är eniga om det – att ställa mera pengar till förfogande. Då kommer vi i realiteten upp i ett större belopp, om det skulle inträffa en katastrof där vi omgående måste hjälpa. De medel som vi nu tar i anspråk var avsedda att finnas kvar till och med detta budgetårs slut.

Jag undrar också vilka åtgärder man konkret vill föreslå beträffande detta veteöverskott som vi nu diskuterat så mycket. Skall vi ha en tvångsförsäljning från jordbrukarna eller hur skall vi bära oss åt för att manövrera det hela? Sådana frågor ställer man sig när man lyssnar till debatten.

Jag slutar mitt anförande som jag inledde det: Det föreligger här ingen tvekan från centerns sida. Vi vill skänka hela veteöverskottet, och vi vill göra det på ett realistiskt sätt. Vi har all känsla för att vi skall göra det mesta möjliga för att hjälpa våra nödlidande medmänniskor i andra länder. Det anser jag att vi i den situation vi nu befinner oss i gör med det förslag som föreligger från utrikesutskottet.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr NILSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Det är en allvarlig fråga vi diskuterar i dag. Som en varm biståndsanhängare kan jag endast beklaga att biståndets anhängare skall ha råkat in i någonting som kan liknas vid ett gräl när vi nu befinner

oss så nära målsnötet för enprocentsmålet. Jag fruktar att det knappast kan vara ägnat att skapa förståelse för biståndspolitikerna.

Min "veteskörd" – om jag får uttrycka det så – utgörs hittills av 35 brev – 33 kuponger med namnunderskrifter och två brev som är mera utförliga och vari man yrkar att vi inte skall ge någonting alls.

Jag hoppas i likhet med herr Hernelius att förståelsen för biståndspolitikerna genom den opinion som nu finns skall bli än större. Men jag har i dag märkt att jag räknas in bland de obotfärdiga därför att jag inte vill knyta vår u-hjälp till ett svenskt tillfälligt veteöverskott och därför att jag är anhängare av den moraliska skyldigheten att visa hur en utgift som jag vill vara med om skall finansieras.

Herr talman! Jag tänker icke låta mig provoceras till att delta i det som kan uppfattas som ett gräl; jag anser att frågan är alltför allvarlig. Jag skall ta ett annat grepp på ämnet.

Jag har inte bara fått dessa 35 brev. Jag har liksom alla andra ledamöter av riksdagen fått ett brev från 13 biskopar. Det ställer mig – det skall erkännas – i beråd. Jag har för min del aldrig tidigare fått brev från en biskop, än mindre från alla 13, trots att jag är medlem av statskyrkan.

Jag vet inte om andra ledamöter av denna kammare har större erfarenheter än jag av vad man gör när man får ett sådant här brev. Jag har för min del kommit fram till att man borde besvara brevet och tänkte därför försöka skriva mitt brev till en biskop från denna talarstol. Det brevet lyder:

Herr biskop!

Tillsammans med Era tolv kolleger har Ni skrivit till riksdagen med en vädjan om att bifalla ett förslag om att sända flera hundra tusen ton spannmål till områden som är drabbade av hungersnöd. I uttalanden som man kan ta del av som kommentar till detta brev har det sagts att det är en fråga om rättfärdighet.

Ibland har kyrkan tagit god tid på sig med att ta ståndpunkt i viktiga samhällsfrågor. Ni, herr biskop, känner säkert till fler exempel på själanöd inom kyrkan än en fåvitsk lekman. För ögonblicket drar jag mig endast till minnes ett annat område av biståndsverksamheten, familjeplaneringen. I fråga om hur vi skall använda ett tillfälligt uppkommet, mycket stort överskott i vår jordbruksnäring har det däremot gått raskt att ta ställning.

Kyrkorna, däribland svenska kyrkan, har en lång erfarenhet av internationellt biståndsarbete. Många gånger har kyrkan gått i spetsen i hjälpaktioner. Det har inte enbart gällt praktisk handling. Kyrkorna har också bidragit till att sprida förståelse och insikt om de stora internationella problemen. Världskyrkomötet i Uppsala för några år sedan blev för många en hjälp att orientera sig i dessa stora problem och själva ta ställning för en mer samlad insats från vårt lands sida. Det skall redligen erkännas.

Ni, herr biskop, som har att företräda kyrkan vet säkert vilken ingående kännedom om ett lands förhållanden som krävs för att utomstående skall

Torsdagen den
12 december 1974

*Ytterligare insatser
för svältdrabbade
länder*

kunna ge god och effektiv hjälp. Aldrig så välvilligt tänkta insatser från en oerfaren hjälpare kan verka i rakt motsatt riktning mot syftet. Ni vet säkert också att den som får hjälp eller behöver hjälp också stundom fruktar att hamna i underläge. Det finns tyvärr talrika exempel på att en sådan fruktan inte är obefogad.

För att citera en talesman för Ekumeniska nämnden i radion häromdagen vill kyrkan nu sända svenskt överskottsvete till människor som lider "elementär nöd". Någon sådan gräns har mig veterligt aldrig tidigare dragits när det gäller biståndsinsatser.

Däremot är det min och utrikesutskottets mening att vi efter ringa förmåga skall bistå människor som drabbats av katastrofer. Utskottet säger också, att det hoppas att den definitiva beräkningen av 1974 års skördeutfall skall visa att ytterligare kvantiteter kan användas för biståndssändamål.

Varken Ni, herr biskop, eller jag kanske vet så värst mycket om det eller de länder som skall komma i fråga. Men för att komma till hjälp i en svår situation krävs inte bara kunskaper utan också en vilja till inlevelse i människors förhållanden i dessa länder.

När man vill göra en snabb hjälpinsats bör man därför också försöka göra sig en föreställning om hur den praktiskt skall genomföras och hur den kommer att mötas av de människor som den berör. Ett av dessa länder består egentligen av flera länder med en rikt utvecklad och mycket komplicerad samhällsstruktur. I detta land bor lika många människor som i Afrika och Latinamerika tillsammans. Jag tror man skall försöka att hålla föreställningen levande om ett mycket stort land med byar, åkrar, gruvor, risfält, stora städer, med biografier, tidningar, hamnar, gator och människor.

Svältande människor i fattiga länder hoppas, att hjälp skall komma utifrån. De har rätt att vänta sig en insats från oss, som inte behöver frukta för vårt levebröd. Men de ställer också andra krav som vi är skyldiga att leva upp till. I de länder som det kan bli fråga om finns det fler människor som odlar vete än hela Skandinavien befolkning. Vi kan därför inte bara dela ut 100 000-tals ton vete på det enkla sätt man kanske föreställer sig. Det kunde leda till svårigheter för produktionen i dessa områden. Det finns – och jag kan plocka fram dem om det behövs – tragiska exempel på nedgång i odlingen av viktiga grödor i länder som blivit föremål för ogenomtänkta om också välmentade insatser. En illa övervägd insats från vår sida nu kan medföra förvärrade problem under nästa år.

Men kan man då inte skänka det nu aktuella vetet till regeringarna, så att de får ta hand om det och se till att det kommer människorna till godo? Nästa fråga blir: Vad vill regeringarna förfoga över, herr biskop? Vill man ha vårt vete eller vill man ha motsvarande betalningsmedel för att själva avgöra vad och var man vill köpa?

För dessa pengar finns kanske andra planer till reds. Bygga bevattningsanläggningar, utrota skadeinsekter, köpa ris i Thailand, organisera

kooperativa föreningar, anställa veterinärer eller tillverka traktorer. Är det vi, herr biskop, som skall avgöra vilka planer som skall sättas i verket? Eller är det mottagarlandets egna myndigheter? Det är viktigt att hjälpa dem som lider nöd och är förtryckta, men det är lika viktigt att hjälpa människor på deras egna villkor.

Långsiktigt gäller det att angripa de bakomliggande orsakerna till katastroferna. I Indien och Bangladesh måste man exempelvis bygga dammar för att förhindra nya översvämningar. I vissa delar av Afrika måste man genomföra en annan markanvändning för att motverka torkan. Annars kommer människorna i dessa områden åter och åter igen att drabbas av hungerkatastrofer.

När jag först läste Ert och Era kollegers brev kom jag att tänka på en episod ur en film av den italienske regissören Ponticorvo. Den hette Queimada och gick här i Stockholm för några år sedan. Den handlade om en ö, där människor sugits ut under århundraden av kolonialt förtryck. Den koloniala regimen trängdes undan. Folket vann politisk frihet men därav följde inte frigörelsen från ekonomiskt beroende. Folket sögs fortfarande ut, men nu av inhemska förtryckare i förening med internationella företag. Nöden blev än värre efter den formella självständigheten. Välmenande krafter inom landets regering beslöt att möta människornas krav på frigörelse och bättre villkor med att lasta några oxvagnar med bröd och köra ut dem i staden för att delas ut bland nödlidande. I den allmänna förvirringen och oredan när de svältande människorna skulle försöka rycka åt sig en brödkaka dödades flera människor. De välmenande var tvungna att fly med sina oxvagnar undan människorna som gripits av ursinne och förtvivlan över de styrandes förnedrande "barmhärtighet", över att krassa vinstintressen fått breda ut sig, över en korrupt överklass och över tanklösa u-hjälpare. Detta beskrevs i filmen som en av de handlingar som utlöste revolutionen. Realismen i den berörda episoden behöver knappast ifrågasättas. Men stämmer inte detta till eftertanke?

I gårdagens nummer av en tidning som åtagit sig att propagera för er aktion står det några ord i en artikel under rubriken "Trycket ökar på riksdagen" som det kan vara värt att lägga märke till. Så här står det: "Det har förekommit olika uppgifter om veteöverskottets storlek. Svensk spannmålshandel har inga exakta uppgifter men det blir säkert 100 000 ton över sedan vi klarat av uppgjorda leveranser och *tagit vad vi själva behöver*".

Stämmer inte dessa ord också Er, herr biskop, till eftertanke?

Tillgivne

Torsten Nilsson

I detta anförande instämde herrar Dahlberg, Gösta Gustafsson i Göteborg, Adamsson, Bladh, Silfverstrand, Johnsson i Blentarp och Johnsson i Malmö, fru Johansson i Uddevalla, herr Johansson i Jönköping, fru Johansson i Hovmantorp, herrar Gustavsson i Eskilstuna, Larfors och Hjorth, fru Ludvigsson, fru Landberg och fru Bergander, herr Lindahl

Nr 142

Torsdagen den
12 december 1974

*Ytterligare insatser
för svältdrabbade
länder*

Torsdagen den
12 december 1974

*Ytterligare insatser
för svältdrabbade
länder*

i Lidingö, fru Ström, herrar Hellström, Nordberg och Pettersson i Malmö, fru Frändås, herrar Mellqvist, Haglund, Ekström, Östrand, Forslund, Nilsson i Östersund, Brännström och Häll, fru Berglund, herrar Fredriksson, Karlsson i Malung och Green, fru Hjalmarsson, herrar Jadestig och Sundgren, fru Andersson i Kumla, herrar Hedström och Henrikson, fru Ohlin, herrar Nilsson i Norrköping, Johansson i Simrishamn och Lundgren samt fru Lagergren (samtliga s).

Herr HELEN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag har inte begärt ordet för att recensera herr Torsten Nilssons i Stockholm mycket välskrivna omvända herdabrev, om jag så får säga, men jag skulle vilja be den biskop som tar emot det att han också läser utskottsmajoritetens betänkande, som herr Nilsson har varit med om att utforma. Brevet och det utskottsmajoriteten skriver hänger nämligen inte helt ihop.

Jag vill inte binda biståndet till en existens av skördeöverskott, säger herr Torsten Nilsson. Men det är vad utskottet gör! Bara om det finns överskott kvar i svenska lager i slutet på våren skall någonting extra göras. Vad reservanterna begär är 500 miljoner kronor för att under alla förhållanden hålla fast vid enprocentsmålet samt att regeringen och SIDA på bästa sätt skall förfoga över detta belopp.

Det är alltså reservanterna – icke utskottsmajoriteten – som ger den handlingsfrihet för regeringen och SIDA som herr Nilsson säger sig eftersträva.

Sedan skulle jag vilja fråga herr Nilsson, och det hoppas jag inte uppfattas som någonting provocerande: Instämmer herr Nilsson och utskottsmajoriteten i övrigt i den tolkning av majoritetsskrivningen som herr Antonsson har gjort inför kammarerna? Det skulle nämligen vara en delvis ny situation i förhållande till den som vi befann oss i när utskottet avslutade sitt arbete. Och det är viktigt för kammarernas ledamöter att få reda på det.

Sedan tycker jag att jag har rätt att fråga herr Nilsson om det är något fel på det uttalande som gjorts av Göteborgs arbetarekommun och som lyder:

”Den socialdemokratiska partikongressen har slagit fast att enprocentsmålet för utvecklingssamarbete ska uppnås under detta budgetår. Göteborgs arbetarekommun uppmanar sina partivänner i riksdagen att fullfölja detta beslut genom en helhjärtad insats mot livsmedelsbristen.”

Herr Torsten Nilsson var ändå den som på nämnda partikongress sade: Låt oss säga 1974/75 och lova att vi skall hålla detta löfte!

Svep nu inte bort det jag sagt med att säga att det bara skulle vara en provokation till gräl. Försök förklara för mig: Måste inte aldrig så allvarliga och känsliga saker få diskuteras politiskt i en politiskt beslutande församling? Är det inte så, herr Nilsson, att det bara är när man känner sig litet förlägen över sitt handlande som man använder greppet att kalla diskussionen för gräl?

Torsdagen den
12 december 1974

*Ytterligare insatser
för svältdrabbade
länder*

Herr NILSSON i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan instämma i herr Heléns uppmaning till biskopen som jag har skrivit ett brev till att han läser igenom utskottets betänkande. Herr Helén påstår att utskottet har bundit sig vid vårt tillfälliga veteöverskott. Det är ingalunda fallet.

Herr Helén har tydligen inte läst utskottets betänkande. Vi säger bekräftande de 100 miljonerna:

”Nämnda belopp skulle möjliggöra leveranser av 100 000 ton svenskt vete eller andra insatser som mottagarländerna prioriterar för att kunna förbättra sin livsmedelsförsörjning.”

Vi har inte knutit hjälpen till vetet. Jag hoppas att biskopen skall läsa mitt brev och utskottsmajoritetens uttalande bättre än herr Helén har gjort. I övrigt, herr Helén, tycker jag att den här frågan är alldeles för allvarlig för att jag skall inlåta mig i ett fortsatt gräl med herr Helén om denna angelägenhet.

Herr HELEN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det är alldeles uppenbart att herr Nilsson i Stockholm vill dölja sig bakom greppet att beteckna varje försök till debatt som ett försök till gräl.

Herr Nilsson har – jag skall gärna medge det – en poäng i det tillägg som han nyss läste upp. Men det svarar inte på rimligt vis mot den beskrivning som han gav i brevet av den handlingsfrihet man skall ha. Hur skall man kunna åstadkomma den allsidighet i planeringen av ett bistånd, som herr Nilsson så skickligt pläderade för i brevet, inom ramen för 100 miljoner kronor, varav enligt utrikesdepartementets egna föredragande i utrikesutskottet ca 70 miljoner redan är bundna genom regeringens egna åtaganden? Skall man på 30 miljoner eller något mer kunna klara hela det lysande program för en genomtänkt och planerad svensk u-hjälpsinsats som herr Nilsson så skickligt utvecklar i brevet till biskopen? Nog har biskopen skäl att läsa utskottsmajoritetens skrivning parallellt med det brev han får från herr Nilsson.

Herr Korpås (c):

Herr talman! Jag beklagar att våra arbetsformer inte har gjort det möjligt för oss att få den stund till eftertanke och meditation som jag tror att vi litet var kände behov av efter Torsten Nilssons brev nyss. Torsten Nilsson förklarade att han talade som lekman. Vi vet att han talade som en person som har betytt mer än de flesta för att ge Sverige anseende för att vilja engagera sig för folken där ute, ett engagemang i medvetande om moraliskt ansvar och inte efter strategiska hänsyn.

Utrikesutskottets betänkande börjar med orden:

”Med anledning av den alltmer allvarliga svältsituationen i vissa u-länder har utskottet diskuterat frågan om ytterligare svenska katastrofinsatser.”

Detta är den allvarliga bakgrunden till utrikesutskottets diskussion och

Torsdagen den
12 december 1974

*Ytterligare insatser
för svältdrabbade
länder*

till utrikesutskottets beslut. Det har framgått ganska väl under debatten att det inte råder någon skillnad mellan utskottets majoritet och reservanterna när det gäller viljan att ge hela överskottet till de svältande. Det har sagts gång på gång, men det behöver tydligen ändå upprepas.

Folkpartiet har icke mera vete att lova än vad majoriteten har. Det skulle ju kunna vara nog som svar på de brev vi har fått, även om jag själv också har ett behov av att svara personligt på dessa.

Varje korn kommer till användning, sade herr Hernelius, för hjälp till folken där ute. Jag vill instämma i det, men jag vill också lägga till: vår uppgift är att se till inte bara att överskottet kommer ut utan att också varje korn kommer till bästa användning. Det är ofta svårt. Det finns kanske ingenting som kräver så mycket av organisation och planering som just katastrofbistånd.

Om vi vill att det skall gå ut en hälsning över världen inför julen från den svenska riksdagen i dag, hoppas jag att den hälsningen inte bara skall innehålla att vi är ett folk som vill ge sitt överskott utan att den skall visa att ett samlat svenskt folk står bakom dem där ute i deras nöd – ett folk som är berett till de största insatser.

Arbetet på att förmedla våra insatser tar tid. Det är ett långsiktigt arbete. SIDA har i höst av överskottet redan inköpt 112 000 ton. Det pågår förhandlingar, som här har sagts, om leveranser till Indien av ytterligare 130 000 ton; möjligen är svältsituationen just nu värst i det indiska Västbengalen. Det gör 242 000 ton. Därtill kommer de 100 000 ton som utrikesutskottet menar att vi i dag ytterligare kan lova – ett löfte som vi också kan stå för. Till detta skall läggas det som i vår kan visa sig finnas av ytterligare överskott – det skall också gå ut. Utskottet tar ansvaret för att vårt överskott verkligen kommer ut.

Det har talats om enprocentsmålet. Utrikesutskottet har inte uttalat sig om det, men jag vill ändå kommentera frågan eftersom den har kommit upp i diskussionen. Vi har inte sagt nej till enprocentsmålet – vi har inte sagt någonting, eftersom det inte har funnits någon anledning att göra det just nu. Men jag vill understryka att när vi nu ger regeringen i uppdrag att omedelbart förbruka hela vårt återstående anslag för katastrofinsatser, innebär det att vi icke har medel för katastrofinsatser under hela nästa halvår. För att skapa nya möjligheter att lämna katastrofhjälp skall vi från riksdagens sida – den uppfattningen har jag stått för i utskottet, och den står jag för även i fortsättningen – medverka till att nya pengar kommer fram.

Vi uttalar oss också för att det överskott som vi får fram under våren skall inköpas. Vi har inga pengar till det i dag, men det är självklart att de pengarna skall fram den dag vi vet hur mycket som behövs.

Utskottet har gett de signaler som krävs. Om riksdagen i dag följer utrikesutskottet, ger riksdagen i sin tur de signaler som regeringen och biståndsorganen behöver för att förbereda dessa insatser.

Det är inte bara fråga om att ge vete för mat till dem där ute. Vi måste samtidigt se till att det blir vete för utsäde och att det blir annat

stöd för att människorna skall kunna ta sig ur misären. Antagligen är det en tragisk realitet att vårt utvecklingsstöd alltmer måste bli en hjälp för människor som inte har dagligt bröd. Att ge dagligt bröd för att människor skall kunna överleva, det kommer vi att få fortsätta med. Men det är angeläget att vi också ger dagligt bröd för att människor skall orka arbeta och klara sig själva. För att överleva behöver människor bröd, men de behöver också få tro på sig själva och på sin förmåga att av egen kraft bygga framtiden. Det stödet skall de veta att de får av oss. Vi måste alltså vara beredda att stödja dessa folk i deras strävan. Det kommer att kräva mycket mer av oss än att bara ge av vårt överskott. Vi måste säkerligen förändra själva vår livsföring. När vi ställer dessa allt större krav på vårt eget folk, måste vi också kunna garantera att våra gåvor kommer fram dit där de behövs.

Vårt ansvar är stort inför de svältande. Vårt ansvar är också stort inför vårt eget folks engagemang i denna fråga. Vi måste söka klargöra behoven i världen samt konsekvenserna av vår hjälp och konsekvenserna om vi inte hjälper.

I denna fråga står det svenska folket mer samlat och står vi såsom svenska folkets företrädare mer samlade än man gör i de flesta andra länder. Vi skall vara rädda om den samlingen och inte skapa konstlade skillnader. Genom ensidighet i debatten kan de skillnaderna leda till klyftor inom vårt folk.

Den dag det inte längre blir tal om överskott utan om själva livsföringen, kommer provet för oss såsom människor och folk. Det provet måste vi klara, men det förutsätter en vilja hos hela vårt folk att stödja samt en ärlighet i information och uppsåt hos vårt folks ledare.

De många uttryck för människors varma och ärliga engagemang som vi har fått svarar, vill jag påstå, mot en ärlig vilja här i riksdagen. Men de erinrar oss också om vårt ansvar mot människorna där ute och mot vårt eget folk.

I detta anförande instämde herr Johansson i Växjö, fru Hambræus, fru Olsson i Helsingborg och fru Fredgardh, herr Granstedt samt fru Wigenfeldt (samtliga c).

Herr WIJKMAN (m):

Herr talman! Om man bara hade lyssnat till vissa tidningar eller till vissa folkpartiuttalanden under de senaste veckorna, skulle man kunna tro att motsättningarna i denna fråga var mycket stora. Å ena sidan finns de som inte vill offra något – eller väldigt litet – för att lindra nöden i den fattiga världen. Å andra sidan finns de som verkligen ställer upp och kräver rejäla anslag för att mätta åtminstone en del av de miljontals hungriga munnarna ute i världen.

Så enkelt är det naturligtvis inte. Men debatten har kommit att snedvridas redan från början. Kopplingen till vårt eget veteöverskott – hur stort det nu är – har gjort att en mängd tekniska och rent formella syn-

Torsdagen den
12 december 1974

*Ytterligare insatser
för svältdrabbade
länder*

punkter fått dominera. Det har sannolikt varit pedagogiskt lämpligt att tala dels om vårt överskott, dels om den fattiga världens stora brist. Men när vi reellt skall ta ställning i själva sakfrågan, har det svenska veteöverskottet egentligen liten betydelse. Vi har, herr talman, överskott på mycket här i landet. Men vad som till syvende og sist skall räknas är de reala resurser i form av pengar som vi anser oss kunna avsätta till olika behövande ute i världen.

Jag vill anknyta till herr Torsten Nilssons anförande och hans fråga till biskopen: "Vill man ha vete eller pengar?" För mig är svaret självklart. Det är i första hand pengar man behöver.

Genom att koppla frågan till det svenska vetet har man komplicerat hela problemet. Vi saknar tonnage – det är en riktig invändning. Det tar lång tid att skeppa spannmål från Sverige – det är en annan riktig invändning. Men det frågan gäller måste naturligtvis vara att ställa själva pengarna till förfogande, för att sedan i samråd med internationella hjälporgan och med mottagarländerna själva bestämma hur anslagen bäst skall användas. Att därvid en del medel kommer att brukas för inköp av bl. a. spannmål i detta land är inte osannolikt.

För mig, herr talman, är själva utgångspunkten i dag följande. Vi upplever den sannolikt värsta hungersituationen hittills i mänsklighetens historia. Jag behöver inte upprepa de beskrivningar som gjorts från olika håll. Miljoner människor svälter ihjäl eller får skador för hela livet på grund av undernäring. Det är i ett sådant läge omöjligt att inte reagera – det gör vi alla på olika sätt – och att inte ställa upp för att snabbt söka lindra en del av den akuta nöden.

Även jag kan instämma i mycket av det brev som herr Torsten Nilsson skrev. Det innehöll en i stort sett väl avvägd analys av hela utvecklingsproblematiken. Jag är medveten om att katastrofinsatser inte är någon lösning av de långsiktiga utvecklingsproblemen. För att lösa dessa måste befolkningsexplosionen på något sätt trappas av. U-ländernas eget jordbruk måste utvecklas. Sociala reformer och utbildningsinsatser måste till. Men trots detta måste vi självfallet göra allt vi kan i en akut nödsituation. Och det är en speciell nödsituation i dag. Oljeprisernas starka stegring har drabbat de fattiga länderna extremt hårt, mycket hårdare än de rika länderna. De förras möjligheter att köpa spannmål är starkt beskurna även på grund av att priserna på just spannmålen mer än fördubblats. Missväxt i flera delar av den fattiga världen har ytterligare ökat problemen. Det är alltså inget antingen-eller vad gäller katastrofinsatser och långsiktigt bistånd. Det måste vara ett både-och!

När riksdagen i våras diskuterade u-hjälpsanslagen, förutskickades att 500 miljoner kronor skulle gå till den speciella FN-fond som man räknade med skulle upprättas under den gångna hösten, en fond som skulle hjälpa de mest fattiga länderna att klara sina valutaproblem och möjliggöra åtminstone oförändrad import av spannmål och olja. Fonden har inte upprättats, och den kommer sannolikt att dröja, om den över huvud taget kommer till stånd. För mig är det naturligt och också konsekvent

i det läge som har uppstått att nu använda motsvarande belopp, dvs. 500 miljoner, för att söka lindra den omedelbara katastrofsituationen. Pengarna skulle indirekt användas för att lösa samma typ av problem som den förväntade FN-fonden skulle lösa.

Nå, säger någon, hur skall du klara finansieringen? Jag är medveten om och erkänner att jag inte har ett entydigt svar på den frågan. Men jag förmodar att finansieringen av den s. k. FN-fonden var något som samtliga partier, som utan omröstning accepterade den linjen, fått söka komma överens om, ifall fonden som vi hoppades verkligen hade upprättats. Situationen i de fattiga länderna har inte förändrats annat än i negativ riktning sedan vi diskuterade i våras. När nu fonden i FN inte blev av så kan vi, menar jag, inte slå oss till ro. Vi bör handla nu och i ett sammanhang. Ju snabbare, desto större chans att rädda människoliv.

Det är klart att pengarna måste tas in på något sätt. För mig är det självklart att bördan då skall bäras av i stort sett alla i det här samhället, ett samhälle med problem naturligtvis men ett samhälle som är så oändligt mycket mera lyckligt lottat än omvärlden, ett samhälle som har råd att öka biståndsinsatserna. Det paradoxala är, herr talman, att miljoner människor svälter ihjäl ute i världen och själva subventionerar vi generellt vissa livsmedel. Jag kan inte annat än påpeka hur orimligt detta förhållande ter sig för många människor i vårt land och ute i världen.

Mycket har redan sagts i debatten, och jag skall inte förlänga den mycket till. Ingen kan sväva i något tvivelsmål om att pengar behövs för snabba insatser i de svältdrabbade länderna. Huvudfrågan gäller, som jag inledningsvis sade, inte hur mycket vete vi har i landet. Huvudfrågan gäller att snabbt sätta in akuta åtgärder. Opinionsyttringarna har visat att stödet för ökade insatser för de fattiga länderna har växt. Allt flera människor blir medvetna om eländet där borta och det relativa välståndet här hemma. Allt flera människor blir medvetna om att standardklyftorna mellan rika och fattiga länder måste minskas, inte bara för att människorna i de fattiga länderna skall få en drägligare standard utan även för att konfliktriskerna i världen skall kunna minskas. Det är min uppfattning att spänningarna mellan i-länder och u-länder bara kommer att öka så länge klyftorna i standard inte kan minskas.

Jag ser inte någon stor skillnad och absolut ingen avgrund mellan utskottets linje och reservationen. Jag betvivlar inte den goda viljan eller ansvarskänslan hos utskottets majoritet. Jag tror att vi över huvud taget skall söka undvika partikäbbel i dessa frågor. Enighet i stort måste vara en målsättning i sig. Jag vill återigen citera Torsten Nilsson: "Gräl passar inte och gagnar inte i de här sammanhangen."

Då det primära för mig är att snabbt få fram hjälp, kommer jag att stödja reservationen, inte för att söka frammana motsättningar, utan framför allt för att inför mig själv i denna fråga – av djupt moralisk innebörd – rösta som samvetet bjuder.

Torsdagen den
12 december 1974

*Ytterligare insatser
för svältdrabbade
länder*

Herr ÅBERG (fp):

Herr talman! Den fråga vi nu behandlar är utan tvivel den viktigaste vi någonsin haft att ta ställning till här i riksdagen. Det har understrukits av många talare i dag. Och den är det därför att den gäller många människors liv eller död.

Då jag satte mitt namn under den skrivelse i vilken begärdes att utrikesutskottet skulle använda sin initiativrätt för att lägga fram förslag om anslag bl. a. till inköp av överskottsvetet till de svältande var det många minnesbilder från min egen verksamhet som trängde sig på med oerhörd kraft. Låt mig här bara få nämna ett par sådana.

Tillsammans med min familj hade jag just installerat mig i den bostad som anvisats oss av vederbörande u-landsmyndigheter. Enligt landets sed sattes soptunnan ut vid grinden före gryningen. Så fort den hamnat där såg jag någon komma smygande i halvmörkret. Ögonblicket efteråt satt en man på huk vid soptunnan och sorterade soporna för att se om det fanns något ätbart där. Några grönsaksrester var troligen det enda han fick tag på den gången. Då jag närmade mig utgången för att ge honom någonting bättre sprang han sin väg, bort i skuggorna. Kanske hade han av de tidigare hyresgästerna jagats bort för att han solade ned på tomten. Sedan fick jag erfara att det inte var ovanligt att soporna sorterades och grönsaksavfall o. d. togs till vara av de svältande.

En annan gång var jag i ett annat land, nämligen i Indien. Då jag tillsammans med ett par FAO-tjänstemän steg ur bilen utanför en restaurang var jag nära att trampa på ett litet barn som låg och sov i gat-smutsen vid restaurangens trappa. Det var min första dag i det landet. Jag stannade bestört och tittade på den lilla utmärglade varelsen, som var klädd i en trasa som inte ens nödortfigt skylde hennes smutsiga kropp. En fruktansvärt mager man satt apatisk på trottoarkanten och sträckte handen framför sig i den vana tiggargesten. Ögonen stirrade stora och tomma. Jag kände ett vanmäktigt behov inom mig att få hjälpa på något sätt. Då tog en av kamraterna mig i armen och sade: Kom, det går inte att ge något till en, då har du genast hundratals tiggare runt dig.

Medan vi satte oss till rätta vid middagsbordet berättade han att det fanns över en halv miljon av dessa svältande och döende människor enbart i den staden, Bombay, människor som lever sitt liv på gatan på samma nivå som de herrelösa hundarna och på lägre nivå än korna, som är välkomna att ta för sig vid grönsaksståndet på torget. Maten smakade mig inte den kvällen. Vanmakten inför nöden blev till en klump i halsen.

Två dagar senare, samma stad. Jag hade börjat vänja mig vid vandrande skelett med huden formligen kletande vid benen. Jag hade börjat lära mig att ge något när ingen såg det, för att inte bli omringad av svältande. Efter arbetets slut på eftermiddagen flanerade jag sakta i människohavet. En av dessa hemlösa svältande hade just segnat ner död på trottoaren. Någon rättade till hans leder och sträckte ut dem innan dödsstelheten

skulle komma. Så föstes han in till väggen, där han fick ligga med klädtrasorna som enda svepning till dess de kommunala myndigheterna, renhållning eller liknande, samlade upp honom tillsammans med många andra döda. Vanmakten bände i mitt inre. Detta var dock en medmänniska, min broder, och jag kunde ingenting göra!

Någon kanske tycker att det inte passar att här dra fram dylika exempel på nöden och eländet i världen. I så fall måste jag få uttrycka mig opassande denna gång. Och jag gör det ännu mer därför att verkligheten, den bistra, fruktansvärda, för miljoner människor ofrånkomliga verkligheten, är så gränslöst opassande. Vi ser glimtar av den ibland i TV-rutan. Blir de alltför påträngande kanske vi vänder bort huvudet. Men nöden, hungern, döden finns där ändå, även om vi inte alltid orkar se den.

Det betänkande vi nu diskuterar kom som bekant till därför att utrikesutskottet på förslag av folkpartiet beslöt att använda sin initiativrätt. Detta var en positiv åtgärd, som länder utskottet till heder. Men tyvärr stannade utskottet vid ett förslag till anslag som var alldeles för lågt.

Jag tillhör själv utskottet men var på grund av annat uppdrag inte närvarande vid tillfället i fråga. Jag vill därför nu framföra en liten undran: Om majoriteten nu inte kunde tänka sig att gå med på att anslå 500 miljoner kronor, bl. a. för inköp av spannmålsöverskottet, borde det väl ändå ha funnits någonting mellan detta och utskottsmajoritetens förslag till anslag, som är alltför lågt. Därmed skulle man ha kommit ett steg på vägen närmare enprocentsmålet.

Det finns tillfällen då man nästan beklagar att allting i detta hus måste dras upp och behandlas efter politiska linjer. Tyvärr kan vi inte komma ifrån en sådan tingens ordning. Men för sakens skull, för de svältandes skull, för de döendes skull vill jag närmast beklaga att det var ett ensamt parti, ja, att det var ett parti över huvud taget, som aktualiserade frågan om ett snabbt och ordentligt handtag till människor som annars svälter ihjäl. Det hade kanske varit bättre om förslaget framställdes tvärs över de politiska linjerna. Men så blev det ju inte. Och därför tycks frågan här i kammaren få en partipolitisk behandling, som jag beklagar. Men – den frågan måste man ställa sig – skall det bli en partipolitisk behandling som sänder en del människor i döden, människor som vi kunnat rädda till livet om vi hade velat göra det och velat handla snabbt?

Som i andra politiska sammanhang ser det nu ut som om förslagsställarna till varje pris skall misstänkliggöras. Ett politiskt jippo har förslaget kallats – och det av politiker som i vanliga fall vill bli betraktade som seriösa. Hur vågar man kalla det så? Förstår man inte att detta är en skymf mot flera hundratusentals människor i vårt land, kristet eller annars allmänt ideellt engagerade?

Jag blev i förrgår upprörd av pastorn för en av de största frikyrkoförsamlingarna i landet. Ekumeniska nämndens listor hade inte kommit honom till handa, men församlingen hade själv skrivit ut sådana. Under några få timmars tid i söndags skrev närmare tusen människor enbart

Nr 142

Torsdagen den
12 december 1974

*Ytterligare insatser
för svältdrabbade
länder*

Torsdagen den
12 december 1974

*Ytterligare insatser
för svältdrabbade
länder*

i den kyrkan på en vädjan till oss i riksdagen att nu gå in för en verklig hjälpaktion. Hur kan dessa människor beskyllas för att delta i politiska jippon?

Vi har, förmodar jag, alla fått ett brev med uttalande av Svenska pingströrelsens predikantkår. Uttalandet bär spontanitetens prägel och lyder som följer:

”Predikanter och föreståndare inom svenska pingströrelsen till ett antal av 1 100 samlade till årskonferens i Stockholm beslöt enhälligt att rikta en allvarlig vädjan till Sveriges riksdag att bevilja ett tillräckligt stort anslag för att kunna köpa upp det spannmålsöverskott, som vårt land för närvarande har tillgång till och ställa detta till förfogande för svältande i u-länderna.”

Detta spontana uttalande av pingströrelsens predikanter och föreståndare, med cirka 100 000 medlemmar bakom sig, har väldigt litet uppmärksamats av massmedia. Men de är i alla fall med tillsammans med biskoparnas upprop, Ekumeniska nämndens stora engagemang osv.

Utskottets värderade ordförande betecknade opinionsyttringarna från Sveriges kyrkor och andra organisationer som en, som han uttryckte det, ”väl förberedd spontanitet”. Också jag betecknar det som en väl förberedd spontanitet, men jag gör det inte från samma utgångspunkt som den herr Geijer hade. Det är inte enskilda tidningars agerande som på så oerhört kort tid har lyckats sätta dessa skaror i rörelse – därtill känner jag dem alltför väl och vet att de är trögare än så. Det är inte fråga om kollektiva beslut i detta sammanhang, utan om enskilda människors beslut att skriva sina namn på de listor som har lagts ut med vädjan om snara åtgärder. Dessa stora skaror av kristet engagerade människor – i svenska kyrkan, i frikyrkorna och även i övriga ideella organisationer – känner verkligen för detta. De är sådana som under generationer har burit upp ett intresse och som genom missionen utträttat storverk, ofta i det tysta och med små medel. Det är därför som det finns och har funnits en – mycket väl organiserad, om man så vill – spontanitet sedan generationer tillbaka. Det är dessa ofta lågmälda låginkomsttagare som årligen av sina förut beskattade medel skänker mellan etthundra och etthundrafemtio miljoner kronor till missionen – medel som i mycket stor utsträckning användes just i socialt arbete. Om jag inte minns fel var summan för kyrkornas och Lutherhjälpens gemensamma insamlingar under föregående år 135 miljoner kronor.

Dessa stora skaror har rätt att kräva av sitt eget land och statsmakterna att givna löften skall infrias! Och, vågar jag påstå, ett infriande av löfena *nu*, när det finns en så stark opinion och när det görs en så stor insats av folket som helhet, skulle säkerligen ytterligare sporra de frivilliga krafter som arbetar i människokärlekens tjänst.

Det finns ett gammalt talesätt som lyder: ”En knuten näve kommer ingenting i.” Underförstått: den som egoistiskt knyter handen om det han äger missgynnar sig själv i det långa loppet. Utskottet har visserligen inte uppmanat Moder Svea att helt knyta näven utan i stället att öppna

litet på fingrarna och låta något av vårt överflöd rinna ut till de svältande. Men detta räcker inte. Vi bör den här gången, då så stora skaror i vårt land står bakom en rejäl hjälpinsats, ge med full hand och med fullt hjärta. Det kanske dröjer innan vi nästa gång får en dylik psykologisk situation och stabil opinion bakom oss beträffande u-landsprogrammet. Det har omvittnats vid flera tillfällen att det på många håll inte är populärt att tala om u-landshjälp. Nu har vi ett tillfälle att handla eftersom mycket stora skaror människor är med oss. Därför bör vi handla medan det läget är för handen.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den reservation som är fogad till utrikesutskottets betänkande nr 17.

I detta anförande instämde herrar Hyttander (fp) och Jonsson i Alingsås (fp).

Herr MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Den akuta svältsituationen i en rad länder har framkallat en stark opinion bland det svenska folket till förmån för större internationella biståndsinsatser. Denna meningsyttring måste hälsas med tillfredsställelse. Alla krafter är välkomna i kampen mot fattigdom, ojämna resursfördelning och imperialistisk utplundring.

Jag har i tidigare debatter i den här kammaren citerat Salvador Allendes tal vid tredje världshandelskonferensen i Santiago de Chile 1972, och jag tar mig friheten att än en gång använda en del av detta citat:

”Det första som bör påminnas om är att vårt samhälle inte är homogent utan delat i folk som har blivit rika och folk som förblivit fattiga. Ännu mera betydelsefullt är det att erkänna att bland de fattiga nationerna själva finns det, olyckligtvis, de som är ännu fattigare än de övriga och många som existerar under olidliga förhållanden. Deras ekonomi är dominerad av främmande stater, utomstående behärskar hela eller delar av deras territorium, de lider ännu under kolonialismens ok, eller en majoritet av deras befolkning är utsatt för rasfördomarnas och apartheids våld. Ännu värre, i många av våra länder förtrycker djupa sociala skillnader massorna och gynnar ett privilegierat fåtal.

För det andra understödjer de fattigare nationernas möda och tillgångar välmågan hos de folk som lever i överflöd.”

Låt mig med ett par exempel visa hur den kapitalistiska världen uppträder i den tredje världen. USA, som ju ofta av borgerligheten nämns som en värnare och ett föregångsland när det gäller relationerna till de s. k. u-länderna, beräknas via räntor och profiler från u-länderna roffa åt sig 15 dollar för varje dollar som ges i u-hjälp. De amerikanskägda tenngruvorna i Bolivia plockar ut vinster på 50–300 procent per år. De amerikanska oljebolagen i Indien för ut vinster som överstiger den sammanlagda u-hjälpen till Indien.

När det gäller de samlade relationerna mellan Sverige och tredje världens länder är Sverige den tagande parten, icke den givande. Det ka-

Torsdagen den
12 december 1974

*Ytterligare insatser
för svältdrabbade
länder*

pitalistiska Sverige deltar i en handelspolitik som diskriminerar och utplundrar u-ländernas befolkning. Det gör ränte- och inflationsvinster på lån till u-länderna. Svenska kapitalistiska företag utsuger direkt arbetare i tredje världens länder genom talrika industrianläggningar. Och vad säger då svenska kapitalister? Direktör Robert Zwartkruis i American Foods AB – ett Salénägt företag – har sagt följande i en intervju i SIDA:s tidning Rapport: "Vi går inte till ett u-land för att vi anser att vi bör hjälpa det landet. Den som säger att vi går till Etiopien eller Marocko för att vi ska hjälpa dom stackarna han ljugar." Och han fortsätter: "Om man i Sverige begär 10 % utdelning på sitt kapital, så ska den vara 20–25 % i Afrika."

Jag har, herr talman, velat säga det här med anledning av den fråga som nu diskuteras, nämligen om akut katastrofbistånd, och vilken som bekant har lett till vissa meningsskiljaktigheter vid behandlingen i utrikesutskottet.

Folkpartiet har krävt att ytterligare 500 miljoner kronor ställs till förfogande för inköp av överskottsvete. Man vill därigenom också uppnå ett formellt uppfyllande av enprocentsmålet.

Utrikesutskottet vill å sin sida för dagen garantera en extra insats av 100 000 ton vet. Utskottet är berett att göra ytterligare insatser när veteöverskottets exakta storlek senare blir känt.

Vpk kan inte dela någon av dessa ståndpunkter. Utskottet håller visserligen dörren öppen för ytterligare insatser. Enligt vpk:s mening borde riksdagen dock klart skriva fast en garanti för att hela det kommande veteöverskott, som inte redan är in-tecknat för andra ändamål, skall gå till katastrofbistånd. Detta bör alltså gälla oavsett överskottets storlek.

Vpk är kritiskt också mot folkpartiets sätt att ställa hela frågan, och kritiken kan sammanfattas i tre punkter:

1. Folkpartiet vill använda det ökade katastrofbiståndet som ett medel att uppnå enprocentsmålet. Detta är att försämlra detta måls innebörd. Målet skall uppnås med bestående biståndsinsatser, som kan bidra till att förbättra de samhälleliga förhållandena. Rent katastrofbistånd bör ges vid sidan av detta.

2. Folkpartiet talar inte om hur katastrofbiståndet skall finansieras. Den frågan är en social fördelningsfråga inom Sverige. Pengarna bör tas från storkapitalet, som bl. a. tjänar på de rådande internationella förhållandena. De skall inte tas från de vanliga lönearbetarna eller pensionärerna. Folkpartiet är dubbelhottnat i denna fråga. Man vill göra sig populär genom att nu stödja dem som vill ge av ett aktuellt överflöd. Häromåret sökte man tvärtom vinna popularitet genom en tillfällig momssänkning, som enligt utsago skulle stimulera julkommersen. Detta är hyckleri.

3. Folkpartiet tar inte ståndpunkt till frågan vad som verkligen orsakar svälten. Svälten är ingen naturkatastrof. Den är följden av en felaktig och folkfientlig jordbrukspolitik i den s. k. tredje världen. Samhällsutveckling och biståndsinsatser i många av dessa länder är en ny form

*Ytterligare insatser
för svältdrabbade
länder*

av utplundring. De kapitalistiska industriländerna, inklusive Sverige, stödjer en kommersialisering av jordbruket, som hämmar inhemsk livsmedelsproduktion men gynnar det internationella storkapitalets handel med avsalugrödor. I detta spel medverkar både Världsbanken och de multinationella livsmedelsbolagen. Vpk har i biståndsdebatterna kritiserat detta, men folkpartiet har alltid slutit upp bakom Världsbankens och andra reaktionära krafters politik.

Underutvecklingen kan endast brytas i kamp mot imperialismens system. Den avgörande förutsättningen för verklig utveckling i tredje världens länder är en social och ekonomisk revolution som öppnar nya vägar för folken.

Det krävs en radikal omfördelning av världens resurser och av förbrukningen i olika länder av råvaror och energikällor. Den svenska politiken gentemot u-länderna måste på ett grundläggande sätt förändras. Det nuvarande stödet till reaktionära regimer och projekt måste upphöra. Sverige måste lämna Världsbanken och andra organ som har sin udd riktad mot u-länderna. Det svenska biståndet bör gå till progressiva regimer och befrielserörelser, som arbetar för jordreformer och för samhällsförhållanden som kan motverka eller upphäva den internationella utplundringen.

Detta kräver en långsiktig omplanering av svensk u-landspolitik. Katastrofhjälp kan vara nödvändig och befogad. Erforderliga medel måste anslås härtill. Det s. k. enprocentsmålet skulle enligt riksdagens tidigare beslut ha uppnåtts under innevarande budgetår. Detta mål bör nås genom beslut om långsiktiga åtgärder som gagnar utvecklingen i tredje världens länder, inte genom beslut om endast tillfälliga insatser.

Herr talman! Det yrkande som jag här vill ställa har redan utdelats till kammarens ledamöter och jag skall nu be att få läsa in det till protokollet.

Jag hemställer att riksdagen ger Kungl. Maj:t följande till känna om ytterligare svenska biståndsinsatser till förmån för de av försörjningsproblem särskilt drabbade u-länderna:

”Riksdagen anser att hela det svenska veteöverskott, som icke är in-tecknat genom andra beslut, bör användas till förmån för befolkningen i de svältdrabbade länderna. Omedelbart beslut kan fattas om användning i första hand av medel på tredje huvudtitelns anslag C 1 och C 2 för internationellt utvecklingsarbete under budgetåret 1974/75. Nämda be-lopp skulle möjliggöra leveranser av minst 100 000 ton svenskt vete eller andra insatser som mottagarländerna prioriterar för att kunna förbättra sin livsmedelsförsörjning.

Vad gäller finansieringen av de ytterligare leveranser av spannmål som kan bli möjliga när fullständiga uppgifter föreligger om veteöverskottet avser riksdagen att återkomma när leveransernas storlek och kostnaden härför kan beräknas.”

Torsdagen den
12 december 1974

*Ytterligare insatser
för svältdrabbade
länder*

Herr FRIDOLFFSSON (m):

Herr talman! I riksdagen behandlar vi frågor av skiftande karaktär och betydelse. Det ärende som vi nu behandlar, frågan om hjälp till svältens offer bland de fattiga folken, är av sällsynt stor vikt och betydelse. Det gäller hundratusentals människors möjlighet att överleva i den värsta hungerkatastrofen i historien.

Frågan om en extra kraftsamling, för att hjälpa de fattiga folken just nu har väckt berättigat uppmärksamhet inte bara bland politiker utan även i mycket hör grad bland allmänheten. Pressen och massmedia har också under de senaste veckorna sysslat med frågan om hur man bäst skall hjälpa hungerkatastrofens offer. Från olika infallsvinklar har man diskuterat och kommenterat frågan.

Situationen i vårt land, ett av världens rikaste länder för att inte säga det rikaste, står i stark kontrast till den belägenhet som framför allt vissa u-länder befinner sig i.

Det skulle, herr talman, vara en enkel uppgift att här och nu bli demagogisk, att beskriva vår välfärdssituation, att vi är på väg mot en materialistisk julrusch i överflöd, medan de svältdrabbade människorna i vissa u-länder dör av brist på föda. Jag skall inte förfalla till en demagogisk beskrivning, även om det skulle ge rubriker i tidningarna. I stället vill jag citera Evangeliska fosterlandsstiftelsens tidning Budbäraren, en gammal välkänd frikyrklig tidning. Tidningen kommenterar den fråga som här diskuteras och citerar profeten Joel som beskriver en hungersituation 830 år före Kristus: "Vad som blev kvar efter gräsgnagarna, det åto gräshopporna upp; och vad som blev kvar efter gräshopporna, det åto gräsbitarna upp; och vad som blev kvar efter gräsbitarna, det åto gräsfrätarna upp. -- Fälten äro förödda, marken ligger sörjande, ty säden är förödd, vinet borttorkat, oljan utsinad. Åkermännen stå med skam, vingårdsmännen jämra sig, över vetet och över kornet; ty skörden på marken är förstörd."

Tidningen Budbäraren menar att profeten Joels beskrivning stämmer väl med dagens situation i vissa u-länder.

I början av det här året föreslog vi från moderata samlingspartiet att svenskt biståndsarbete framför allt skall inriktas på de fattigaste länderna. Reaktionen på den partimotionen blev kylig.

I augusti månad gjorde vår partiledare Gösta Bohman ett uttalande med anledning av regeringens beslut om att satsa 770 miljoner på ett skogsindustriprojekt i Nordvietnam. Herr Bohman hävdade i ett uttalande att "effektiv hjälp till de hungrande miljonerna i Bangladesh framstår t. ex. i dag som en del av vårt bistånd som absolut inte får försummas".

Hur togs nu detta uttalande, denna redovisade ståndpunkt emot? Jo, herr Bohman och moderata samlingspartiet närmast avhånades för sin inställning.

Jag ville säga, herr talman, att om regeringen och riksdagen lyssnat på dessa våra förslag i början på året och på sensommaren, skulle en

effektiv hjälp till svältdrabbade länder som Indien och Bangladesh redan vara etablerad. Nu brydde man sig inte om dessa förslag, utan de sopades under mattan, vilket naturligtvis är att beklaga.

Dagens aktuella fråga är om vi genom ytterligare svenska biståndsinsatser skall försöka att i varje fall till en del lösa de försörjningsproblem som drabbat vissa u-länder. Utrikesutskottets majoritet föreslår i sitt betänkande nr 17 att ytterligare katastrofinsatser om 100 miljoner kronor skyndsamt skall komma till stånd. Den till betänkandet fogade reservationen föreslår att riksdagen beslutar om ett anslag på 500 miljoner som bör gå till de hårdast drabbade u-länderna, däribland Indien och Bangladesh.

För mig har det inte varit något problem att ta ställning till hur jag skall rösta. I den rådande situationen anser jag det vara nödvändigt att vi gör en verklig kraftansträngning. Därför kommer jag att rösta med reservationen.

Jag framhöll tidigare att den här frågan har engagerat allmänheten i hög grad, och då särskilt den kristna opinionen. Hundratusentals medlemmar inom svenska kyrkan och frikyrkosamfunden har uttalat sig för att riksdagen borde besluta om en verklig kraftinsats för de fattiga folken. Massor av människor har påtecknat listor med den uppmaningen till riksdagen.

Herr Arne Geijer i Stockholm talade närmast föraktfullt om den spontana kampanjen som han menade vara exempel på en väl förberedd spontanitet. 250 000 namnunderskrifter var också enligt herr Geijer inte något att bli imponerad av.

Herr Geijers uttalande är närmast ojust. Det är en omöjlig sak att bevisa huruvida en sådan här aktion vilar på saklig grund eller om den är en taktisk fint. Frikyrkofolket är icke kollektivanslutet, utan medlemmarna skriver på av egen fri vilja.

Jag har blivit förvånad över att många har reagerat så negativt inför kyrkornas aktion. Man har talat nedlåtande om ärkebiskopens och frikyrkoledarnas agerande. Man har ansett Ekumeniska nämndens skrivelse onödig, för att inte säga olämplig. Många tycker att kyrkornas folk skall hålla sig för goda att blanda sig i politiken.

Men, herr talman, är det någon opinion som i fråga om u-hjälp skall få göra sin stämma hörd, är det just de kristna organisationernas. De har sysslat med mission och u-hjälp långt innan riksdagen började satsa pengar för att hjälpa de fattiga folken. Det är med andra ord en sakkunnig opinion. Så kom inte och säg att detta är ett propagandajippo från kyrkans folk.

Inför viktiga politiska ställningstaganden förekommer det påtryckningar då och då på regering och riksdag från grupperingar utanför riksdagen. Tag exempelvis SIA. Efter vissa opinionsyttringar ändrar regeringen sig och vidtager förändringar som går opinionen till mötes. Men när det gäller råd och uttalanden från den kristna opinionen till riksdagen om hjälp till de fattiga folken slår man ifrån sig. Man skall minsann icke

Torsdagen den
12 december 1974

*Ytterligare insatser
för svältdrabbade
länder*

tolerera någon inblandning från det hållet, menar man. Gör inte partipolitik av den här frågan säger en del. Det verkar som om vissa människor tror att kyrkans och frikyrkans folk består mest av folkpartister. Så är det ju inte, utan detta är en sak som slår genom alla partier.

Många tidningar har angripit det brev som Ekumeniska nämnden tillställt riksdagens ledamöter. Det är en partipolitisk handling, slår man fast. Jag har läst det här brevet flera gånger och jag kan inte finna ett enda ord däri som skulle kunna tolkas på det sättet att Ekumeniska nämnden går ett visst partis ärenden. Brevet är ställt till Sveriges riksdag och till regeringen, och man aktualiserar än en gång – för vilken gång i ordningen kan jag inte säga – nödvändigheten av att utvecklingsbiståndet över statsbudgeten skall uppgå till 1 procent av nationalprodukten. Jag har ingen funktion i Ekumeniska nämnden, så jag talar inte i egen sak, men rätt skall vara rätt. Brevet understryker nödvändigheten av att riksdagen – och här gäller det alla partier – gör en större satsning för de fattiga folken. Jag begriper icke, herr talman, hur man kan komma så snett att man kan stämpla dessa aktioner som partipolitiska.

Herr talman! Frågan om u-hjälp är alltså enligt mitt förmenande ingen partipolitisk fråga även om vissa personer vill göra den till det. Det är en fråga som alla partier tar allvarligt på. Man har måhända olika synsätt i fråga om hur man bäst skall hjälpa de fattiga folken och i vilken omfattning, men det är fel att tro att någon person eller något parti har patentlösning på effektiv u-hjälp. Lika fel är det att mena att något parti har monopol på frågan och ensam bär ansvaret för hjälp till u-ländernas befolkning.

I den aktuella situationen kan ni vara övertygade, ärade kammarledamöter, att de människor som i u-land lider nöd och de människor som där går svältdöden till mötes icke är hjälpta om frågan får en partipolitisk bindning. Här måste riksdagens ledamöter samfällt hjälpa till. Vad dessa människor behöver är hjälp – snar hjälp.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till den reservation som är fogad vid utskottets betänkande.

Herr ENLUND (fp):

Herr talman! När professor Gunnar Myrdal för en vecka sedan gav presskonferens på Vetenskapsakademien, så skrev en tidning att det blev en föreläsning om huruvida människors moral skall ge världen en lycklig utveckling eller om cynism skall kasta mänskligheten i katastrof.

Professor Myrdals presskonferens rörde sig självfallet på ett betydligt vidare fält än det vi i dagens riksdagsdebatt behandlar. Han talade bl. a. om riskerna för en annalkande världsdepression, där han menade att i-ländernas krav på standardstegring utan ansvar för u-länderna skulle öka riskerna. Men enligt referatet i en stockholms-tidning sade han också så här: "Den omedelbara uppgiften är dock att se till att ett mindre antal människor än nu svälter ihjäl i de fattigaste länderna." Om det uttalandet är rätt återgivet i tidningen betyder det ett ställningstagande

i den fråga som riksdagen just nu diskuterar. Det betyder också att vetenskapsmannen Gunnar Myrdal inte låter det långsiktiga perspektivet undanskymma betydelsen av snabba och effektiva åtgärder i en tillfällig katastrofsituation.

Jag har tyckt mig märka att man ibland oriktigt och helt omotiverat försöker skildra de långsiktiga åtgärderna, som vi alla är eniga om, som alternativ till de snabba och kortsiktiga hjälpinsatser som behövs i ett speciellt katastrofläge. Det är naturligtvis inte fråga om det ena eller det andra utan ett både-och. Därför är det förvånande när debattörer träder fram och säger ungefär så här: De åtgärder som folkpartiet föreslår löser inte problemen på lång sikt. Det är helt andra åtgärder som måste till.

Vi menar inte att de 500 miljoner kronor som vi vill att Sverige nu skall satsa löser problemen på lång sikt, men vi menar att de långsiktiga åtgärderna aldrig kan få undanskymma vår skyldighet att uppfylla våra egna löften till u-länderna i ett katastrofläge, där det är viktigare än någonsin att vi håller löftena.

Vid världslivsmedelskonferensen i Rom kom det till ganska klart uttryck att världens livsmedelsproblem kräver insatser från de rika ländernas sida på lång sikt. Men det stod också klart att omedelbara åtgärder krävs för att rädda hungrande människor från svältdöden och att de åtgärderna behöver sättas in under den närmaste tiden, de närmaste månaderna. Både under själva konferensen och kanske i ännu högre grad i massmediernas rapporter från konferensen har man emellertid kunnat märka att långsiktiga och kortsiktiga åtgärder skildras som alternativ till varandra. De som krävde snabba och effektiva åtgärder i form av vissa volymer vete för omedelbar skeppning till katastrofområden underskattade i hög grad betydelsen av att även de långsiktiga åtgärderna ägnades ingående diskussioner. Och de som ville komma ifrån kravet på konkreta och snabba åtgärder ville gärna framhålla att det ändå var den långsiktiga planeringen som var viktigast.

Detta litet förenklade resonemang låg antagligen bakom slagorden på de plakater som ganska stillsamma demonstranter reste upp mot de grova marmorelarna utanför kongresspalatset i Rom. På ett av plakaten kunde man läsa:

Vi behöver ton av mat – inte ton av ord.

Jag vill, herr talman, mycket kortfattat referera några av de viktigaste uttalandena vid Romkonferensen som gäller beskrivningen av läget och behovet av åtgärder på lång och på kort sikt.

När det gällde beskrivningen av livsmedelsläget i världen rådde inga delade meningar. Världens befolkning ökar med ca 8 000 personer i timmen eller över 70 miljoner om året. Enbart för att hålla takten med befolkningsökningen skulle vi behöva en tvåprocentig ökning av spannmålsproduktionen per år. Men det dåliga skördeåret 1972 sjönk i stället spannmålsproduktionen med 2,5 procent. Och den samlade livsmedelsreserven, dvs. lager plus jordbank, motsvarade 90 dagars konsumtion

Nr 142

Torsdagen den
12 december 1974

*Ytterligare insatser
för svältdrabbade
länder*

Torsdagen den
12 december 1974

*Ytterligare insatser
för svältdrabbade
länder*

år 1960. År 1970 hade reserven sjunkit till 70 dagars konsumtion, och den beräknas nu vara nere i 27 dagars konsumtion.

Resultatet av den här förändringen känner vi alla till. Spannmålslagren har tömts, och världsmarknadspriserna har stigit. Det har lett till att de fattiga folken har tvingats att ytterligare pressa ned sin konsumtion.

Vilka slutsatser drog man vid Romkonferensen av det här läget? Och vilka slutsatser bör vi dra i den här debatten?

För det första: På lång sikt kan u-ländernas livsmedelsproblem endast lösas genom bättre utnyttjande av deras egna resurser i form av mark och arbetskraft. För att en sådan produktionsökning skall komma i gång behövs hjälp från i-länderna – hjälp för att bygga ut handelsgödselproduktionen, hjälp till mark- och vattenprojekt, hjälp till kredit- och lagringsmöjligheter för småbrukare. Enligt generalsekreterare Mareis beräkningar borde stödet till u-ländernas jordbrukssektor tredubblas fram till 1980, från nuvarande 1,5 miljarder dollar till 5 miljarder dollar per år.

Menar vi allvar med uttalandet att en prioritering av u-ländernas egen produktionsökning är den viktigaste långsiktiga åtgärden för att komma till rätta med världssvälten – och jag tror att vi är eniga om den prioriteringen – då måste vi också känna oss förpliktade att öka vår totala u-hjälp i enlighet med de löften vi gav för sex år sedan. Sverige som ett av världens mest välbärgade länder bör gå i spetsen och bilda opinion för ökade insatser från de rika ländernas sida.

För det andra: Landsbygdsutvecklingen i u-länderna bör kombineras med ekonomiska och sociala reformer, som leder till att produktionsökningen kommer just de fattigaste bland befolkningen till del. Det behövs jordreformer. Det behövs undervisning i lantbruksteknik på en nivå som passar u-länderna. Man måste uppmärksamma kvinnornas nyckelposition, eftersom de svarar för minst 50 procent av livsmedelsproduktionen i u-länderna och dessutom har huvudansvaret för tillagningen av den mat som familjerna konsumerar. De måste engageras i den nya jordbrukstekniken. Men skall man komma någon vart med allt det här, så måste man först av allt sätta in en intensiv kamp mot analfabetismen.

De här önskemålen finns med i resolutioner som antogs vid Romkonferensen. Att det är fråga om långsiktiga insatser – många års intensiva ansträngningar – inser vi allihop. Har då detta något samband med den här debatten, där vi talar om enprocentsmålet och om snabba veteleveranser till hungrande människor? Enligt min mening finns det ett starkt sådant samband. Vi måste hålla givna löften. Vi måste satsa av vårt överflöd för att hjälpa dem som är hungriga. Visar vi inte den generositeten och visar inte andra rika länder samma generositet, kommer våra möjligheter att nå de långsiktiga mål som utformades vid Romkonferensen att förbli ganska små. Sverige som ett av världens mest välbärgade länder bör gå i spetsen.

Vi behöver ett livsmedelsbistånd i fasta kvantiteter på 10 miljoner ton årligen fr. o. m. 1975. Det kan man läsa i en av de Romtexter som enhälligt antogs. Vi behöver ett katastroflager på 500 000 ton i inter-

Torsdagen den
12 december 1974

*Ytterligare insatser
för svältdrabbade
länder*

nationell regi. Det var ett krav från u-länerna som stöddes av general-sekreteraren. Men här blev det konkreta resultatet ganska magert. För Sveriges del utlovade jordbruksministern i sitt huvudanförande 75 000 ton vete årligen tre år framåt, varav 40 000 ton skulle ligga i ständig katastrofberedskap. Andra länder lovade också bestämda kvantiteter, men några fleråriga åtaganden gjordes knappast. Om man summerar de löften som gavs, märker man att det fattas oerhört mycket innan man når de 10 miljoner ton årligen som erfordras för att livsmedelsbiståndet skulle kunna bli någorlunda tillfredsställande.

Det var just på den här punkten man kunde märka en besvikelse vid Romkonferensen, en besvikelse som blev allt starkare allteftersom konferensen närmade sig slutet utan att fler konkreta löften hade givits. Man bör nog förstå att de som företrädde svältande människomassor var mindre intresserade av debatter kring den administrativa uppbyggnaden av de FN-organ som skall hantera livsmedelsbistånd och katastrofhjälp. Vad de ville ha var förstås inte administrativa apparater, inte "ton av ord utan ton av mat". Framför allt ville de ha snabba insatser.

Jag ser ingen anledning att gå in på en bedömning av om Sverige redan vid konferensen borde ha gjort större utfästelser. Det torde stå helt klart, att om Sverige skall göra en någorlunda rejäl insats i fråga om livsmedelsbistånd och katastrofhjälp, räcker det inte med omflyttningar av redan beviljade u-hjälpspengar. Den totala ramen för vår u-hjälp måste vidgas. För detta fordras ett nytt riksdagsbeslut. Och det är detta beslut riksdagen nu bör fatta genom att bifalla folkpartiets förslag om ytterligare 500 miljoner kronor. Därigenom skulle vi visa vårt ansvar och vår vilja att positivt möta de vädjanden som utgick från konferensen i Rom. Vi skulle klarare markera vår vilja att delta i det långsiktiga och mångåriga arbete som behövs för att bygga upp u-ländernas egen produktionskapacitet, som på sikt är det viktigaste. Men vi skulle också visa att vi vill lyssna och svara på de hungrigas rop just i dag: Vi behöver mat – hjälp oss!

Det är orimligt att Sveriges riksdag i dag skall svara: Vi skall fundera på saken ytterligare några månader, vi skall skjuta upp infriandet av våra löften, vi skall vänta till nästa budgetår.

Hur skulle vi reagera om läkaren eller personalen på sjukhuset när vi ringer om vårt sjuka barn eller någon annan svårt sjuk nära anhörig, skulle svara: Du får vänta några månader! Hur skulle vi reagera? Vi har anledning att fundera över den saken.

Herr SVENSSON i Kungälv (s):

Herr talman! Jag företräder en politisk organisation inom socialdemokratien som med hetta har deltagit i debatten om vårt lands samarbete med de fattiga folken i de fattiga länderna. Utgångspunkten för oss har varit självklar. De flesta av oss har växt upp inom kyrkor och samfund, och vi har förankring där. Trossamfunden har ju också sedan lång tid tillbaka haft nära och intima kontakter med många s. k. u-länder, och

Torsdagen den
12 december 1974

*Ytterligare insatser
för svältdrabbade
länder*

det har präglat samfunden och gett ett engagemang. Det är som bekant genom att man arbetar med en fråga som intresset väckes och hålles vid liv, som medvetandet växer.

Men vi är också socialister. Det betyder att internationalismen ligger djupt rotad i oss. För att uttrycka det enkelt: Vår politik får inte sluta vid Smygehuk.

Broderskapsrörelsens uppfattning i fråga om Sveriges samarbete med u-länderna är således helt klar. Vi har vid mångfaldiga tillfällen krävt en kraftig ökning av det svenska biståndet, och så sent som under den här riksdagen har det lagts fram en motion med krav på infriande av löftet om att uppnå det s. k. enprocentsmålet innevarande budgetår. Det var en motion som kan karakteriseras som ett gemensamt krav från det socialdemokratiska kvinnoförbundet, det socialdemokratiska ungdomsförbundet och oss i Broderskapsrörelsen.

Motionen ledde bl. a. fram till att finansutskottet efter utrikesutskottets hörande strök under att Sverige tidigt bör binda sig vid stora åtaganden inom ramen för den i FN föreslagna särskilda fonden för katastrofhjälp. Tyvärr, herr talman, har det gått trögt med de internationella förhandlingarna, och något omedelbart resultat blev det inte. Förhållandena har – det har omvittnats här – varit desamma i Rom under livsmedelskonferensen.

Min tolkning av betänkandet i våras varoch är fortfarande att riksdagen gav regeringen en fullmakt att handla: dels att söka efter vägar för att öka vårt bistånd till katastrofdrabbade länder – i vilken form det skall ske kan variera; kommer man inte fram på ett område kan man söka ett annat –, dels att återkomma till riksdagen med krav på finansiering, om det behövdes. Jag menar att den fullmakt, som riksdagen här gav regeringen, fortfarande står kvar.

Dagens debatt har bundits upp kring det s. k. veteöverskottet. Om detta är kanske inte mycket mer att säga än det som utrikesutskottet i sitt majoritetsbetänkande har slagit fast. Det som finns tillgängligt nu för man över. Visar det sig att det finns mer skall också det tas till vara.

Men jag kan inte underlåta att säga att jag är kritisk mot att binda samman katastrofhjälpen med om vi har ett veteöverskott eller inte. Man behöver livsmedel nu och man kan behöva livsmedel andra år, oberoende av om vi har vete. Det kan lika gärna vara någonting annat inom livsmedelsområdet som behövs, och det kan, herr talman, finnas här i Sverige men också någon annanstans i världen, och då kanske till lägre priser. Över huvud taget skall vi vara försiktiga med bundet bistånd. I de flesta fall förlorar de som skall ha hjälpen på det, medan inhemska intressen vinner på det hela.

Jag förmodar att det är detta resonemang som ligger bakom Ekumeniska nämndens yttrande, som jag gärna i detta avseende vill återropa. Det har blivit citerat förut i hela sin längd, men jag citerar ändå ett avsnitt ur det. Efter att ha talat om enprocentsmålet anför nämnden:

”De därigenom till förfogande ställda medlen bör enligt nämndens förmenande snarast disponeras för inköp av livsmedel i Sverige eller utomlands för att ställas till deras förfogande, som hotas av svältkatastrof, framför allt i Bangladesh och de av torka drabbade områdena i Afrika.”

Men det finns också anledning att påminna om vad den ekumeniska u-landsveckan detta år och förra året handlade om och vad som har sagts i den debatten, nämligen ingenting mindre än att samhällsordningen bör förändras. Det samhällssystem som alstrar fattigdomen och nöden skall störtas. En sådan förändring sker inte genom hjälpsändningar i form av livsmedel. Det krävs – som har påpekats tidigare av många – helt andra åtgärder. Det kan bli fråga om en svår avvägning. Man kan i detta arbete råka i den situationen att man inte klarar de långsiktiga målen, därför att man måste hjälpa kortsiktigt.

Låt oss emellertid inte dra den slutsatsen att vi inte behöver någon katastrofhjälp. Det finns som bekant olika meningar om detta, och jag vill ta ett exempel från vårt eget land – ett exempel som kan säga oss någonting.

För några årtionden sedan förekom en ganska utbredd tuberkulos i vårt land. Den berodde inte alltid på fattigdomen, men för det mesta alstrades den av det Fattigsverige som människorna då levde i. I den situationen byggde de som var politiker före oss sanatorier och dispenser. Man bekämpade sjukdomen i varje hörn av vårt land. Men samtidigt byggde man upp ett annat samhälle.

Ärade kammarledamöter! Tuberkulos förekommer också i dag, men inte på långa vägar i samma utsträckning som i det gamla Fattigsverige!

Det förhåller sig på liknande sätt när det gäller världens fattigdom och nöd. Vi får försöka handla efter samma maxim.

De senaste veckornas opinionsyttringar är intressanta och glädjande. Från politiskt håll har vi åtskilliga gånger efterlyst stöd för den svenska biståndspolitik – liksom för en ytterligare förstärkning av den. Nu kommer det stödet från Ekumeniska nämnden. Dess bättre kan jag säga att det inte är något nyvaket intresse, utan det har funnits länge.

Det är angeläget för oss i denna kammare att detta intresse hålls vid liv och förstärks. Jag hoppas att det inte låter sig dämpas av dagens mer jordnära debatt. Vi kommer nämligen att behöva den opinionen framöver. Utskottet förutsätter att vi nästa budgetår skall uppnå enprocentsmålet, och då kan denna opinion behövas. I en statsbudget, som i övrigt kommer att bli åtskilligt ansträngd, kommer enprocentsmålet att innebära att andra och angelägna behov ställs åt sidan. Det kan betyda skattehöjningar, om inte budgeten skall bli för svag, vilket är en fara också i vår nuvarande ekonomiska situation. Då kan man inte göra som folkpartiet nu har gjort, nämligen föreslå utgifter men inte inkomster.

Bakgrunden till Hagaöverenskommelsen, där folkpartiet var en av parterna, var ju att utgifterna måste täckas, annars försämras ekonomin. Statsministern framhöll att han inte ville delta i en regering som tvingades av riksdagen att höja utgifterna utan att det gavs någon anvisning om

Nr 142

Torsdagen den
12 december 1974

*Ytterligare insatser
för svältdrabbade
länder*

Torsdagen den
12 december 1974

*Ytterligare insatser
för svältdrabbade
länder*

hur inkomsterna skulle klaras. Folkpartiet förstod den bedömningen, det skall sägas till dess heder. Det är naturligtvis så mycket mera förvånansvärt att man nu inte riktigt förstår samma sak, i varje fall inte i den reservation som avgivits i utrikesutskottet. Det rör sig ändå om en halv miljard som skall skaffas fram.

Låt mig, herr talman, sammanfatta:

1. Jag skall inte spekulera i vad som kan hända efter det att vi nått fram till enprocentsmålet. Därom pågår utredning. Det viktiga i dagens läge är att vi snart står vid detta mål.

2. Regeringen har fullmakt från riksdagen att handla i katastroffrågan, och jag vädjar till den att med all kraft göra detta.

3. Jag vädjar till kyrkorna att de skall driva på, därför att vi kommer att behöva deras opinion.

I detta anförande instämde herrar Andersson i Lycksele (s) och Jadestig (s).

Herr HELEN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Svensson i Kungälv är säkert medveten om att när riksdagen i maj uttalade att man skulle nå enprocentsmålet under innevarande år, så klargjordes det i kammaren från dem som stod bakom det uttalandet att i och med att man band sig för att uppnå enprocentsmålet band man sig också för en finansiering av dessa kostnader.

När folkpartiet nu synes bli ensamt bland partierna om att infria detta löfte av riksdagen från i maj, har vi såväl i den motion som väcktes som i den skrivelse vi riktade till utrikesutskottet pekat på två saker. För det första har statens inkomster, efter det att riksdagen uttalade sig i maj, genom den ekonomiska stimulans som bl. a. momssänkningen innebar räknats upp med 670 miljoner kronor. För det andra har vi förklarat att om regeringen skulle ha disponerat dessa pengar på annat sätt och inte lämnat riksdagen någon redovisning av detta, varigenom särskild finansiering alltså skulle vara nödvändig, så är vi beredda att pröva och självfallet finna en lösning. Men vi kan icke rimligen ta initiativ till en särfinansiering utan att få redovisat hur regeringen förvaltat de pengar som kommit in till följd av en ökad omsättning i svensk varuhandel.

Genom Hagaöverenskommelsen bekräftade vi att vi har uppfattningen att när varaktiga reformer beslutas skall också finansieringen redovisas. Vi har samma uppfattning i denna fråga, men det normala samarbetet mellan regering och riksdag förutsätter att om regeringen förbrukat pengar som kommit in den själv anmäler till riksdagen hur den anser att en särfinansiering skall ske.

Herr SVENSSON i Kungälv (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill säga till herr Helen att det hade varit snyggt om man i folkpartireservationen hade angivit något sätt att lösa finansieringsfrågan. Vi vet ju ingenting om vad de nämnda överskottspengarna

kommer att användas till. Det måste göras en balansering. Och grundidén i hela vårt resonemang – jag hänvisar där till Hagaöverenskommelsen – var ju att vi inte skall binda oss för stora utgifter förrän vi har inkomstsidan avklarad. Jag tror att det är väldigt svårt att gå ifrån den balanseringen. Det var ju intressant att höra att man överlåter saken till regeringen, men det hade varit snyggt om folkpartiet hade föreslagit ett finansieringssätt.

Herr HELEN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan bara upprepa att vi håller fast vid principen från Hagaöverenskommelsen. Men i den ingår också att prövningen av statens inkomster och utgifter skall ske i sådant större sammanhang att man kan överblicka de automatiska inkomstökningar som skett och de utgiftsökningar som uppkommit. Det är inte möjligt för ett oppositionsparti att ensamt göra en sådan prövning. Och vi har av regeringen inte fått någon redovisning för hur man använt det kraftiga tillskottet från omsättningsskatten, vilket väsentligt överstiger de 500 miljoner som det nu rör sig om.

Herr Svensson i Kungälv kan ju fråga dem som deltog i slutöverläggningarna på Haga om de inte har den uppfattningen att vi är beredda att stå för våra förpliktelser. Men vi är ingen ställföreträdande regering och har aldrig gjort anspråk på att vara det.

Herr SVENSSON i Kungälv (s) kort genmäle:

Herr talman! Det hopplösa i situationen tycker jag är att ett oppositionsparti som gör anspråk på att bli taget på allvar bara föreslår stora utgifter utan att ange någon linje för finansieringen. Jag kan väl förstå att det är svårt för oss här i riksdagen att presentera detaljerade förslag i sådana fall, men jag vill påminna om att när jag själv var med och väckte en motion i denna fråga i anslutning till kompletteringspropositionen, så angav vi samtidigt i motionen en linje för finansieringen.

Herr andre vice talmannen anmälde att herr Helén anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Herr WERNER i Malmö (m):

Herr talman! "En väl förberedd spontanitet" – så ironiserade herr Arne Geijer i Stockholm om den opinionsyttring som har kommit till uttryck från bl. a. kyrkor och samfund. Ja, man kan verkligen säga att den är väl förberedd. Den har nämligen pågått i mer än hundra år, så sant som att kyrkorna för så länge sedan började med u-landsbistånd, trogna sin Mästare och Herre att inte bara förkunna evangelium utan också bespisa fattiga och bota sjuka.

Därför var det onekligen litet komiskt när herr Nilsson i Stockholm läste upp sitt "brev" till biskoparna. I det brevet talade han först om hur kyrkorna hade gått före i detta arbete och vilken betydelsefull insats

Torsdagen den
12 december 1974

*Ytterligare insatser
för svältdrabbade
länder*

kyrkorna gör. Men det hör ju alltid till med en sådan deklaration i sådana här sammanhang när u-landshjälp och mission kommer på tal. Sedan gick herr Nilsson dock snabbt över till att inkompetensförklara biskoparna och underkänna det som de representerar, samtidigt som han varnade för många farliga ting, t. ex. att insatser av "en oerfaren hjälpare kan verka i motsatt riktning". Herr Nilsson förklarade att det också behövs kunskaper om och inlevelse i den situation där man skall verka, han undervisade om Indiens geografi och förhållanden, osv. Det är synd att jag inte kan presentera herr Nilsson för dr Olav Hodne, som i 27 år har varit missionär i Indien och som nu verkar som administratör för de lutherska kyrkornas bistånd i Västbengalen och tidigare har verkat i Bangladesh. Nu gör det inte så mycket – varken Olav Hodne eller herr Nilsson i Stockholm är här. Men det hade varit en bekantskap att göra. Hodne vet det mesta om människorna, myndigheterna och nöden, och kan verkligen identifiera sig med de nödställda. Jag såg honom här-förleden i ett sammanhang då han försökte övertala en sådan här församling att öka biståndet till de 15 miljoner som svälter i Västbengalen. Församlingen var tveksam; man hade andra utgifter. Han ryckte då av sig glasögonen och sade: Dere har aldrig sett 5 000 sultne menn! Nej, det hade de inte, men det hade kyrkans biståndsarbetare där ute.

Herr Nilsson i Stockholm sade att det minsann inte var så enkelt att skicka ut en massa spannmål – det kunde drabba den inhemska produktionen, påverka priserna, osv. Jag tycker att herr Nilsson hellre skulle kritisera situationen sådan den är nu och se vad man gör med den kvantitet ris och vete som finns i marknaden. Före den senaste katastrofen i Bangladesh kostade 1 kg ris 1 takas. I dag kostar det 15 takas. En normal arbetslön är 3 takas. En takas är 67 öre.

Nej, då tycker jag bättre om statsministern – det måste jag säga. När han här-förleden inledde u-landsveckan i Stockholm satte han sig på skolbänken. Han undervisade inte utan ville ta lärdom. Han gjorde vid det tillfället ett mycket förnämligt uttalande om kyrkans insats. Jag skall läsa upp avslutningen av Olof Palmes anförande: "Från samhällets sida uttrycker jag tacksamhet och stolthet över kyrkornas insats. De har en långsiktig betydelse. Den lär oss att så som världen ser ut i dag, kommer världen att ställa krav på oss: att hjälpa och bistå, att tänka om, att kanske i vissa avseenden förändra våra levnadsvanor, söka andra vägar och former för livskvalitet."

Utomordentliga ord! Detta tyckte sig Olof Palme kunna lära av kyrkorna.

Opinion som kommit till uttryck i dagens ärende kan väl ses som uttryck för ambitionen att än mera bistå de hungrande och animera oss i riksdagen att infria våra löften till de fattiga folken. Man skall inte fästa sig vid dess utformning. Det är väl inte så underligt att kyrkfolk inte riktigt förstår sig på de tekniska problem som är förknippade med spannmålstransporter! Men vanligt folk har gjort den enkla och naturliga kopplingen att det är ett underligt sammanträffande att vårt rika land

har fått ett stort överskott på vete i en tid då ett redan fattigt land drabbats av en förfärlig katastrof. Det är väl inte så underligt att opinionen då på nytt tändes och menar att vi måste kunna göra något extra, vi som bokstavligen fått en skänk från ovan.

Jag vet väl att det kan råda delade meningar om hur stort veteöverskottet är. Men det behöver vi inte diskutera. Att det är ett överskott vet vi; det har alla initierade institutioner deklarerat.

Vi vet också att det verkligen är en katastrof av stora mått som drabbat särskilt det översvämningsdrabbade Bangladesh på den stora bengaliska slätten, som sträcker sig inte bara över Bangladesh utan också över Västbengalen, en av de östra delstaterna i Indien. Jag har med egna ögon sett det, så jag vet vad jag talar om: Jag var där just under regntiden. De som säger att det inte har inträffat någon katastrof där sedan den allmänna motionstiden i våras vet inte vad de talar om.

Den kroniska fattigdomen i Bangladesh har på kort tid fått påspädning av tre svåra katastrofer: 1970 den svåra cyklonkatastrofen, 1971–1972 det förfärliga inbördeskriget och nu, under regntiden 1974, översvämningskatastrofen. När jag flög över landet i augusti var det som att flyga över ett hav, där det stack upp öar – det var byar, kringflutna av vatten. När man färdades med båt for man ofta förbi kadaver av kreatur som låg och ruttnade i vattnet. Det är då inte underligt att när vattnet sedan sjönk undan kolera, tyfus och andra sjukdomar, gjort gemensam sak med svälten.

Några har talat om vårt julfirande, och en värderad partikamrat till mig sade att det frosseri som förekommer bara är en marginell företeelse. Jag har liksom på känn att alla vi som sitter i den här salen också sitter i den marginalen! Och många till, förresten. I vart fall bör man väl tro på vad förste vice talmannen sade om den sprit för 250 miljoner kronor, som skall köpas mellan julafton och trettondag jul. Det är rejäla marginaler vi håller oss med i det här landet! Jag skulle vilja föreslå kammarens ärade ledamöter att i år fira jul i Kurigram en stad i Rangpurprovinsen. Det tror jag skulle vara nyttigt. Då skulle ni varannan kväll få se när 3 000 barn i åldern två till åtta år står uppställda på en bygata – en sörjig väg, uppblött av regn. Där står 3 000 små kantiga utmagrade knattar och väntar på att få gröt. Alla har med sig någonting att hämta maten i: en halv tallrik eller en plåtbit eller ett par tidningsblad, eller man kan se en liten flicka som står och håller upp kjolen för att om möjligt få litet gröt i den. De står och trängs, och plötsligt skjutes en liten knatte ut ur ledet. Det är en femåring. Han har en pappersstrut i handen som mor har skickat med honom för att hämta gröten i. Han gråter högljutt. Äntligen kommer gröthoarna ut. Vilket liv det blir! Alla slåss och kämpar om det ätbara, sparkar och klöser varandra för att komma fram för att få. Somliga åker omkull i smörjan, och när de kravlat sig upp på benen igen är gröthoarna förbi. Så går det undan för undan. Jag försäkrar er att det inte finns något värre helvete än hungerpanik bland femåringar.

Torsdagen den
12 december 1974

*Ytterligare insatser
för svältdrabbade
länder*

Gröthoarna passerar mellan leden. Utdelningen fortsätter. Jag frågar biståndsarbetaren, om gröten verkligen räcker till alla. "Nej", säger han, "det gör den inte, det blir väl ett par hundra som blir utan." När man hör det tyar man inte mer, i varje fall inte om man har sett det tidigare. Det finns ingenting så förfärligt som att se maten ta slut när det fortfarande finns hungriga barn kvar i kön. Man kan iakta dem som står i slutet av kön och som förhoppningsfullt har stått och räknat: Nu är det bara tio kvar före mig, nu är det snart min tur! Och de blir upprymda och hoppfulla ju närmre gröthoarna kommer, snart skall de ju få äta. Nu är det bara tre före, och två – och nu. Men just då är gröten slut. Vad gör de, tror du? Skriker de och förbannar sitt öde och säger att det är orättvist? Nej! Man är ju en liten femåring som är tränad i besvikelsens konst. Man blir röd i ögonen, går åt sidan och så sätter man sig ned vid husväggen och gråter en skvätt för sig själv.

Känslösamt prat kan du säga. Nej, jag skall säga dig att det inte finns någonting så sakligt som svälten. Svälten kan konstateras utan någon näringsfysiologisk expertis.

Jag känner som sagt till hela problematiken kring vetet – att den inte är så enkel, att man skall ha transporter och att allt detta tar tid. Men jag vet också att det finns en regel i alla affärssammanhang, att om man bara betalar så nog kommer varan fram. Men jag skall inte ge mig närmare in på det. Jag menar inte heller att vi nödvändigtvis skall ta vårt svenska vete och skänka just det. Men vi skall ta det svenska veteöverskottet som en anledning till större generositet. Det har givit oss råd att vara generösa. Större generositet i pengar nu till jul! Vi behöver inte vänta till april.

Vi kan köpa vete, ris och mat på andra håll i världen. Internationella veterådet registrerar att Canada, USA och Australien har veteöverskott. Och man behöver inte leva bara på vete. De lutherska kyrkorna, som bedriver ett stort biståndsarbete där nere, köper ris från Thailand, och det ligger på mycket nära håll. Finns bara pengarna kan man få fram maten, och det behöver inte ta så lång tid. Har vi nu fått en extra ofattbar skänk från ovan kan vi väl göra en extra kraftansträngning för de nödlidande i världen.

Vi talar mycket och ofta om solidaritet, men tänk vad den är begränsad! Jag tror det var fru Nettelbrandt som i sitt inledningsanförande sade att om denna katastrof hade hänt i Norge, Danmark eller Finland, hade vi då artigt sagt: "Vi skall göra vad vi kan, men först den 1 april vet vi vilka resurser vi har att sätta in." Ingen människa tror väl att vi hade gjort på det sättet. Vi hade satt i gång nationalinsamlingar och fått fram vetet ur ladorna, det är alldeles säkert.

Vi får för framtiden, mina vänner, akta oss för de stora orden om vi i dag inför julen underlåter att infria våra löften till fattiga folken.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen, herr talman.

Herr OLSSON i Kil (fp):

Herr talman! Jag önskar att fler i denna kammare hade den inlevelse och den insikt som den föregående talaren visade i denna fråga. Jag är djupt imponerad av det sätt varpå Mårten Werner har visat att vi har ett behov av att hjälpa nu och hjälpa snabbt.

Herr talman! Jag tror mig också veta att när riksdagen i dag skall besluta i frågan om en extra insats för de fattiga folken följs vad vi gör med spänt intresse av den unga generationen – den som är född under och efter andra världskriget. Inte bara det ungdomsförbund. Folkpartiets ungdomsförbund, som jag själv tillhör har länge krävt ökat svenskt bistånd, utan nästan alla de politiska ungdomsförbunden – studentförbunden, kristna och andra ideella ungdomsorganisationer – har upplevt våra insatser för u-ländernas folk som helt otillräckliga.

Den unga generation som har växt upp med världen i sitt vardagsrum frågar sig: Måste solidariteten minska med avståndet till dem som lider? Måste löften till fattiga människor, högtidligt givna under sju riksdagar i sträck, vara mindre värda bara därför att de givits till människor som saknar rösträtt i vårt rika land?

Säkert har alla i denna kammare vid något tillfälle fått dessa frågor ställda till sig och besvarat dem i enlighet med det höga mål – jämlikhet mellan folken – som riksdagen har fastställt som det viktigaste skälet till vårt bistånd. Med den utgångspunkten måste svaret bli: Solidariteten måste gälla *alla* människor. Också löften till världens fattiga är till för att hållas. Men retorik och handling är tyvärr inte alltid samma sak.

När nu svältdöden under 1974 har skärpt sitt strupgrepp över hundratals miljoner människor världen över måste vårt svar bli inte tomma ord utan praktisk handling. Frågan är: Skall vi tillsammans under den värsta hungerkatastrofen i historien göra en extra insats eller skall vi i stället hoppa av från det löfte som riksdagen gett varje år sedan 1968? Samtidigt som fler människor än någonsin hungrar får vi i Sverige – den kanske mest välmående av världens mätta nationer – en större spannmålsskörd än någonsin. Måste inte då varje merkilo sättas in i dagens hungerfront i stället för att användas som foder i Västeuropas djurfabriker för att ge högvärdigt protein åt de redan mätta. Eller för att använda Sicco Mannsholts ord: "Vi måste välja mellan att föda grisar och att föda människor."

För att upprätthålla den ökande köttkonsumtionen i industriländerna använder man värdefulla proteinkällor som jordnötter, soja, tormjolk och fiskmjöl till föda åt höns, boskap och svin. Samtidigt lider miljoner människor i u-länderna svår proteinbrist. Under de tidiga barnaåren är tillräckligt med protein nödvändigt för att hjärnan skall utvecklas normalt. Vi kommer i framtiden att få mängder av mentalt handikappade människor i många av u-länderna.

Detta brott begås alltså mot miljoner mänskliga varelser samtidigt som proteinkonsumtionen ökar med häpnadsväckande fart i industriländerna. Som läget nu är har människan bara ett alternativ till den oundvikliga

Nr 142

**Torsdagen den
12 december 1974**

*Ytterligare insatser
för svältdrabbade
länder*

Torsdagen den
12 december 1974

*Ytterligare insatser
för svältdrabbade
länder*

svälten: en radikal omfördelning av världens knappa livsmedelstillgångar.

Men vi kan inte sätta oss och vänta och hoppas på att en internationell organisation som tar itu med omfördelningsproblemen skapas. Svält döden väntar inte – därför måste vi nu göra vad vi kan.

Genom att vi avstår den halva miljard som folkpartiet föreslår som hjälp åt de svältande skulle 3 miljoner människor ges möjlighet att upprätthålla livet ett halvår i väntan på nästa års skördar.

Om allt kan köpas här hemma eller om en del måste inhandlas i andra överskottsländer – Canada, Australien, Argentina eller USA – kan inte vara avgörande för vår vilja till insats. Det viktiga måste vara att de som hungrar får hjälp snart, inte att de nödvändigtvis får äta svenskt vete, om det nu skulle vara så att det svenska veteöverskottet inte skulle bli lika stort som man beräknat.

När människorna nu vänder sig till politikerna är det viktigt att de får ett besked som de kan tro på. Det går inte att få folk att acceptera att vi inte förrän den 1 april skulle veta hur mycket vete det finns i Sverige. Allt vete är redan skördat – det finns alltså nu. Det är möjligt att det med de normala rutinerna inte går att få besked förrän den 1 april. Men vi har inte en normal situation nu. Människor dör i tusentals varje dag i svält. Skulle det då inte vara möjligt att vända sig till de svenska bönderna och be dem ge ett snabbt besked – kanske inom några veckor – om hur mycket vete de har i sina lador? Självfallet måste det vara möjligt. Frågan är bara: Vill vi begära ett sådant besked eller vill vi använda de byråkratiska hindren som en undanflykt för att slippa ta ställning i dag?

Talet om överskott, nu eller i framtiden, låter för övrigt som en hädelse för de hundratals miljoner som lever i halvsvältens skuggvärld. I världsperspektivet finns inga överskott, bara ojämn fördelning.

Att många svenskar insett världssvältens vidd och upplevt det som en moralisk plikt att uppfylla de givna löftena till världens fattiga har vi fått tusentals bevis på under de senaste dagarna. Ur alla läger och över alla partigränser har människor sagt ifrån. Ekonomipristagaren Gunnar Myrdal har gjort det. Arbetets redaktör Frans Nilsson har gjort det. Förra biståndsministern Ulla Lindström har gjort det. Göteborgs arbetarekommun har gjort det. Biskopar och frikyrkoledare har gjort det. Och många många enskilda medborgare har i brev till oss sagt sin mening. En fortbildningskonsulent i Västsverige skriver till mig bl. a.: "I fem västsvenska län har vi under året haft hela studiedagar för lärarkåren, varvid bl. a. frågan om fördelning av jordens resurser mellan olika länder och folkgrupper behandlats -- --. Det skulle kännas bittert att under framtida studiedagar även behöva belysa Sveriges riksdags ovilja till solidaritet med miljontals döende människor i den situation som föreligger."

En annan brevskrivare slutar sitt långa brev med orden: "Sviker Sveriges riksdag nu, då ska vi sluta upp att tala vackra ord i det mellanfolkliga umgänget. Då bör Söderbloms och Brantings och Hammarskjölds land

dra sig tillbaka till sina 'egyptiska köttgrytor', stanna där och hålla käft. Och tro, att iskall egoism är vägen till s. k. lycka. – Vill inte tillhöra ett folk utan heder! Hälsa dom det!"

Nu är det gjort.

Detta spontana engagemang från så många människor ur alla läger borde glädja varje politiker. Men tyvärr finns det politiker som t. o. m. har betecknat detta engagemang som ett jippo – en kvasihandling. Hur reagerar människor som uppmanat Sveriges riksdag att hålla sitt löfte, när de får höra av en mångårig ledamot av denna riksdag – herr Persson i Heden – att det är ett jippo att hålla löftet? Vad är det annars som denne ledamot vill beteckna som ett jippo? Är det kanske världssvälten som är ett jippo, eller är det hjälpen som är ett jippo?

Nej, låt oss ta vara på det engagemang som finns i stället för att avfärda det med föraktfulla speglosor över TT.

Vi som i olika ungdomsförbund engagerat oss för befrielsekampen i Södra Afrika och Indokina och på andra ställen är självfallet medvetna om alla de grundläggande förändringar som behövs inom många av dagens u-länder: brytande av godsägarvälde, jordreformer och en rättvisare fördelning av inkomsterna inom länderna själva.

Men vi bör också inse att det är de fattiga, de undertryckta, de svaga, barnen, de orkeslösa, slummens folk som lider och dör i hungerkatastrofen. Och vi bör veta att politiska och sociala förändringar inte åstadkommes av människor som ligger utmärglade i en slumbarack, inte av folk som drabbats av difteri och kolera eller förstörts för livet av näringsbrist.

Jag vill säga till Evert Svensson, som nyss var uppe i talarstolen: Den nödvändiga, långsiktiga hjälpen kan aldrig göras till ett skäl mot katastrofinsatserna. Tvärtom underlättar katastrofhjälpen de långsiktiga åtgärderna genom att frigöra resurser. Och det viktigaste, det som vi aldrig kommer förbi, är att de som svälter nu har ingen nytta av den långsiktiga hjälpen, om de dör innan den hinner ge resultat.

Till sist, herr talman: Jag tror att nästan hela det unga Sverige håller med mig när jag väddar till var och en i kammaren och framför allt till de riksdagsmän som liksom jag tillhört organisationer som drivit den internationella solidariteten som vår tids viktigaste fråga: Säg ja till ett ökat bistånd. Nu har vi ansvar och möjlighet att förverkliga en viktig del av det som vi på olika håll arbetat för.

Men alldeles bortsett från om opinionen är med oss eller emot oss – den kan förändras från tid till annan och svänga ganska snabbt – bortsett från alla brev och väddanden så är skälen för ett ökat bistånd precis lika stora. Det är till sist en fråga om moral och samvete.

När vi nu vet att långt fler människor hotas av svältdöd än vad vi tidigare trodde, att t. ex. Maurice Strong och många med honom har förutspått att 1 miljard människor kommer att dö av hunger före år 2000, när vi nu har mera livsmedelsresurser än vi behöver, när vi har råd att ge – när skulle vi då hjälpa om vi inte hjälper nu?

Torsdagen den
12 december 1974

*Ytterligare insatser
för svältdrabbade
länder*

I detta anförande instämde herrar Hörberg, Molin och Lindahl i Hamburgsund (samtliga sp).

Fru THEORIN (s):

Herr talman! Det hävdas ofta i diskussionen svenska folkets negativa inställning till det internationella biståndet. Min personliga erfarenhet är den motsatta, något som också kommit till uttryck genom den socialdemokratiska partikongressens beslut om enprocentsmålets uppnående 1974/75. Reaktionen från de många människorna dessa de senaste dagarna finner jag glädjande, och jag tycker den måste tas emot som ett stöd av alla de politiker som önskar en rättvisare fördelning av jordens resurser.

Internationell solidaritet är inte bara en fråga om biståndspolitik, även om det är en avgörande del i dag. Praktiskt taget alla våra relationer till omvärlden omfattas av kravet på internationell solidaritet och kräver ett aktivt agerande från svensk sida – det må sedan gälla handelspolitik, ekonomisk politik, jordbrukspolitik, näringspolitik eller miljöpolitik.

Huvudorsaken till den världsfattigdom som råder i dag är den liberala ekonomin med nästan hela makten förlagd till den rika världen. Vinterns oljepolitiska kris har bestyrkt att det är de besuttna, inklusive de nyrika, som har makten, och utvecklingen pekar på en tendens att vilja förstärka den makten.

FN:s extra generalförsamlings resolution om upprättande av ett nytt internationellt ekonomiskt system framstår mot den bakgrunden som än viktigare. Bland de ting som Sverige i våras förband sig medverka till var dels arrangemang för att främja en ökande överföring av reala resurser från i- till u-länder, dels ökning av den offentliga delen av de finansiella resursöverföringarna, så att målet för FN:s internationella utvecklingsstrategi kan uppfyllas och till och med överträffas.

I generalförsamlingens resolutioner framhålls att länderna måste göra insatser i förhållande till sin utvecklingsnivå och till kapaciteten och styrkan i landets ekonomi. Sverige tillhör de rikaste bland de rika länderna.

När riksdagen den 31 maj behandlade frågan om u-hjälpen, fanns det motioner från alla partier. För att ett tidigare i dag gjort uttalande i kammarerna inte skall stå oemotsagt vill jag tala om att riksdagen avtog två av de motionerna, dels en vpk-motion, dels en andra att-sats i en moderatmotion. Övriga motioner 1846, 1847 mom. 1, 1853 mom. 4, 1855 och 1856 besvarades med vad utskottet anförde.

Det har diskuterats här i dag olika tolkningar av finansutskottets betänkande som också blev riksdagens beslut. De centrala delarna i betänkandet lyder:

”Utrikesutskottet har i sitt yttrande påpekat att upprättandet av den särskilda fonden kan komma att dra ut på tiden. Man fastslår att en svensk utfästelse på ett tidigt stadium att ge bidrag till fonden skulle kunna få stor betydelse och påverka andra i-länders agerande. Från bi-

ståndspolitisk synpunkt anser man det angeläget att nå enprocentsmålet. Samtidigt påpekar dock utrikesutskottet att man där ej har att ta ställning till de statsfinansiella förutsättningarna för en ytterligare uppräknings av biståndsanslagen.

Enligt propositionen förutsätts att när man inom FN når fram till "– jag understryker detta – "en lösning av de problem som uppstår för u-länderna på grund av oljekrisen, bör också Sverige solidariskt göra sin insats. Finansutskottet förutsätter att när en sådan samlande lösning uppnås, regeringen fullföljer sin i propositionen anförda mening och jämväl lämnar förslag till finansieringen härav. Utskottet biträder vad som sägs i utrikesutskottets yttrande om att ett ställningstagande om svenskt bidrag till FN-insatser bör göras på ett tidigt stadium. Detta ligger i linje med strävandena att snabbt uppnå enprocentsmålet." Här sägs inte någonsans att det enbart är fråga om den särskilda FN-fonden.

Utskottets betänkande tolkades som ett löfte om tilläggsförslag från regeringen och en fullmakt att återkomma med finansieringsförslag när väl en lösning av de problem som uppstår för u-länderna arbetats fram, och jämväl som en utfästelse att när ett sådant förslag lades på riksdagens bord det fanns en bred majoritet för en finansiering. Det bör sägas att budgetåret 1974/75 inte går ut förrän den 1 juli 1975 och att det därför finns möjlighet att följa riksdagens beslut och återkomma via tilläggsanslag i början av 1975.

Det bör kanske också sägas att den möjlighet en enskild riksdagsman har att ställa förslag i form av en motion inte gäller under höstrikdagen, såvida inte ett regeringsförslag ger möjlighet att väcka motion i ett ärende. Vi har alltså under denna höst inte haft möjlighet att väcka motion om enprocentsmålet och därmed ställa förslag om finansiering av de 500 miljonerna utan haft att avvakta regeringens initiativ. Vi har heller inte möjlighet att i kammaren lägga ett yrkande med förslag om finansiering utan att det har beretts i respektive utskott.

Så något om behoven. När man i FN i våras diskuterade särskilda åtgärder för de av den oljepolitiska krisen hårdast drabbade beräknade man ett behov av 3 miljarder dollar som kompensation för prishöjningarna på olja och konstgödsel. Nu vet man att behovet är 5 miljarder dollar för detta år och 5,5 miljarder dollar för nästa år. Hittills har 2,7 miljarder dollar utlovats för i år, dvs. något över hälften av det klarlagda behovet.

Den särskilda fonden som avsågs börja fungera den 1 januari 1975 har blivit försenad. Enligt FN-sakkunniga borde det framstått som naturligt att en försening kunde uppstå. Troligt är att nödhjälpsprogrammet som var avsett att upprätthålla nödvändig import under de närmaste tolv månaderna för de hårdast drabbade länderna därför kommer att förlängas, så att inte ett gap uppstår. Det finns flera möjligheter att via olika organ bistå med stöd för de akuta behoven. En sådan möjlighet är via nödhjälpsprogrammet, en annan via övriga ordinarie multilaterala organ, exempelvis FN:s utvecklingsprogram, en tredje via utökade bilaterala program.

Torsdagen den
12 december 1974

*Ytterligare insatser
för svältdrabbade
länder*

Vår vilja att uppnå det av riksdagen utlovade enprocentsmålet får inte vara beroende av om särskilda tekniska lösningar inte kan uppnås. Behovet måste alltid vara det avgörande. Behovet är dokumenterat. Kanaler att slussa medel finns. Sverige tillhör de rikaste bland de rika. De människor, som i dessa dagar hört av sig till riksdagsmännen, förväntar sig att riksdagen ställer ytterligare medel till förfogande. Formellt kan detta ske via tilläggsanslag i början av nästkommande år. Det bör vara regeringens sak att återkomma då med ett förslag om hur dessa medel skall användas och också förslag till finansiering.

Herr talman! Jag citerade i våras i u-hjälpsdebatten en diktare, och jag vill gärna sluta med hans ord och hoppas att man inte skall behöva använda dem fler gånger. Det är Stig Carlson i dikten Oroad:

”Jag är oroad över utvecklingen och missnöjd med mig själv som inte orkade satsa tillräckligt hårt på en framtid som just emedan jag och så många andra tvekade nu verkar osäkrare än någonsin, över att standarden fått överta målet för en människa i gemenskap och frihet, över att vi bara stillatigande åser de skändligheter som begås runt om oss”

Jag känner mig oroad och önskar att många gjorde det”.

Under detta anförande övertog herr talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Det finns ett dubbelt mörker i det vi diskuterar. Det är den nattsvarta misären där våra medmänniskor dör i svält, men det är också den skrämmande kallsinnigheten hos många i denna kammare, där man staplar svepskäl och byråkratiska hinder i vägen för en rejäl hjälpinsats.

Men det finns en ljusglimt i detta mörker och det är den storartade spontana uppslutningen från svenska folket. Det är en manifestation av medkänsla, medmänsklighet och solidaritet med människor i nöd. Det är ett mycket glädjande bevis på att det finns en hastigt tillväxande förståelse inom vårt folk för vårt ansvar som ett i många avseenden privilegierat land att lindra nöd och rädda de hungrande från att dö.

En trots allt relativt bemärkt representant för det största oppositionspartiet i riksdagen har kallat denna svenska folkets uppbyggliga uppslutning kring kravet på insatser som avvärjer hungerkatastrofen för ”ett politiskt jippo”. Det har tidigare påtalats från denna talarstol. Som jag ser det kan man inte sjunka mycket djupare i tarvlig och föraktlig partigoism.

Det brukar, herr talman, sägas att politik är att vilja; i det här fallet vilja att hjälpa. Det brukar också sägas att den goda viljan kan försätta

berg, tyvärr dock inte berg som består av anhopningar av de obotfärdigas förhinder.

Låt mig slutligen säga att den ledamot, som inte är beredd att, om så skulle bli aktuellt, säga ja till en ransonering av vårt överflöd för att rädda medmänniskor från att dö av svält, är sannerligen inte värd att tillhöra denna kammare. Den som inte övermannas av en intensiv indignation och en glödande medkänsla inför det helvete som finns i världen och som inte är beredd att ta de sakliga konsekvenserna av det har inte här att göra.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr BERGQVIST (s):

Herr talman! I alla partiers biståndspolitik finns det ofullkomligheter och brister. Debatten har i dag bl. a. handlat om folkpartiets engagemang. Om det kan sägas att det präglas av kluvenhet. Många enskilda folkpartister har säkert ett starkt engagemang, men partiets politik har hittills inte gett intryck av fasthet och konsekvens.

För några år sedan började man ambitiöst med att föreslå anslagsökningar som var större än regeringens förslag, och man tog också fram förslag till finansiering. Men på något sätt orkade man inte med båda sidorna av problemet, och de senare åren nöjde man sig med att föreslå utgifter som inte motsvarades av inkomster. Inte heller nu i höst har folkpartiet gjort försök att få till stånd en utskottsprövning av finansieringssidan.

Herr Helén hade tidigare ett replikskifte med herr Svensson i Kungälv och ville för sin del tänka sig möjligheten att in-teckna de extra pengar som hade kommit in i samband med momsredovisningen – 670 miljoner kronor. De hade kommit in extra för att människor hade köpt mycket varor.

Herr Helén har vid något tillfälle uppmanat sina folkpartiungdomar att gå hem och läsa historia. Jag skulle vilja uppmana herr Helén att gå hem och läsa nationalekonomi. I ett högkonjunkturläge är det enkel nationalekonomi att om statens inkomster ökas därför att den ekonomiska aktiviteten blir livligare, så är detta inget tecken på att det har skapats utrymme för reformer. Tvärtom kan det vara ett tecken på motsatsen, ett tecken på att reala resurser har tagits i anspråk för konsumtion och att vad som behövs i själva verket är att regeringen stramar åt ekonomin så att man kan hålla en samhällsekonomisk balans.

Om folkpartiet verkligen hade haft en fast vilja att få fram ytterligare 500 biståndsmiljoner, då är det helt oförklarligt för mig att man inte drev den frågan vid Hagaöverläggningarna. Man enades där om reformer för 8 miljarder kronor. Men varför satsade man inte då på att få fram finansiering av biståndspengarna? I stället för att försöka garantera finansieringen av ytterligare svenska biståndsinsatser ställde folkpartiet krav på sänkning av företagarnas egenavgifter, höjning av sparavdragen och liknande åtgärder.

Nr 142

Torsdagen den
12 december 1974

*Ytterligare insatser
för svältdrabbade
länder*

Torsdagen den
12 december 1974

*Ytterligare insatser
för svältdrabbade
länder*

Jag erkänner att det finns svagheter i biståndspolitiken hos alla partier, inklusive mitt eget parti. Men för att uttrycka mig försiktigt vill jag säga att jag inte är säker på att om man gjorde en kritisk granskning av partiernas inställning i u-hjälpsfrågan det skulle vara folkpartiet som kom lindrigast undan. Att skriva ut en check utan täckning är ingen konst. Men risken är att en sådan check gör mer skada än nytta.

I våras gjordes en kompromiss i finansutskottet. Regeringen hade i kompletteringspropositionen sagt att enprocentsmålet under alla förhållanden skall uppnås 1975/76. Men därutöver sade regeringen att det kan bli aktuellt med ytterligare insatser under budgetåret 1974/75. Om man i FN når fram till en lösning av frågan hur man skall stödja de värst drabbade länderna, så får Sverige vara berett att solidariskt tillsammans med andra länder göra sin insats. Finansutskottet preciserade ytterligare och sade att ett ställningstagande till svenskt bidrag till FN-insatser bör göras på ett tidigt stadium. Man framhöll också att detta ligger i linje med strävandena att snabbt uppnå enprocentsmålet. Det finns alltså ett riksdagsbeslut på att om man i FN lyckas organisera samlade insatser till stöd för de fattigaste länderna, skall det utlösa extra biståndsansträngningar under det här budgetåret.

I våras kom resonemanget till stor del att handla om FN:s särskilda fond, som man hoppades skulle bli verklighet från den 1 januari 1975. Nu har den blivit försenad, inte minst på grund av USA:s motstånd, vilket är beklagligt. Men även om den organisatoriska bilden har förändrats och den särskilda fonden skjutits framåt i tiden, så är hjälpbehovet starkare än någonsin. Och FN-resolutionerna från i våras gällde inte bara den särskilda fonden; det är mycket viktigt att slå fast detta. De gällde också andra stödåtgärder, däribland ökat bilateralt bistånd och bidrag till bestående multilaterala organ.

I fråga om FN:s katastrofaktion har man faktiskt sedan i våras gjort en del framsteg. Totalt har det kommit utfästelser om drygt 10 miljarder kronor, varav över en miljard gäller inbetalningar till FN-kontot. Sverige var det första land som lämnade positivt svar på generalsekreterarens vädjanden om bidrag till aktionen. Men det finns utrymme för ytterligare svenska insatser. Vårt bidrag motsvarar 5 procent av pengarna till FN-kontot och knappt 1,5 procent av de totala bidragen. Den andelen är mindre än vad vi brukar ställa upp med och mycket mindre än vad man nu bör förvänta från Sverige.

När det gäller UNDP har vi i höst gjort en påfyllnad med 37 procent. Det är i och för sig många procent. Men vi ger våra anslag i dollar, och tar man hänsyn först till prisstegringarna och sedan framför allt till den kraftiga värdeminskningen på dollar i förhållande till den svenska kronan, blir den reala ökningen inte alls så stor som man kan ställa anspråk på.

Jag vill alltså konstatera att det finns möjligheter att via FN:s katastrofaktion, via UNDP eller via bilateralt bistånd göra mer än vad vi gör för närvarande. Läser man riksdagens beslut från i våras, så finner

man visserligen att den särskilda fonden dominerar resonemanget men att den ändå inte kan eller får vara den enda förutsättningen för att utlösa extra insatser från svensk sida.

Sammanfattningsvis: Hjälpbehovet är större än någonsin, det finns kanaler som kan ta vara på ytterligare svenska biståndspengar, och vi har ett riksdagsbeslut som ger underlag för svenska insatser.

Fru tredje vice talmannen NETTELBRANDT (fp) kort genmäle:

Herr talman! En katalog över de olika åtgärder som har vidtagits, de beslut som har fattats och de uttalanden som har gjorts från olika partiers sida skulle jag hälsa med stor tillfredsställelse för folkpartiets del. Jag tror att herr Bergqvist har följt med dåligt om han har uppfattat saken så att folkpartiet skulle vara klivet i dessa frågor.

Det är riktigt att det är FPU som på ett tidigt stadium har varit en drivande kraft, liksom ungdomsförbunden inom de andra partierna är det i dag, när moderpartierna är negativa till en ökad satsning. Men det finns sedan lång tid tillbaka inom partiet självt en klar opinion som stöder insatser av det slag som vi har diskuterat i dag. Dessa har herr Bergqvist dess värre egentligen inte alls diskuterat.

Sedan säger herr Bergqvist att det här beslutet som riksdagen har fattat gällde inte bara FN-fonden. Nej, det är riktigt att det har gjorts uttalanden i samband med och efter beslutet, att om FN-fonden exempelvis inte kommer till stånd, så skall man kunna använda dessa pengar till andra insatser. Och också med hänsyn till detta har vi ansett att vi kunde lägga fram det förslag som vi presenterat. Fonden har inte kommit till stånd, och det är då helt i linje med uttalandena, om man använder de tänkta pengarna till andra insatser – i rätt tid, när de verkligen behövs.

Sedan skall vi kanske inte diskutera i vad mån det går att krama ytterligare pengar för dessa hjälpändamål ur de olika fonder som finns på FN-sidan. Riksdagen har ändå inte någon omedelbar förvaltningsmakt över dessa fonder. Vi har inte någon större möjlighet att där driva fram några snabbare beslut, och då skall vi nog inte bara krypa bakom en sådan möjlighet.

Till sist, herr talman, några ord om finansieringen.

Om herr Bergqvist läser finansutskottets betänkande från i våras skall han finna att en enig riksdag då över huvud taget inte tog någon ställning till finansieringen i samband med att beslut fattades just om denna fond, utan man förutsatte att när man hade kommit till samlade lösningar skulle man fullfölja vad som angivits och återkomma rörande finansieringen. Det är inte egendomligare att vi handlar på det sättet i dag.

Herr OLSSON i Kil (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det är tydligen herr Bergqvists uppgift att recensera liberalernas engagemang i de internationella frågorna. Men en sak står väl ganska klar efter många riksdagsdebatter om u-hjälpen: att folkpartiet har varit rakt i sin linje att kräva ökat bistånd till de fattiga folken och

Torsdagen den
12 december 1974

*Ytterligare insatser
för svältdrabbade
länder*

har varit det parti som mer än andra velat stå för de löften partiet varit med om att ge.

Men nu kommer ursäkterna från olika håll – en del av dem som vi är vana vid och några nya. Den första har vi hört förut: När den ekonomiska tillväxten är svag, då orkar vi inte med att ge ett ökat bistånd från Sverige. Och när tillväxten är stark, då tål vi inte ett ökat bistånd på grund av att det anstränger betalningsbalansen.

Sedan kom det i våras in i resonemanget att oljepriserna hade stegrats så kraftigt att vi därför inte kunde öka vår u-hjälp. Jag får säga att det finns knappast något bättre skäl att öka u-hjälpen än just detta att oljepriserna har stegrats så kraftigt. Det har drabbat de fattiga folken hårdare än några andra.

Så den fjärde ursikten: Opinionen är inte mogen än. Den har inte hörts så mycket om i dag, och det kan bero på att opinionen nu har vänt sig till Sveriges riksdag och uppmanat oss att uppfylla våra löften. Jag tycker att det är litet futtigt att diskutera i de här termerna när vi vet vad som händer ute i världen. Vi vet att 1974 var det år då många av världens fattigaste länder kastades rakt ut i en ekonomisk och social katastrof, då oljepriserna stegrades för dem så att de 1974 fick betala 10 miljarder dollar mer för samma mängd olja som de använde 1973. De fick vidare betala 6 miljarder dollar mer för konstgödsel 1974 än 1973. Det har kullkastat även de blygsammaste utvecklingsplaner, och därtill kommer svältkatastrofen.

Jag frågar mig än en gång: När skulle vi hjälpa om vi inte hjälper i dag?

I detta anförande instämde herr Hörberg (fp).

Herr BERGQVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Både fru Nettelbrandt och herr Olsson i Kil måste ha lyssnat litet ouppmärksamt på mitt anförande, för vad jag sade var att det är oansvarigt att bara tala om den ena sidan och föreslå utgifter utan att ta upp finansieringssidan på allvar.

Fru Nettelbrandt menade att det finns en klar opinion i folkpartiet och att partiet inte är kluvet. Hon glömde kanske att partiledaren vid något tillfälle har sagt: Att vara liberal är att vara kluven. Det avgörande är emellertid att folkpartiet började så vackert med att föreslå både höjda utgifter och höjda inkomster, men efter ett tag orkade man inte med det utan nöjde sig med att bara föreslå utgifter utan att ange hur de skulle täckas.

Jag frågar mig: Vad är det värt att bara föra fram yrkanden om höjda utgifter utan att anvisa medel till täckningen? Det är ju finansieringssidan som är den svåra, och det därför som man egentligen skall börja där och klara ut hur det hela skall finansieras.

Och jag har ännu inte fått något svar på varför man vid Hagaupp-
görelsen körde fram sparavdrag, egenavgifter för företagare och sådant,

om det verkligen var så att u-hjälpen var en allvarlig sak som man ville lyfta fram. Varför utnyttjade man inte dessa överläggningar till att försöka garantera en finansiering av de 500 miljonerna?

Nr 142

Torsdagen den
12 december 1974

Fru tredje vice talmannen NETTELBRANDT (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Bergqvist sade att det föreföll som om vi inte hade lyssnat riktigt på hans anförande. Ja, herr Bergqvists inlägg var med förlov sagt en aning förvirrande.

Jag förstår nu vilken kluvenhet det är som herr Bergqvist talar om – vi skulle inte vilja vara med om finansieringen men framlägger ändå förslag. Ja, vi har faktiskt vid åtskilliga tillfällen till och med av finansministern själv här i kammaren fått ett erkännande för att vi har varit villiga att anvisa finansiering för vartenda förslag som vi har lagt fram. Och på denna punkt har vi icke ändrat oss, utan vi fortsätter med den ansvariga politiken.

Men vad gjorde herr Bergqvist i våras? Herr Bergqvist säger att det är oansvarigt att bara tala om den ena sidan. Ja, varför var då herr Bergqvist oansvarig, när vi förra gången röstade i de här frågorna och herr Bergqvist stödde det betänkande från finansutskottet som förelåg vid behandlingen av u-hjälpsfrågan i våras? Där valde man just den handlingslinjen att man i första hand förde fram kravet på vilka insatser som skall göras och förutsatte att sedan enighet nåtts om detta skall också frågan om finansieringen lösas.

Jag anser att om herr Bergqvist ställer krav på andra – och det betyder i detta fall hela kammaren, för såvitt jag vet var det en enig kammare som röstade för den här linjen – måste han också ställa krav på sig själv. Och när herr Bergqvist uttalar omdömet att det är oansvarigt att förfara på det här sättet uttalar han också i hög grad det omdömet om sig själv. Vi har gemensamt valt denna metod för just den här frågan.

Herr BERGQVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker det är litet väl enkelt när fru Nettelbrandt i stället för att svara på mina konkreta frågor bara säger att mitt inlägg var förvirrat. Det hade varit bättre om hon lämnat svar på de frågor som jag ställde.

Det går inte att bestrida att folkpartiet började med att föreslå både utgifter och inkomster, när de här reformerna först var aktuella, men efter ett tag avvek från den linjen. Man orkade bara föreslå överbud men inte motsvarande inkomstförstärkning.

Så mycket känner jag Gunnar Sträng att jag vågar säga att han har verkligen inte gett folkpartiet erkännande i alla avseenden när det gäller finansieringen, utan det har varit ömsom ris och ömsom ros. Jag skulle nog vilja påstå att det varit mest ris under årens lopp.

Vad jag talade om som oansvarigt och litet lättsinnigt var följande. Vårriksdagens beslut byggde på vissa förutsättningar. Det fanns ingen absolut garanti för att enprocentsmålet skulle uppfyllas genom den kom-

*Ytterligare insatser
för svältdrabbade
länder*

Torsdagen den
12 december 1974

*Ytterligare insatser
för svältdrabbade
länder*

promiss som träffades i finansutskottet. Men om man, som fru Nettelbrandt här gör gällande, hade haft en stark vilja och till varje pris velat försäkra sig om att de 500 miljonerna kommer fram, varför tog man då inte upp ett resonemang om finansieringen av de 500 miljonerna i stället för att kräva sänkta egenavgifter, höjda sparavdrag och liknande?

Vad herr Helén säger när det gäller momsredovisningen bygger på ett ansvarslost resonemang eller åtminstone på ett förbiseende. Det förhållandet att statens inkomster ökar mer än man har räknat med i ett högkonjunkturläge innebär inte att det har skapats ett samhällsekonomiskt utrymme för reformerna, utan vad jag hävdar är i stället att i ett högkonjunkturläge, där man har denna situation, är det snarast så att man måste strama åt och som ett minimum finansiera nya utgifter genom inkomstförstärkningar. Det är om detta som ni fortfarande för ett lättsinnigt resonemang, vilket jag vänder mig emot.

Herr talmannen anmälde att fru tredje vice talmannen Nettelbrandt anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Herr KOMSTEDT (m):

Herr talman! Jag har i u-landsdebatten tidigare i år i kammaren efterlyst en bättre balans mellan dem som velat ge mer och dem som velat ge mindre – detta för att skapa en större förståelse hos svenska folket för biståndsverksamhet.

Nu tror jag att förvirringen är total – och det är sannerligen ingenting som gagnar svältoffren i Bangladesh.

I söndags skrev svenska folket i våra kyrkor på ett upprop att det svenska veteöverskottet skulle skänkas till de svältande i u-länderna och att det skulle ske nu.

Majoriteten i riksdagens utrikesutskott säger att det finns inget vete tillgängligt i Sverige nu. Folkpartiet talar i sin reservation om enprocentsmålet. Jag tycker att det är litet beklagligt att herr Helén i dag i debatten sade att det spelar ingen roll om det inte blir ett enda svenskt vetekorn i vår u-hjälp. Man kanske, herr talman, kan påstå att förvirringen därav har blivit än värre.

Jag hade till förra årets riksdag väckt en motion, där jag yrkade att man – för att öka den förståelse jag talade om – skulle utvidga varubiståndet och minska biståndsandelen i pengar, som en del människor i vårt land inte har förståelse för att vi ger. Men den motionen fick sannerligen inte många röster i kammaren!

De listor som kyrkobesökarna skrev på i söndags och de talonger som ligger i de brev vi får talar om vårt svenska veteöverskott. Jag tror att det är precis det som svenska folket vill ge i sin hjälpverksamhet.

I debatten har man åberopat hur svårt det är att få fram det svenska vetet. Jag tror att det är ett nödrop som man utbrister i för att dämpa sitt samvete.

Vi kan nog vara ganska säkra på att de 400 000 ton i ytterligare överskott som det talas om också finns. Men detta överskott ligger i lantbrukarnas magasin och silos; och det ligger där mycket av den anledningen att den 1 april 1975 är priset bättre än nu för den enskilde lantbrukaren. Det är ganska självklart att man i det läget behåller sin vara. Men jag tror inte heller att det skulle vara speciellt besvärligt för Sveriges riksdag att gå ut med en enträgen vädjan och erbjuda det pris som gäller den 1 april nästa år – och på det sättet få fram vetet redan nu.

Vilket är då priset den 1 april? Ja, det är 65 kronor per 100 kg. Världsmarknadspriset i dag är 89:50 kronor per 100 kg. Det är alltså en betydande differens mellan vad de svenska bönderna skulle få den 1 april och världsmarknadspriset i dag. Och med det underskott som råder lär världsmarknadspriset inte bli lägre! Det finns alltså god täckning för att i differensen lägga in kostnaden för frakt av vete från Sverige ned till exempelvis Bangladesh.

Det har också hävdats att det inte finns några svenska hamnar som har möjlighet att lasta ut den kvantitet som skulle göra det ekonomiskt försvarbart att skicka vete från Sverige. Så sent som en kvart före 15 talade jag själv med Helsingborgs hamn, därför att ett rykte hade gjort gällande att det skulle finnas sådana möjligheter. Jag har fått bekräftat att det finns både siloresurser och tillräckligt hamndjup för att det tonnage skall kunna föras ut som man har påstått inte var möjligt att få ut. Enligt uppgift från Helsingborgs hamn skulle sådan möjlighet finnas även i Göteborg.

Detta stärker mig ytterligare i min uppfattning att man hittar på svepskäl för att inte behöva leva upp till den stora vilja till hjälpinsatser som man vill göra gällande att man har. Jag tror att debatten i dag dess värre har gjort vad den kunnat för att skapa än mindre förståelse för svältande medmänniskor.

Det här är en katastrofsituation. Den fordrar extra insatser från svenska folket, och det är vad en stor opinion begär att riksdagen skall effektuera. Jag tillhör inte dem som vill smita från notan. Det brukar alltid finnas lösningar på det mesta – när vi föreslår reformer som gagnar oss själva!

Fru Theorin lyckades på ett alldeles fantastiskt sätt dämpa sitt samvete genom att tala om att det var den liberala ekonomin i världen som skapade de rådande förhållandena. Att säga det är naturligtvis ett sätt att klara sitt samvete – men det bör inte gälla för Sverige, eftersom vi har en socialistisk regim här, som i så fall borde klara ekonomin på ett helt fantastiskt sätt.

Den liberala ekonomin var för övrigt ju inte så dålig i våras, när ni gjorde upp på Haga, och den borde därför kunna vara gångbar även i dag, fru Theorin.

Herr Werner i Malmö har tidigare i dag på ett mycket inlevelsefullt sätt talat om hur det är att se tusentals barn, som inte är vana att få mat vare sig varje dag eller varje vecka. Också jag har sett den situationen, och den upplevelsen har mycket stor betydelse för mig personligen när

Torsdagen den
12 december 1974

*Ytterligare insatser
för svältdrabbade
länder*

jag tar ställning i denna fråga. Det är väl knappast någon av kammarens ledamöter som själv hungrat i femårsåldern, och därför är det kanske svårt att tänka sig in i hur det är att vara i den situationen.

Det är de faktiska förhållandena ute i världen som, tillsammans med de många undanflykterna i dagens debatt när det gäller att försöka komma ifrån det internationella ansvaret, avgör mitt ställningstagande vid den kommande voteringen.

Herr ALFTIN (s):

Herr talman! Som jag ser det har debatten om u-landsbiståndet i vårt land till stor del enbart gällt procentsatser. Den som följt massmedias framställning av u-hjälpsfrågorna genom åren har fått intrycket att det viktigaste skulle ha varit att med alla medel föra upp u-landsbiståndets storlek till en viss procentandel av vår nationalprodukt.

Även om jag hoppas att vi under nästa år äntligen skall nå upp till enprocentsmålet, anser jag att vi i större utsträckning borde debattera innehållet i och kvaliteten hos de projekt som vi nu satsar en allt större del av skattebetalarnas pengar på.

Det borde också enligt mitt förmenande vara minst lika viktigt att föra en seriös debatt om den långsiktiga inriktningen av vår u-hjälp. Jag tror att detta är nödvändigt om vi fortsättningsvis skall lyckas med att vidmakthålla och öka intresset inom den breda allmänheten när det gäller u-landsfrågorna.

De erfarenheter som vi hitintills vunnit genom SIDA:s verksamhet i ett stort antal länder bör kunna ange inriktningen av planeringen för den framtida biståndsverksamheten. Min förhoppning är att den skall utvecklas och bli en inspiration till frigörelse och den hjälp till självhjälp som på sikt skall bidra till att avskaffa de orättfärdiga samhällsstrukturer som nu råder i dessa u-länder.

Nu har emellertid oljekrisen och dess följder ytterligare bidragit till att öka klyftorna mellan i-länder och u-länder. Många u-länder har akuta försörjnings- och betalningssvårigheter som en följd av höjda priser på energi, kapitalvaror, konstgödning och transporter. Om vi samtidigt ser till befolkningstillväxten och bristen på livsmedel, så ter sig framtiden mörk. Svältkatastrofer är nu ett faktum i flera länder.

Det är mot den här bakgrunden som vi får bedöma utrikesutskottets initiativ och förslag om ytterligare katastrofinsatser. Utskottet föreslår att 100 miljoner kronor ställs till förfogande för att möjliggöra inköp av den kvantitet vete som beräknas stå till förfogande, 100 000 ton, för snarast möjliga leverans. Utskottet uttrycker samtidigt förhoppningen att det definitiva skördeutfallet för 1974 skall ge möjlighet till ytterligare kvantiteter vete för biståndssändamål.

Samtidigt redovisar utskottet de extra insatser som regeringen tidigare vidtagit på olika områden.

Genom att i anspråkta de 100 à 115 miljoner kronor som alltså disponeras i form av hittills outnyttjade anslag och oinrättade reserver

Torsdagen den
12 december 1974

*Ytterligare insatser
för svältdrabbade
länder*

finansieras inköpet av 100 000 ton vete för leverans snarast möjligt till de svältdrabbade länderna. Formuleringen "snarast möjligt" innebär emellertid inte i det här sammanhanget att man kan leverera vetet till jul, som många tycks tro, utan vi måste räkna med att denna leverans kommer att ta några månader att genomföra.

Tillgången på vete och under budgetåret 1974/75 beslutade biståndsleveranser i form av vete framgår av följande uppgifter: beräknad tillgång, totalt, 1.1 miljoner ton; sålt 574 000 ton, därav 112 000 ton till SIDA och resten till handelshus i Norge samt utlagda order, bl. a. i Algeriet och Indien, 136 000 ton. Följaktligen återstår för närvarande ca 400 000 ton.

Av dessa 400 000 ton vete är enligt Svensk spannmålshandel nu 100 000 ton tillgängliga för försäljning, dock för leverans först efter den 1 april 1975, beroende bl. a. på osissheten om tillgång till tonnage för tidigare leverans.

Återstoden, ca 300 000 ton, kan inte utbjudas, därför att volymen är osäker fram till april, då jordbruken skall ge slutgiltigt besked om vilka kvantiteter som finns tillgängliga.

Herr talman! Med anledning av den redovisade tillgången på över-skottsvete, som står till förfogande, finner jag det märkligt att reservanterna i utrikesutskottet framhåller, att man beräknar att ca 400 000 ton vete ännu inte har bundits för försäljning. Lika märkligt förefaller det vara att reservanterna nu föreslår riksdagen att anslå 500 miljoner kronor utöver tidigare beviljade anslag utan att samtidigt klart redovisa hur detta förslag skall finansieras.

En tidning har medverkat till upprop och namninsamling och bidragit till att många människor har bibringats den felaktiga uppfattningen att den här stora kvantiteten, 400 000 ton, nu står till vårt förfogande och att förslag om finansiella lösningar för inköp av detta vete finns redovisade. Detta framgår klart av det stora antalet brev och telegram som jag liksom många andra ledamöter fått från människor som är intresserade och engagerade i u-hjälpsfrågorna.

Jag tycker att det är mycket positivt och glädjande att så många människor är så engagerade och visar ett så stort intresse just nu för dessa u-hjälpsfrågor, men jag finner det samtidigt beklagligt att vissa tidningar utnyttjat dessa människors hängivna intresse för biståndsfrågor, i eget taktiskt syfte, genom att framlägga oklara och delvis vilseledande uppgifter.

Med hänsyn till det stora intresse som nu finns för u-landsbiståndet inom alla partier, inte minst inom vårt eget parti, är jag övertygad om att finansministern, när han om några veckor presenterar den nya budgetpropositionen, kommer att ha tagit stor hänsyn till just u-hjälpen, som jag tror har fått en framskjuten plats vid prioriteringen. Personligen hoppas jag naturligtvis att vi under nästa år skall nå enprocentsmålet.

Herr talman! Med dessa synpunkter ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Torsdagen den
12 december 1974

*Ytterligare insatser
för svältdrabbade
länder*

Herr TURESSON (m):

Herr talman! De svåra hungerkatastroferna i Saharas gränstrakter, i Bangladesh och i Indien har verkligen engagerat det svenska folket, och naturligtvis känner också vi här i riksdagen både medlidande och vanmakt inför de oändligt många mänskliga tragedier som följer i svältens spår. Jag kan försäkra att det omdömet gäller också utrikesutskottets 13-hövdade majoritet. Alla har vi i utskottet varit angelägna om att finna den metod som snabbast möjligt skulle ge bästa möjliga hjälp till de av hunger och svält drabbade.

Sedan utrikesutskottet för en dryg vecka sedan fått begärda informationer från sakkunniga och myndigheter enades utskottet om att begagna sin initiativrätt. Utskottet fann nämligen att situationen var sådan att den krävde en extraordinär insats. Utrikesutskottet ansåg också att man därigenom skulle kunna initiera en snabbare hjälpinsats än vad som eljest skulle bli fallet. Tyvärr blev inte utrikesutskottet enigt om vad som konkret borde föreslås riksdagen.

Vi som i denna fråga tillhör majoriteten är helt övertygade om att utskottsförslaget innebär en omgående hjälpinsats – men inte bara det.

Förslaget innebär också den största hjälpinsats som vi kan garantera så snabbt. Om detta är utskottsmajoriteten enig. Det är därför fel att – som skett i dagens debatt vid några tillfällen – påstå att utskottsmajoriteten är djupt splittrad i väsentliga avseenden. Vi är tvärtom överens om att vårt land bör ställa hela sitt överskott av vete till de svältande folkens förfogande. Det kan bli mer än den kvantitet som vi i dag skall besluta om. Ju snabbare vi får reda på hur stor denna större kvantitet är, dess bättre är det.

Utskottets vilja i detta avseende är uttryckt i betänkandet i den mening som redan har citerats ett par gånger i dagens debatt. Jag avser den formulering där utskottet uttrycker förhoppningen "att den definitiva beräkningen av 1974 års skördeutfall skall visa att ytterligare kvantiteter senare kan användas för biståndsändamål".

Jag kan för moderata samlingspartiets del försäkra att vi vill medverka till att allt tillgängligt överskott av 1974 års veteskörd i vårt land skall ställas till de hungerdrabbade folkens förfogande och att vi är beredda att ta vårt ansvar för att så skall ske. Ungefär så beskrev också herr Antonsson tidigare i dag centerpartiets inställning i denna fråga. Det finns alltså inte något som skiljer oss i detta avseende. Jag vill samtidigt också framhålla att jag har svårt att se att något väsentligt skiljer den uppfattningen från herr Måbrinks under överläggningen framställda yrkande, som jag därför tycker är helt onödigt.

Herr talman! För ett par månader sedan beslöt regeringen utan att först höra riksdagen att göra en mycket stor biståndsinsats i Nordvietnam. Det gällde som bekant ett skogsindustriprojekt för enligt då föreliggande kostnadsberäkningar 770 miljoner kronor. Herr Bohman ifrågasatte då vilken inverkan detta kunde få på våra möjligheter att ge hjälp till andra länder. Effektiv hjälp till de hungrande miljonerna i Bangladesh framstod

enligt herr Bohman som en del av vårt bistånd som absolut inte får försummas.

Herr Bohmans reaktion blev föremål för många kritiska kommentarer i pressen. Att regeringspressen var kritisk var inte så underligt, men att framträdande tidningar som står folkpartiet nära instämde i skallet ter sig i dag minst sagt märkligt och inkonsekvent.

Vestmanlands Läns Tidning ansåg sålunda: "Det var inget trevligt drag av moderatledaren att spela ut nöden i Bangladesh mot Vietnaminsatsen." Men, herr talman, det är just den sortens avvägningar som vi så ofta måste göra i vårt arbete i detta hus. I dag borde också folkpartiet närstående tidningar räkna herr Bohman till heder att han, kanske såsom den ende av alla, tänkte på hjälp till de svältande såsom ett alternativ till ett äventyrligt tekniskt projekt.

Herr talmannen tillkännagav att anslag utfärdats om sammanträdets fortsättande kl. 19.30.

Herr MÅBRINK (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Det finns en skillnad, herr Turesson, mellan utskottets skrivning och det yrkande som jag har framställt i kammaren. Om det är som herr Turesson påstår att hela det överskott som kan konstateras i april 1975 skall gå till de svältande, varför har då utskottet inte skrivit det i sitt betänkande? Det har utskottet inte gjort, vilket innebär en väsentlig skillnad jämfört med vårt yrkande.

Herr TURESSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag sade inte att det inte var någon skillnad. Jag sade att det var en så liten skillnad att herr Måbrinks under överläggningen ställda yrkande var onödigt. Att utskottsbetänkandet inte innehåller exakt den formulering som herr Antonsson och jag använt här i kammaren i dag kan man kanske beklaga, men jag försäkrar herr Måbrink att alla utskottsmajoritetens ledamöter är ense om att den flera gånger citerade meningen – den sista på första sidan i utskottets betänkande – skall tolkas på det sätt som herr Antonsson och jag gjort.

Fru DAHL (s):

Herr talman! Jag tror att de flesta av kammarens ledamöter väl känner min inställning till biståndet och till frågan om enprocentsmålet. Men jag vill gärna börja mitt inlägg med att deklarerat att jag hör till dem som anser att de löften som givits och de beslut som fattats om enprocentsmålet vid våra partikongresser och i det här huset måste uppfyllas i år. Jag har heller inte givit upp hoppet om att så kommer att ske innan detta budgetår har gått till ända. Jag finner därför ingen anledning att i den aktion som vi diskuterar i dag följa med den folkpartistiska kampanjen. Jag känner däremot ett behov av att i debatten deklarerat att jag finner denna kampanj så omoralisk och så hycklande att den fyller

Nr 142

Torsdagen den
12 december 1974

*Ytterligare insatser
för svältdrabbade
länder*

Torsdagen den
12 december 1974

*Ytterligare insatser
för svältdrabbade
länder*

mig med ursinne. Och jag kan försäkra att det är inget ursinne som leder till att jag vill använda mig av några stora ord och gester. Tvärtom skulle man helst vilja gömma sitt ansikte och undvika alla stora ord.

När jag talar om en omoralisk och hycklande kampanj, syftar jag självfallet inte på alla de engagerade enskilda personer som har givit uttryck för sin solidaritet med de människor som lider nöd i u-länderna. Tvärtom känner jag den djupaste respekt för den opinionen, och jag hyser också en stor sympati inför den motvilja som många nu känner mot mycket av den lyxkonsumtion som vi slösar våra och världssamhällets resurser på.

Jag syftar i stället med de orden på dem som driver denna kampanj, som är kränkande just emot folkopinionen därför att man bedrar den i fråga om det sätt på vilket det skulle gå att avskaffa fattigdomen i världen. Kampanjen är kränkande också mot människorna i u-länderna därför att man vill köpa sig samvetsfrid med en oskickligt genomförd och kortsiktig katastrofhjälp i stället för att diskutera hur vi kan medverka till att avskaffa de orättvisa och orättfärdiga samhällssystem och den världsordning som är anledningen till att så många människor lider nöd och förnedras i världen i dag. Jag menar också att det är oerhört olyckligt för den framtida u-hjälpen från vårt land att debatten på detta sätt förs många steg tillbaka.

Fru Nettelbrandt sade i sitt inledande anförande här i dag: "Hugo Berch har sagt om världens livsmedelskris att ämnets vidd och betydelse har kommit att undanskymmas av något man kunde kalla retorisk avtrubbning mot de flesta, och den avtrubbningen medför en ödesdiger passivitet hos allmänheten i de rika länderna. Han menar också att de rika länderna kollektivt gör sig skyldiga till passivt folkmord, då de har både kunskaper och resurser för att med marginella uppoffringar rädda miljoner människor från svältdöden." Om fru Nettelbrandt med dessa ord syftade på att vi passivt och andra t. o. m. aktivt medverkar till att vidmakthålla de orättfärdiga samhällsförhållanden som orsakar nöd, svält och fattigdom i världen – ja, då håller jag med henne. Men om hon syftar på det förhållandet att vi vägrar att delta i den folkpartistiska kampanjen, då måste jag i stället säga att den kampanjen just genom retorisk avtrubbning bidrar till att skapa en ödesdiger passivitet hos allmänheten i den rika världen.

Jag har på olika sätt kommit i kontakt med förhållandena i u-länderna. Jag har bl. a. i mitt arbete på SIDA under en tid haft ansvar för katastrofhjälp och varubistånd, och jag har som svensk delegat deltagit i en tidigare livsmedelskonferens. Den inblick som jag då fick i det spel som i den rika världen bedrivs med den s. k. livsmedelshjälpen har inte övertygat mig om att detta är ett effektivt sätt att bistå människor i nöd, ofta inte ens för stunden. Det är också min uppriktiga mening att vi visserligen måste fortsätta att ge katastrofhjälp parallellt med annat långsiktigt bistånd men att den katastrofhjälp som vi ger måste utvecklas och bli mera konstruktiv och effektiv. Det får inte vara så att miljoner

ton spannmål ruttnar och förstörs, andra livsmedel säljs på svarta börsen och mycket litet når fram till de svältande människorna.

Jag har också under mina resor sett förhållandena i olika länder, t. ex. i Indien och Bangladesh, men också i Vietnam som gränsar till dessa länder och som har likartade förhållanden vad gäller natur, klimat och kultur. Det finns ingen anledning till att förhållandena skall vara så olika i dessa olika länder när det gäller möjligheterna att klara folkförsörjningen.

I Indien och Bangladesh – och i dag i nästan hela Sydostasien – råder det massvält, men inget effektivt görs för att påverka de förhållanden som orsakar denna svält. I Vietnam, som har drabbats så hårt av ett krig som slagit mot själva samhällssystemet och produktionsapparaten, svälter ingen, inte i Nordvietnam och inte i PRR-områdena. Det är bara i de av Saigonregimen dominerade områdena i Sydvietnam, dit miljoner har pumpats in inte minst som livsmedelshjälp, som människor svälter i dag. Vad beror detta på? Varför diskuterar vi inte det i detta sammanhang?

Precis samma förhållanden kan man se i Afrika. Den slum som finns i Etiopien är bland det mest avskyvärda och förnedrande man kan se. Och där fanns det rikedomar att utnyttja, det har vi i dessa dagar sett exempel på. Men i Guinea-Bissau, som är ett av världens mest underutvecklade länder, hade man hos befrielseströrelsen mitt under kriget en samhällsorganisation som såg till att ingen människa behövde svälta.

Dessa erfarenheter säger mig tre ting:

1. att fattigdomen och svälten inte är något obegripligt öde som övergår människorna utan resultaten av orättfärdiga samhällsförhållanden,
2. att fattigdomen och svälten kan övervinnas, samt
3. att det svenska biståndet självfallet måste inriktas på att bidra till ansträngningarna att avskaffa dessa orättfärdiga samhällsförhållanden.

Herr talman! Vi lever i en värld som är så ond att många av oss kanske har svårt att inse graden av den ondska och cynism som styr världen i dag. Enligt min mening kan vi inte köpa oss julfrid genom kortsiktiga och illa genomtänkta katastrofinsatser. Vi måste bära på medvetandet om vad vår solidaritet kräver – ständigt, alltid, så länge vi lever. Vi måste tålmodigt och envist, med all den kunskap, allt det engagemang och alla de ekonomiska resurser som vi förfogar över fortsätta att stödja arbetet på att avskaffa fattigdomen i världen. Med de utgångspunkter, från vilka denna fråga i dag diskuteras, är det därför, herr talman, inga som helst svårigheter för mig att stödja utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herrar Wikner och Sundgren, fru Sundström och fru Hansson, herrar Larsson i Karlskoga och Konradsson, fru Andersson i Kumla och fröken Sandell, herr Olsson i Edane och Signell, fru Radesjö och fru Håvik, herr Sörenson, fru Johansson i Uddevalla, herrar Jönsson i Arlöv, Sillverstrand, Gustavsson i Ängelholm, Nilsson i Kristianstad, Bladh, Håkansson i Trelleborg, Hasselgren och Bergman

Torsdagen den
12 december 1974

*Ytterligare insatser
för svältdrabbade
länder*

i Göteborg, fru Ohlin, herrar Pettersson i Helsingborg, Nilsson i Växjö och Rosqvist, fru Ludvigsson, herrar Lundgren, Sivert Andersson i Stockholm, Nordberg och Håll, fru Cederqvist och fru Normark, herr Boström, fru Frändås, herr Mathsson i Fagersta, fru Lundblad samt herr Hagberg i Örebro (samtliga s).

Fru tredje vice talmannen NETTELBRANDT (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det var ett engagerat anförande fru Dahl höll, och hon framförde det med just det ursinne, som hon själv talade så mycket om. Jag vet inte vem fru Dahl egentligen riktade sitt ursinne mot. Hon talade om dem som driver den här "kampanjen". Är det de partier eller riksdagsledamöter som lägger fram ett förslag i riksdagen i enlighet med vad de tror är rätt och riktigt? Är det att driva en kampanj? Skall vi lägga ner vår verksamhet? Skall vi inte föra fram de förslag som vi anser kan förbättra människors villkor?

Eller vände sig fru Dahl med sitt ursinne mot Gunnar Myrdal, Ulla Lindström, Göteborgs Arbetarekommun eller tidningen Arbetet? Eller mot kyrkan eller mot alla de människor som skrivit till riksdagen? Är det mot dem fru Dahl riktar sitt ursinne när hon talar om denna förfärliga kampanj? Som jag hoppas att fru Dahl hörde här tidigare i dag finns det inte någon här i riksdagen som inspirerat kampanjen. Däremot har vi lagt fram våra förslag.

Jag vet inte om fru Dahl lyssnade på de mycket engagerade anföranden som hölls av herr Åberg och herr Werner i Malmö. De talade utifrån egna erfarenheter om de människor den här frågan gäller. Kan någon människa rikta anklagelser mot dem som har upplevelser av det slaget för att de lägger förslag och söker påverka en opinion? Folk som svälter, fru Dahl, genomför inte samhällsförändringar. Om man vill stödja samhällsförändringar i dessa länder tror jag att man gör även det genom att ge människorna mat för dagen, så att de över huvud taget orkar att engagera sig för sådana.

Mitt parti kräver att enprocentsmålet skall nås. Vi kräver i dag att vi skall få hjälpa dem som är drabbade av svälten i de hårdast drabbade länderna. Men, fru Dahl, vem i denna kammare har sagt att man fördenskull inte också skall satsa på ett långsiktigt arbete? Det finns ingen motsatsställning därvidlag. Jag tror dessutom inte att fru Dahl över huvud taget har observerat den typ av långsiktig verkan som jag talade om, där det gäller att komma åt både de medicinska och de mentala skador som det går att göra något åt just genom att hjälpa människorna med mat.

Fru DAHL (s) kort genmäle:

Herr talman! Det framgick alldeles klart av mitt anförande att jag inte på något sätt kritiserar den folkopinion som har kommit till uttryck, utan att jag tvärtom respekterar den i högsta grad. Men just därför att den är äkta och engagerad upprör det mig att andra förför och bedrar

dessa engagerade människor genom att ge dem en förenklad bild av situationen och av hur den skall kunna avhjälpas.

För dem som har sett verkligheten i en del av de länder som vi har talat om i dag, eller för dem här i kammaren som har upplevt det gamla Fattigsverige, framstår det som kränkande att över huvud taget en debatt i detta ämne förs utan att man ens kommer in på fattigdomens orsaker, nämligen den orättfärdiga världsordning som råder i dag. Det är mot dem som för *den* debatten som min vrede riktar sig, och jag tror nog att de som har anledning att ta åt sig av den kritiken också gör det.

Fru tredje vice talmannen NETTELBRANDT (fp) kort genmäle:

Herr talman! Nu blev det ett klarläggande! Det är inte folkopinionen som fru Dahl föraktar, utan det är dem som för fram den här i riksdagen. Är det fel att lyssna till folkopinionen och att här i riksdagen föra fram förslag som står i överensstämmelse med folkopinionen? Jag tror tvärtom att det är riktigt att göra så, och vi borde nog t. o. m. göra det mera ofta. Det kan inte vara något fel att de förslag och den folkopinion som har kommit till uttryck helt står i överensstämmelse med exempelvis den linje som ett parti har drivit långt tidigare. – Sedan kan vi naturligtvis hålla på att debattera och söka förändra världen och diskutera fattigvärlden, som onekligen är ett jätteproblem; jag instämmer i det. Vi kan diskutera samhällsförändringar i olika länder, men medan vi är sysselsatta med diskussioner om dessa saker dör människor. Talar det inte till fru Dahls känslor att människor varje dag just på grund av svält dör i tusental? Är det inte något som borde skaka om oss litet var?

Vi kan, herr talman, ha olika uppfattningar om hur vi lämpligen bör gå fram i denna fråga, men jag tror inte att vi gagnar någon, allra minst den värld vi talar för och säger att vi vill stödja, genom att håna varandras olika ståndpunkter och tala med ursinne eller förakt i både röst och ordval om varandras sätt att i riksdagen arbeta för sina ståndpunkter. Det är inte bara vår rätt att göra det, utan det är vår skyldighet, och jag anser att vi bör fortsätta med det.

Fru DAHL (s) kort genmäle:

Herr talman! Nej, fru Nettelbrandt, jag gjorde inte något klarläggande i min förra replik. Av protokollet kommer det att framgå att jag redan från början drog en klar skiljelinje mellan folkopinionen och dem som har drivit kampanjen under de senaste veckorna.

Jag hoppas, fru Nettelbrandt, att även folkpartiet begriper att om vi inte nu koncentrerar alla våra ansträngningar på att angripa fattigdomens orsaker kommer människor i tusenden att fortsätta att dö av svält, och det kommer att bli en katastrof som överträffar mycket av vad vi hittills har upplevt.

Vi har som politiker ett ansvar att föra opinionen framåt i stället för att med en förenklad debatteknik dölja problemen för opinionen. Det finns ett engagemang hos svenska folket att ta vara på, och då skall

vi inte föra debatten på den nivå som den har förts de senaste veckorna. Vi skall känna vårt ansvar och visa var de verkliga problemen ligger och hur vi verkligen effektivt kan lämna ett bidrag för att avskaffa svälten och lidandena i världen.

Herr talmannen anmälde att fru tredje vice talmannen Nettelbrandt anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Fru JACOBSSON (m):

Herr talman! För tio år sedan levde jag i Etiopien med min familj. Det hände då att vi på en resa kom till ett kloster i Axum, i norra Etiopien. En gammal munk visade oss omkring. När vi först hälsade på honom vände han sig till mig och gratulerade mig till våra friska barn. Så tittade han eftertänksamt på dem och undrade på bruten engelska om han fick fråga en sak: "Har Ni haft mat att ge dem varje dag?" Det var första gången jag kände den kalla vinden från en värld där det inte är självklart med mat varje dag, kanske inte ens någon dag.

Så långt om orsaken till att jag nu gått upp i talarstolen.

Herr talman! Ett djupt engagemang för biståndshjälp till u-länder måste kanaliseras i realistiska handlingar. Erfarenheterna från åtskillig u-lands-hjälp, exempelvis Biafrahjälpen, har lärt de flesta av oss den läxan.

Jag har i dag övervägt vilket förslag, utskottets eller reservanternas, som ter sig mest realistiskt och därvid stannat för utskottets förslag. För mitt och flera av mina partikamraters ställningstagande har herr Hernelius' tal i morse haft stor betydelse. När jag nu deklarerar att jag kommer att rösta för utskottet, sker detta i förvisning om att de av herr Hernelius uppdragna riktlinjerna kommer att följas. Jag vill därvid särskilt framhålla följande.

Herr Hernelius har framhållit vikten av att regeringen uppdrar åt SIDA att vidtaga dessa åtgärder:

1. Snabbinventeringar hos jordbrukarna.
2. Om det behövs förhandlingar med jordbrukets organisationer om lagerkostnader etc.
3. Undersökning av tillgången på tonnage.

Under betonande av att dessa åtgärder med hänsyn till den akuta nödsituationen bör vidtagas omedelbart ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde fru Sundberg, herrar Adolfsson, Winberg och Nisser, fru Troedsson samt herr Wachtmeister i Johannishus (samtliga m).

Fru JONÄNG (c):

Herr talman! Hjälpbehovet i de fattiga länderna är enormt – därom är vi eniga. Vi är också eniga om viljan att hjälpa. Det tycker jag står

fast efter denna dags debatt. Jag noterar med stor glädje den växande solidaritet som vårt folk känner för människor i nöd och den beredvillighet man visar att göra en insats. Det har kommit till klart uttryck den senaste veckan. Detta engagemang som människor gett uttryck för är positivt. Denna opinion gör det lättare för oss att nu och i framtiden solidariskt sluta upp kring biståndspolitiken. Jag hoppas också att den skall vara stark och vaken, även när det blir fråga om en omprövning av vår egen livsföring för att åstadkomma en rättvisare fördelning av världens gemensamma resurser mellan fattiga och rika.

Att det faktamaterial som lämnats av tidningar och andra varit missvisande och att de önskemål som framställts från många håll redan hade tillgodosetts i utskottets skrivning förtar inte på något sätt värdet av dessa opinionsyttringar. Det kan bara tjäna som ett memento till dem som bidragit till den vilseledande informationen.

Följande är således helt klart uttalat i utskottsmajoritetens skrivning:

1. Hela det veteöverskott på 100 000 ton, som vi i dag kan garantera, kommer att gå till de svältdrabbade länderna.

2. De ytterligare överskottskvantiteter som kan komma att finnas vid en definitiv beräkning av 1974 års skördeutfall kommer också att användas för biståndsändamål *intill det sista kilot*.

De missförstånd som kan ha förekommit på denna punkt har helt undanröjts genom herr Antonssons klara deklaration och även genom uttalanden från flera andra ledamöter av utrikesutskottet. Det är självklart att riksdagen kommer att få ta ställning till de anslag som behövs för de ytterligare överskotten.

Den avgörande frågan är hur vi i dag ytterligare skall kunna bistå de fattigaste och hårdast drabbade länderna. På riksdagens sista dag i våras var förhoppningarna stora beträffande FN:s särskilda fond, och vi var många som räknade med att under höstriktsdagen få besluta om 500 miljoner kronor till denna fond, vilket också skulle innebära ett förverkligande av enprocentsmålet under budgetåret 1974/75.

Herr talman! Vi var ett antal centerpartister som i våras i en motion i samband med kompletteringspropositionen begärde att riksdagen skulle anslå ytterligare 500 miljoner kronor för internationellt utvecklingsbistånd för att bistå de av råvaruprisstegringar m. m. hårdast drabbade utvecklingsländerna och därmed uppnå enprocentsmålet under 1974/75.

Detta var helt i överensstämmelse med de uttalanden som gjorts från centerorganisationerna i olika sammanhang. Vi har vid olika tillfällen, bl. a. vid partistämma, uttalat nödvändigheten av att enprocentsmålet uppfylls 1974/75 när det gäller det svenska utvecklingsbiståndet.

Vi vill understryka vad centerpartiets förste vice ordförande Johannes Antonsson framhöll i debatten i dag när han sade: "En enhällig riksdag har sagt att FN:s planerade oljefond skall tillföras 500 miljoner kronor så snart den blir verklighet. Skulle det visa sig att fonden inte blir verklighet under innevarande budgetår har vi från centerns sida sagt att World Food Program – WFP – bör kunna ta i anspråk dessa medel för att

Nr 142

Torsdagen den
12 december 1974

*Ytterligare insatser
för svältdrabbade
länder*

Torsdagen den
12 december 1974

*Ytterligare insatser
för svältdrabbade
länder*

därigenom ges möjligheter att etablera sig som en livsmedelsfond”.

Centerns ordförande Thorbjörn Fälldin framhöll i den allmänpolitiska debatten den 6 november följande: ”Från centerns sida förutsätter vi att riksdagens beredvillighet att bidra till den särskilda fonden i lika hög grad gäller för varje insats som är ägnad att minska hungerkatastrofens omfattning. I avvaktan på att fonden blir verklighet har vi därför från centerns sida uttalat oss för att motsvarande belopp ställs till världslivsmedelsprogrammets, WFP:s förfogande.” Centerns partistyrelse har gjort liknande uttalanden.

Senast den 1 januari 1975 skulle den särskilda fonden vara klar att starta. Såvitt man kan bedöma i dag kommer fonden inte till stånd, i varje fall inte i planerad tid. Vi bör från Sverige verka för att fonden verkligen kommer till stånd. Den behövs i världen i dag.

Frågan om andra kanaler för att med de aktuella miljonerna nå de drabbade länderna måste nu snabbt aktualiseras. Eftersom regeringen har underlåtit att hittills ta upp denna fråga i riksdagen har vi inte haft möjlighet att motionera under hösten.

Vi förväntar oss nu att regeringen i tilläggsstaten i januari – inom en knapp månad – anvisar hur de 500 miljonerna, som var avsedda för särskilda fonden, skall användas om fonden ej kommer till stånd. Skulle mot förmodan något förslag härvidlag inte komma från regeringen kommer vi att motionsvägen aktualisera detta krav. Vi är således beredda att för vår del infria de löften som riksdagen givit att enprocentsmålet skall uppfyllas under budgetåret 1974/75. Den breda enigheten i riksdagen i våras om ytterligare insatser förpliktar till handling. De kraftiga opinionsyttringarna i höst understryker detta krav. Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herr Norrby, fru Göthberg och fru Hambræus, herr Karlehagen, fru Wiklund, herr Börjesson i Falköping, fröken Rogestam och fru Tillander, herr Larsson i Staffanstorps, fru Fredgardh, herrar Eriksson i Ulfaby, Raneskog och Fiskesjö, fru Oskarsson, herrar Börjesson i Glömminge, Andersson i Nybro, Fransson, Johansson i Skärstad, Granstedt och Grabö, fröken Eliasson och fru Olsson i Hölö, herr Sundman samt fröken Andersson och fru Karlsson (samtliga c).

Herr PERSSON i Heden (c):

Herr talman! Jag ber kammaren om överseende om jag medverkar till att ytterligare förlänga den här debatten några minuter. Jag har begärt ordet med anledning av att jag i kammardebatten har blivit pådyvlat att jag i tidningspressen skulle ha betraktat folkpartiets agerande i u-hjälpsfrågan vid förberedelserna till denna debatt som något av ett politiskt jippo.

Jag erkänner att det är ett mycket hårt ord, men jag kan ändå inte komma ifrån att detta motsvarar den uppläggning från folkpartiet och dess press som föregått dagens debatt, och framträdandena i kammaren

i dag bekräftar detta.

Det finns ingen anledning att förlänga debatten med sakutläggningar. Jag vill bara säga att jag helt instämmer i de utomordentliga debattinlägg som gjorts av herrar Antonsson, Arne Geijer, Hernelius och Torsten Nilsson.

Det bör dock tilläggas att de svältande folken inte blir hjälpta med aktioner som splittrar en annars enig opinion för u-landshjälpen. Utrikesutskottets betänkande, som centerpartiet, moderata samlingspartiet och socialdemokraterna står bakom, är en garanti för att u-landsbiståndet sträcker sig så långt som våra resurser bjuder, inte bara i en akut situation utan också i framtiden. Det hade enligt min uppfattning varit ännu starkare om utskottet varit enigt till 100 procent, och riksdagen tillika i enighet kunnat besluta i denna fråga. Då hade vi kunnat bli ett föredöme bland de olika nationerna ute i världen.

Folkpartiets agerande anser jag däremot inte har verkat i den riktningen, och yttrandena i kammaren bekräftar detta.

Herr talman! Att sedan människor ute i landet genom kyrkans engagemang, vanliga enskilda människor, gersin uppfattning till känna genom namnunderskrifter o. d., vill jag tolka som en opinion för en så stor u-hjälp som möjligt. Det är sålunda ett värdefullt bidrag i det här sammanhanget.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr OLSSON i Kil (fp):

Herr talman! Det var jag som angrep herr Persson i Heden ifrån denna talarstol. Jag tycker att jag gjorde det med all rätt. Jag har noggrant läst det TT-referat som herr Persson i Heden har skickat ut till landets tidningar. Där står under rubriken Jippo hjälper ej svältande: Några propagandajippon enligt folkpartiets recept är de svältande folken inte hjälpta med, hävdade riksdagsman Arne Persson i Heden i ett uttalande i tisdags inför riksdagens u-hjälpsdebatt på torsdag. Det är tvärtom ytterst allvarligt för u-hjälpsarbetet att folkpartiet söker politisera denna nödvändiga verksamhet.

Till det är först och främst att säga att folkpartiet icke har tagit initiativ till den namninsamling som har genomförts över hela landet.

Det allvarligaste är ändå att människor, som engagerar sig i denna fråga och i kyrkan eller på arbetsplatsen undertecknar ett upprop som uppmanar Sveriges riksdag att hålla sina löften, får sig kastade i ansiktet av en ledamot i denna riksdag, som själv varit med och fattat dessa beslut, att de sysslar med kvasihandlingar och jippon.

Hur reagerar människor inför ett sådant påstående? Jag tycker det är väldigt allvarligt att man över huvud taget drar in ord som "jippo" i detta sammanhang. Är det det att människor uppmanar oss att hålla givna löften som är ett jippo? Är det det att de engagerar sig som är ett jippo? För det kan väl inte vara världssvälten som är ett jippo eller själva hjälpen som är ett jippo? Vad är det i detta som är jippo? Vad

Nr 142

Torsdagen den
12 december 1974

*Ytterligare insatser
för svältdrabbade
länder*

Torsdagen den
12 december 1974

*Ytterligare insatser
för svältdrabbade
länder*

är det som är ett folkpartistiskt jippo när en aktion spontant har satts i gång av kyrkans ledare och andra över hela landet?

Jag tycker att man skall spara de glosorna till andra tillfällen och inte använda dem i sådana här sammanhang.

Fru Dahl har engagerat sig hårt i den här debatten och har mot de människor som deltagit i dessa aktioner riktat liknande anklagelser som herr Persson har uttalat. Fru Dahl använde i denna talarstol uttryck som "omoral", "hycklande" och "kränkande för u-länderna" att föra fram förslag som innebär en ökning av u-hjälpen med 500 miljoner kronor. Det är samma grepp som herr Persson använde.

Fru Dahls malplacerade ursinne drabbar också de många socialdemokratiska debattörer, som jag tror mycket ärligt och uppriktigt driver dessa krav och som har sagt att vi måste göra mer för de svältande människorna – Gunnar Myrdal, Frans Nilsson, Ulla Lindström.

Göteborgs Arbetarekommun, en av de största i landet, säger i ett uttalande: Den socialdemokratiska partikongressen har slagit fast att en-procentsmålet för utvecklingssamarbetet skall uppnås under detta budgetår. Göteborgs Arbetarekommun uppmanar sina partivänner i riksdagen att fullgöra detta beslut genom en helhjärtad insats mot livsmedelsbristen.

Är det hycklare och omoraliska människor? Självklart inte. Ingen kan väl anklaga Gunnar Myrdal, Frans Nilsson och arbetarkommunen i Göteborg för att ha förförts av folkpartiet.

Nu mildrade Birgitta Dahl klokt nog sitt angrepp på dessa människor i en replik, där hon säger att hon angriper inte dem som stöder en-procentsmålet, som har gjort det i folkopinionen och genom sina namnunderskrifter. Men fru Dahl angriper fortfarande tydligen dem som här i kammaren lägger fram förslaget. Vad är skillnaden? Är det så att de som har undertecknat uppropet är ursäktade för att fru Dahl anser att de inte begriper det här, medan folkpartisterna i riksdagen, som lägger fram förslag och vill fullfölja tanken på detta stöd, har förfört folkopinionen i detta land?

Birgitta Dahl har jag faktiskt många gånger beundrat. Hon har drivit opinionen i Vietnamfrågan ganska hårt. Jag har också försökt delta i det opinionsbildandet under tider då det kanske inte var så lätt att bilda den opinionen. Men när det nu gäller solidaritet på ett annat plan, hjälp till svältande människor på den här planeten, vill fru Dahl tydligen inte vara med.

Den nödvändiga långsiktiga hjälpen kan ju aldrig göras till ett skäl *mot* katastrofinsatserna. Inom detta område underlättar tvärtom katastrofhjälpen de långsiktiga åtgärderna genom att frigöra resurser i u-länderna. Vi vet ju att man i år behöver många miljarder dollar mer för att få samma mängd olja som tidigare. Man gör inte av med en droppe olja för mycket i u-länderna. Man behöver många miljarder dollar mer till att köpa konstgödning för att få livsmedel i framtiden. Vi kan frigöra resurser till detta.

Vad händer med det långsiktiga utvecklingsarbetet i framtiden, om

broarna står halvfärdiga, om det finns halvborrade brunnar när människor behöver vatten? Det här är också ett bidrag i det långsiktiga arbetet. Att försöka göra en motsättning av de här två hjälpformerna går inte ihop.

Men det viktigaste är ändå att de som nu svälter aldrig får någon nytta av den långsiktiga hjälpen om de hinner dö innan den ger något resultat.

Vi måste analysera orsakerna till fattigdomen och svälten, sade Birgitta Dahl, och det har hon så rätt i. Men om människor dör medan fru Dahl och andra analyserar orsakerna, måste vi inte då gå in och hjälpa under tiden?

Herr PERSSON i Heden (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag har en namnunderskriftslista här, och nu ber jag att herr Olsson i Kil lyssnar. Det står följande som rubrik på denna namnunderskriftslista: Vi vädjar till Sveriges riksdag att ställa det återstående skördeöverskottet till u-ländernas förfogande. – Det återstående skördeöverskottet till u-ländernas förfogande; det är ju det som utrikesutskottet också har sagt i sin skrivning, och det är det som vi är överens om i centerpartiet, i moderata samlingspartiet och socialdemokratiska partiet.

Jag har aldrig angripit kyrkan för dess engagemang. Tvärtom. Eftersom herr Olsson i Kil tydligen inte lyssnade skall jag be att än en gång få säga vad jag tidigare anförde: Att människor ute i landet – vanliga enskilda människor – genom kyrkans engagemang gett sin uppfattning till känna genom namnunderskrifter och dylikt vill jag tolka som en opinion för en så stor u-hjälp som möjligt, ett värdefullt bidrag i sammanhanget.

Namnlistan gällde alltså detta: Vi vädjar till Sveriges riksdag att ställa det återstående skördeöverskottet till u-ländernas förfogande. – Det är om det vi skall fatta beslut om några minuter.

I övrigt bekräftar delar av herr Olssons i Kil debattinlägg vad jag tidigare har sagt.

Fru DAHL (s) kort genmäle:

Herr talman! Det känns litet bedrövligt att behöva ta kammarens tid i anspråk för att gång på gång upprepa för de folkpartistiska debattörerna vad man har sagt i tidigare anföranden. Jag skall inte uttala mig om huruvida deras uttalanden beror på att de inte lyssnade till vad jag sade eller på att de vill förvrida vad jag sade.

Men, herr Olsson i Kil, jag inledde mitt anförande med att deklarerat att jag för min del anser att enprocentsmålet bör förverkligas under detta budgetår och att jag inte heller har gett upp hoppet om att så kommer att ske – för vi har faktiskt merparten av det året kvar ännu. Jag har däremot ingen respekt för dem som ställer förslag utan att tala om hur de skall finansieras. Det vill jag också säga.

Jag uttalade även mycket klart redan i mitt första inlägg – det var

Torsdagen den
12 december 1974

*Ytterligare insatser
för svältdrabbade
länder*

ingen mildring och inget klarläggande som följde i replikerna – att jag gjorde en mycket stor skillnad mellan den folkopinion som kommer till uttryck och de folkförförare som har varit i farten här.

Man har inte bara använt en förenklad debatteknik, utan man har gett klart felaktiga och oriktiga uppgifter. Säger man till människor att "detta finns att ge" tror de givetvis det. De borde ha anledning att tro det! Vi har fått klart för oss här i kammaren att dessa uppgifter var felaktiga.

Till slut: Om jag har varit engagerad i den här debatten beror det på att jag har sett människors nöd. Jag skall inte utlämna människors nöd eller människor i nöd i detaljerade beskrivningar såsom exempelvis herr Werner i Malmö har gjort. Jag anser att man skall respektera även de fattiga människornas integritet. Men har man sett människors nöd kan man inte nöja sig med att försöka friköpa sitt samvete för stunden. Då måste man använda varje dag av sitt liv till att ändra på förhållandena i världen.

Herr OLSSON i Kil (fp) kort genmäle:

Herr talman! Man skall använda varje dag av sitt liv, sade fru Dahl. Använd den här dagen av ert liv, ni som nu har möjlighet att inom kort rösta för en rejäl, konkret åtgärd för de fattiga folken. Här har dragits många dimridåer och gjorts försök att dölja vad man egentligen har tyckt i den väsentliga frågan: Skall vi uppnå enprocentsmålet nu, genom beslut i dag, eller skall vi vänta till en oviss framtid?

Brigitta Dahl säger nu att hon vill nå enprocentsmålet. Vad är det då för fel vi gör oss skyldiga till som tycker att världens nöd trycker på så hårt att vi redan nu skall nå detta mål? Är det fel av oss?

Varför skall vi kallas folkförförare? Vi företräder i riksdagen samma opinion och lägger fram samma förslag som människor ute i landet ansluter sig till och då får epitetet "fin folkopinion". Varför skilja på människor på detta sätt? Jag är övertygad om att de 250 000 människor som skrivit under uppropet, om de hade suttit i riksdagen, också från denna talarstol hade fört fram förslaget – men då hade de förvandlats från företrädare för en fin folkopinion till folkförförare.

Jag vill också vända mig till herr Persson i Heden. Han säger nu att de namninsamlingar som han kallat ett jippo egentligen ansluter till det som han själv önskar. Slutsatsen av det får herr Persson i Heden dra, men det förhåller sig inte riktigt på det sättet. Det väntade skördeöverskottet kommer enligt gjorda beräkningar att uppgå till ytterligare 400 000 ton, inte till de 100 000 ton för vars inköp majoriteten i utrikesutskottet vill ha ett anslag på 100 miljoner kronor. Dessa medel skall tas från redan beviljade anslag. Inte en enda ny och frisk krona skall gå till de fattiga folken. Det är det reella läget. Ingen kan förneka det genom ordridåer från denna talarstol i denna debatts sista minut.

Herr PERSSON i Heden (c) kort genmäle:

Herr talman! Det är fullständigt lönlöst att försöka förklara saker och ting för herr Olsson i Kil. Antingen kan han inte fatta eller vill han inte fatta. Jag föreställer mig att det är fråga om det sistnämnda förhållandet. Jag har som jag tidigare sagt aldrig angripit svenska kyrkan för dess agerande. Jag har framhållit detta två gånger för att herr Olsson i Kil skulle uppfatta det: namninsamlingen är att betrakta som ett värdefullt tillskott till opinionsbildningen för u-landshjälpen. Det har svenska kyrkan åstadkommit med dessa namnunderskrifter. Även om man inte lyckades samla mer än ett par hundra tusen av Sveriges medborgare, är dessa namnunderskrifter dock att betrakta som uttryck för en viss opinion. Men vad jag ser som ett jippo, och vi har under dagens debatt fått bekräftelse på att det förhåller sig så, är folkpartipressens och folkpartiets agerande i förberedelserna till denna debatt. Det är det som är ett jippo.

Herr CARLSHAMRE (m):

Herr talman! Jag ber inte om ursäkt för att jag tar tid i anspråk för en kort röstförklaring.

Ännu i morse var jag närmast benägen att rösta för reservationen såsom det minst dåliga av två dåliga förslag. Efter dagens debatt kommer jag i stället att rösta med utskottsmajoriteten. Dock ansluter jag mig inte till den nakna framställning som utskottsmajoritetens skrivning utgör utan till denna skrivning som den i dag har utlagts av t. ex. utskottets ordförande herr Arne Geijer i Stockholm, herr Hernelius, herr Antonsson och herr Turesson. Detta innebär att utskottets skrivning skall tolkas så att för det första varje kilo veteöverskott som kan finnas i Sverige skall ställas till de svältande folkens förfogande. För det andra skall detta ske utan onödigt dröjsmål genom en snabb inventering av hur mycket som kan finnas och genom alla åtgärder för att snabbt skaffa fram tonnage och annat som behövs för att få i väg veteöverskottet. När vi för det tredje vet hur stort överskottet är och vi kan få i väg det skall det icke komma att fattas pengar. Vi har i dag fått höra att detta är innebörden i utskottets förslag.

Förslaget har formen av en hemställan till Kungl. Maj:t att uppmärksamma vad utskottet anfört. Vad utskottet anfört måste i detta fall anses vara inte bara det som naket står i texten, ty där återfinns ingenting mer än en ganska tunn förhoppning, nämligen följande uttalande: "Samtidigt hoppas utskottet att den definitiva beräkningen av 1974 års skördeutfall skall visa att ytterligare kvantiteter senare kan användas för biståndssändamål." Det uttalandet har alltså väsentligt skärpts och utvidgats av flera framträdande talesmän för utskottsmajoriteten i dag. Med den tolkning utskottsmajoritetens talesmän i dag lagt fram kan jag och, som jag tror, många med mig rösta för utskottets förslag. Jag utgår från att Kungl. Maj:t som har att effektuera beslutet betraktar dessa mycket auktoritativa uttalanden som en del av vad utskottet anfört.

Nr 142

Torsdagen den
12 december 1974

*Ytterligare insatser
för svältdrabbade
länder*

Torsdagen den
12 december 1974

*Ytterligare insatser
för svältdrabbade
länder*

Med detta anförande, i vilket fru Lindquist samt herrar Nyhage, Johansson i Vrångebäck, Nordgren, Wachtmeister i Staffanstorp, Oskarson, Lothigius, Träff, Hovhammar och Schött (samtliga m) instämde, var överläggningen slutad.

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen av fru tredje vice talmannen Nettelbrandt och herr Helén samt 3:o) det av herr Måbrink under överläggningen framställda yrkandet och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då fru tredje vice talmannen Nettelbrandt begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Måbrink begärt votering beträffande kontrapositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarerna till kontraposition i huvudvoteringen angående utrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 17 antar reservationen av fru tredje vice talmannen Nettelbrandt och herr Helén röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarerna till kontraposition i nämnda votering antagit det av herr Måbrink under överläggningen framställda yrkandet.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarernas ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Måbrink begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 39
Nej - 27
Avstår - 265

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammarerna bifaller utrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 17 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarerna bifallit reservationen av fru tredje vice talmannen Nettelbrandt och herr Helén.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarernas ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru tredje vice talmannen Nettelbrandt begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 273
Nej - 39
Avstår - 19

Torsdagen den
12 december 1974

*Ändring i riksdags-
ordningen m. m.*

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande nr 65 med förslag till ändring i riksdagsordningen m. m. med anledning av riksdagens förvaltningsstyrelses framställning 1974:24 och en inom utskottet verkställd översyn av gällande riksdagsförfattningar.

Den nya regeringsformen (RF) och den nya riksdagsordningen (RO), som riksdagen slutligt antog i våras, skulle i sin helhet börja tillämpas den 1 januari 1975. Det ankom på riksdagen att företa de följdändringar som grundlagsreformen gav anledning till i de författningar om riksdagen och dess organ som enligt äldre grundlagsbestämmelser beslutades av riksdagen ensam. Förberedelsarbete för denna översyn hade under hösten pågått inom olika delar av riksdagsförvaltningen och riksdagens verk.

I detta betänkande framlades bl. a. förslag till

1. lag om ändring i riksdagsordningen.
2. lag med instruktion för riksdagens förvaltningskontor.

Förslaget under 2 byggde på riksdagens förvaltningsstyrelses framställning i ämnet till riksdagen (1974:24).

Utskottet hemställde
att riksdagen skulle

1. med anledning av utskottets initiativ besluta att riksdagsstadgan skulle upphöra att gälla vid utgången av år 1974,

2. med anledning av utskottets initiativ besluta att 6 § bestämmelserna (RFS 1968:8) om revision av riksdagsförvaltningen skulle upphöra att gälla vid utgången av år 1974,

3. med anledning av framställningen 1974:24 första dels-satsen anta förslaget till lag om ändring i riksdagsordningen, såvitt avsåg 9 kap. 3 §,

4. med anledning av utskottets initiativ anta förslaget till lag om ändring i riksdagsordningen i övrigt,

5. med anledning av framställningen 1974:24 andra dels-satsen anta förslaget till lag med instruktion för riksdagens förvaltningskontor,

6. med anledning av utskottets initiativ anta övriga förslag (3–10).

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s):

Herr talman! Det betänkande från konstitutionsutskottet som nu behandlas innehåller förslag till ändringar i riksdagsordningen och andra riksdagsförfattningar. Under punkten 3 föreslår utskottet en ändring i en huvudbestämmelse i 1974 års riksdagsordning. Utskottet önskar att denna ändring skall företas genom ett enda beslut.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Torsdagen den
12 december 1974

*Vägrafikbeskatt-
ningen*

Herr TALMANNEN yttrade: Konstitutionsutskottets betänkande nr 65 företages till avgörande på sådant sätt att propositioner först ställs beträffande punkten 3 och därefter i fråga om utskottets hemställan i övrigt.

Punkten 3

Herr TALMANNEN anförde: Beträffande denna punkt, som avser ändring i riksdagsordningen genom ett enda beslut, har endast yrkats bifall till utskottets hemställan. För bifall till en sådan hemställan krävs att minst tre fjärdedelar av de röstande och mer än hälften av riksdagens ledamöter förenar sig om beslutet. Jag får vidare erinra om stadgandet att beslut som fordrar anslutning från särskilt flertal alltid skall fattas genom omröstning.

Följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 65 punkten 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Om inte minst tre fjärdedelar av de röstande och mer än hälften av kammarens ledamöter röstat ja, har kammaren avslagit utskottets hemställan.

Vid omröstning genom uppresning förklarades minst tre fjärdedelar av de röstande och mer än hälften av kammarens ledamöter ha röstat för bifall till ja-propositionen.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Utskottets hemställan i övrigt

Bifölles.

§ 13 Vägrafikbeskattningen

Föredrogs skatteutskottets betänkande nr 59 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1974:164 med förslag till lag om ändring i vägrafikskatteförordningen (1973:601), m. m. jämte motioner.

I propositionen 1974:164 hade Kungl. Maj:ten (finansdepartementet) föreslagit riksdagen att

dels anta vid propositionen följande förslag till

1. lag om ändring i vägrafikskatteförordningen (1973:601),
2. lag om kompensation för skatt på bensen i vissa fall,
3. lag om ändring i skattebrottslagen (1971:69),
4. lag om ändring i lagen (1971:1072) om förmånsberättigade skattefordringar m. m.,

dels godkänna vad i propositionen förordats om införande av kilometerskatt för släpvagnar och om bestridande av kostnaderna för kilometerräknarapparatur.

Nr 142

Torsdagen den
12 december 1974

*Vägfrikbeskatt-
ningen*

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”Enligt beslut av 1970 års riksdag inleddes år 1971 en reform i fem etapper av den årliga fordonsskatten. Den första och den andra etappen genomfördes år 1971 resp. 1973. I propositionen föreslås, att tredje etappen genomförs med verkan från den 1 januari 1975. Förslaget berör, i likhet med föregående etapper, endast fordon med en totalvikt över 3 ton. Det innebär inom ramen för ett oförändrat totalt skatteuttag en omfördelning av skatten som betyder skattesänkningar för flertalet bussar och bensindrivna lastbilar samt för lättare brännoljedrivna lastbilar. För tyngre brännoljedrivna lastbilar och för släpvagnar innebär förslaget i allmänhet högre skatt.

I propositionen föreslås vidare, att kilometerskatten för brännoljedrivna personbilar höjs så att den kommer i nivå med bensinskatten för likvärdiga bensindrivna personbilar. I samband därmed föreslås också att den körsträcka som tillryggaläggs utomlands med brännoljedriven personbil i princip får avräknas vid beräkning av kilometerskatten. Bestämmelserna föreslås träda i kraft den dag regeringen förordnar.

Vidare föreslås i propositionen, att beslut fattas om att kilometerskatt införs den 1 juni 1976 för släpvagnar, som dras av brännoljedrivna motorfordon och har en totalvikt över 3 ton.

I propositionen föreslås också vissa i huvudsak tekniska ändringar i vägtrafikskatteförordningen (1973:601), bl. a. i anledning av att den nya regeringsformen träder i kraft den 1 januari 1975.

Slutligen föreslås i propositionen att kompensation för skatt på bensen till jordbrukets traktorer och skördetröskor regleras i en lag. Med hänsyn till den minskande användningen av bensindrivna traktorer och skördetröskor i jordbruket föreslås en sänkning av kompensationsbeloppen.”

I detta sammanhang hade behandlats

dels de med anledning av propositionen väckta motionerna

1974:1962 av herrar Hallenius (c) och Jonasson (c),

1974:1963 av herrar Lothigius (m) och Komstedt (m) vari hemställets att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle

1. anhålla att de nya kilometerskatträknarna på släpvagnar som drogs av motorfordon inte infördes förrän fullständiga garantier förelåg att ifrågavarande mätare fyllde alla krav på tillförlitlighet samt

2. besluta att kilometerräknare, monteringssats och monteringsarbete bekostades av statsmedel.

1974:1965 av herrar Olsson i Järvsö (c) och Fågelsbo (c) vari hemställets

Torsdagen den
12 december 1974

*Vägrafikbeskatt-
ningen*

att riksdagen vid behandlingen av propositionen 1974:164 beslutade att kilometerskattens grundbelopp för personbilar skulle vara 27 öre för skattevikten 0–900 kg och 29 öre för skattevikten 901 kg och tyngre med ett tilläggsbelopp på 2 öre för varje helt hundratal kg över 901 kg.

1974:1966 av herr Strömberg i Botkyrka (fp) vari hemställt att riksdagen hos regeringen begärde förslag till sådan ändring av vägrafikskatteförordningen att användning av fordon med liten drivmedelsförbrukning och minimalt utsläpp av föroreningar skattemässigt gynnades.

1974:1967 av herrar Träff (m) och Komstedt (m) vari hemställt att riksdagen beslutade att undantaget för på avbetalning försålda återtagna fordon jämlikt 16 § vägrafikskatteförordningen skulle kvarstå i enlighet med nu gällande bestämmelse.

dels de vid riksdagens början väckta motionerna

1974:11 av herr Börjesson i Falköping m. fl. (c),

1974:77 av herr Jonasson m. fl. (c),

1974:622 av herrar Norrby (c) och Gustafsson i Säffle (c),

1974:634 av herrar Åkerfeldt (c) och Eriksson i Ulfaby (c),

1974:1209 av fru Dahl (s) samt

1974:1230 av herr Komstedt m. fl. (m) vari hemställt att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhänga om sådan ändring i vägrafikskatteförordningen att dieseldrivna personbilar, som i stor utsträckning användes utomlands, undgick dubbelbeskattning.

Utskottet hemställde
att riksdagen skulle

1. med avslag på motionerna 1974:1962, 1974:1964, 1974:1965 och 1974:1967 och med anledning av propositionen 1974:164 och motionen 1974:1230 anta de vid propositionen fogade förslagen till

1. lag om ändring i vägrafikskatteförordningen (1973:601) med den ändringen att 29 § och ikraftträdandebestämmelserna skulle erhålla av utskottet föreslagen lydelse,

2. lag om kompensation för skatt på bensin i vissa fall,

3. lag om ändring i skattebrottslagen (1971:69),

4. lag om ändring i lagen (1971:1072) om förmånsberättigade skattefordringar m. m.;

2. med avslag på motionen 1974:1963 godkänna vad i propositionen

förordats om införande av kilometerskatt för släpvagnar och om bestridande av kostnaderna för kilometer-räknarapparatur;

Nr 142

Torsdagen den
12 december 1974

*Vägtrafikbeskatt-
ningen*

3. avslå följande motioner, nämligen

1. motionen 1974:11
2. motionen 1974:77
3. motionen 1974:622
4. motionen 1974:634
5. motionen 1974:1209
6. motionen 1974:1966.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande betalningsansvaret för vägtrafikbeskattningen av herr Nilsson i Trobro (m) och fru Troedsson (m) som ansett att utskottet under 1.1 bort hemställa.

att riksdagen med bifall till motionen 1974:1967 skulle avslå den i propositionen föreslagna ändringen av 16 § vägtrafikskatteförordningen (1973:601).

2. beträffande kilometerskatten på släpvagnar av herr Nilsson i Trobro (m) och fru Troedsson (m) som ansett att utskottet under 1.1 och 2 bort hemställa.

att riksdagen med bifall till motionen 1974:1963 och med avslag på vad i propositionen förordats om införande av kilometerskatt m. m. beslutade

1. att i propositionen avsedd räknarapparatur inte infördes förrän fullständiga garantier förelåg för att apparaturen fyllde alla krav på tillförlitlighet,

2. att kilometerräknarapparatur, monteringssats och monteringsarbete bekostades av statsmedel.

3. beträffande vägtrafikbeskattningens inriktning av herrar Andersson i Knäred (c), Josefson (c), Sundkvist (c), Nilsson i Trobro (m), Olsson i Järvsö (c) och Hörberg (fp) samt fru Troedsson (m) som ansett att utskottet under 1 och 3.6 bort hemställa.

att riksdagen med bifall till motionen 1974:1966 samt med anledning av motionerna 1974:1964 och 1974:1965 hos regeringen begärde en översyn av vägtrafikskatteförordningen i syfte att skattemässigt gynna användningen av energisnåla och miljövänliga fordon.

Herr NILSSON i Trobro (m):

Herr talman! I skatteutskottets betänkande nr 59 behandlas Kungl. Maj:ts proposition nr 164 samt ett antal motioner av vilka några väckts av representanter för moderata samlingspartiet.

Vad först beträffar betalningsansvaret för vägtrafikbeskattningen vill

Torsdagen den
12 december 1974

*Vägrafikbeskatt-
ningen*

jag nämna att fordon som omfattas av vägrafikskatteförordningens bestämmelser inte får användas om skatt ej erlagts. Ett undantag från denna regel gäller dock i de fall fordonet är köpt på avbetalning och återtagits av säljaren. Departementschefen har nu föreslagit att detta undantag skall utgå på grund av att det skapar kontrollsvårigheter.

Herrar Träff och Komstedt har i en motion, nr 1967, yrkat avslag på detta förslag. Motionärerna hävdar att ändringen skulle medföra att säljaren får betala köparens skatteskuld samt att säljaren ofta inte ens får täckning för sin varufordran i samband med ett sådant återtagande. Jag skall avstå från att motivera motionen – herr Träff kommer att göra det i sitt anförande – och vill endast yrka bifall till reservationen 1 som är anknuten till den nämnda motionen.

I motionen 1963 av herrar Lothigius och Komstedt yrkas att kilometerskatteberäknare på släpvagnar som dras av motorfordon inte skall införas innan det finns garantier för att mätarna uppfyller kraven på tillförlitlighet samt att staten skall svara för hela kostnaden för kilometerskatteberäknarna och deras montering. Motionärerna anser att de dåliga erfarenheterna från införandet av kilometerskatteberäknarapparaturen för motorfordon motiverar det framförda garantikravet. I motionen sägs bl. a. att vid installation av kilometerskatteberäknare för dieseldrivna lastbilar kom det att uppstå en rad problem för den enskilde fordonsägaren, problem som inte behövt uppstå om framtagningen av apparaturen skett i samverkan mellan Utvecklingsbolaget, biltillverkarna och serviceföretagen.

För att inte samma situation skall uppstå igen vid installerandet av kilometerskatteberäknare på släpvagnarna är det nödvändigt att en sådan samverkan nu sker, så att onödiga kostnader kan undvikas för den enskilde lastbilsägaren. Man säger att det inte kan vara riktigt att den enskilde fordonsägaren skall stå för kostnaderna för kilometerskatteberäknarna och betala vad det kostar att få dem inmonterade. Det är ett intresse för allmänheten att kilometerskatteberäknarna införs, och då menar motionärerna att inmonteringen av apparaterna är ett led i den statliga skattekontrollen och uppbördssystemet. Man anser därför att staten bör betala kostnaderna härför. Moderaterna i skatteutskottet har avgivit reservation 2 till förmån för denna motion.

Vidare har vi en gemensam borgerlig reservation, nr 3, där vi säger att vi inte har kunnat ansluta oss till motionärernas krav avseende avslag på respektive modifiering av propositionens förslag om kilometerskatt på bränsledrivna personbilar, varför vi tillstyrker propositionen i denna del.

Sedan har vi ansett att utskottets yttrande i fortsättningen bort ha följande lydelse:

”Utskottet har dock förståelse för vad som anförts i motionerna 1974:1964, 1974:1965 samt 1974:1966 om behovet av att stimulera användningen av bilar med motorer som har relativt sett låg bränsleförbrukning och liten halt av föroreningar i avgaserna. Den bränsledrivna dieselmotorn har otvivelaktigt sådana egenskaper. Det är därför angeläget

att dess användning ökas. Utskottet anser att detta bl. a. bör ske genom hänsynstagande härtill vid utformningen av beskattningen. En översyn av vägtrafikskatteförordningen bör därför ske i syfte att stimulera användningen av energisnåla och miljövänliga fordon.”

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall även till reservationen 3.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr OLSSON i Järvsö (c):

Herr talman! I förevarande utskottsbetänkande behandlas ett förslag till ändringar i vägtrafikskatteförordningen. Det innebär att den tredje etappen i 1970 års beslut om reformering av den årliga fordonsbeskattningen genomförs med verkan från den 1 januari 1975. – Det har tyvärr blivit ett tryckfel i utskottets betänkande, första sidan, andra stycket, andra raden. Innebörden skall där vara att första och andra etapperna genomfördes 1971 respektive 1973 och att den tredje etappen kommer 1975.

Bensindrivna och lättare brännoljedrivna lastbilar samt flertalet bussar får nu lägre skatt. Inom ramen för ett oförändrat skatteuttag får tyngre lastbilar och släpvagnar högre skatt. Vidare föreslås att kilometerskatten för brännoljedrivna personbilar höjs, så att den kommer att ligga i nivå med bensinskatten för motsvarande bensindrivna personbilar. Ett krav som ställts tidigare vid införandet av första etappen att man inte skulle behöva erlägga skatt för körning utomlands med kilometerskattepliktiga personbilar tillgodoses i det förslag som nu föreligger.

I huvuddragen råder enighet om fullföljandet av den tidigare påbörjade omläggningen av fordonsbeskattningen. I allmänhet uppfattas kilometerbeskattningen såsom rättvisare än tidigare system.

I samband med behandlingen av denna fråga har också några centerpartimotioner, väckta vid riksdagens början, med yrkande om skattebefrielse eller skattelättnader för gengasbilar behandlats. Det är ju ett mycket angeläget ärende som motionärerna är ute i, nämligen att öka vår beredskap i händelse av åtstramning av importerat flytande bränsle.

En sänkning av skatten på dessa bilar skulle emellertid i dag ha ringa effekt eftersom det är så få bilar som drivs med gengas. Men utskottet säger klart och tydligt att man förutsätter att fortsatt forskning och utveckling av gengasdriften kommer att stödjas av statsmakterna, och sedan vi fått bättre förutsättningar för en ökad praktisk drift av sådana bilar finns det enligt min mening anledning att återkomma i ärendet.

Det råder alltså i stora drag enighet. Men när det gäller höjningen av skatten för brännoljedrivna personbilar föreligger det en viss tveksamhet. Från moderat håll har man i motioner yrkat avslag på förslaget i denna del och begär utredning om skattenivån på brännoljan.

I en centermotion har herr Fågelsbo och jag själv yrkat att höjningen av kilometerskatten skulle begränsas till ungefär hälften av vad finans-

Torsdagen den
12 december 1974

*Vägrafikbeskatt-
ningen*

ministern föreslagit. Motivet är att man fortfarande skattemässigt borde gynna de brännoljedrivna personbilarna på grund av de fördelar denna fordonstyp har: den ger såväl en bättre miljö som ekonomiska fördelar för folkhushållet och handelsbalansen genom den bättre verkningsgraden i bränsleutnyttjandet. Ett annat syfte med motionen har varit att åstadkomma en mjukare förändring i skattebelastningen. För den yrkesmässiga biltrafiken blir höjningen otvivelaktigt ganska kännbar.

I en folkpartimotion föreslås också sådan ändring i skatteförordningen att fordon med låg energiförbrukning och låg föroreningsgrad gynnas.

Gemensamt för dessa motioner är att motionärerna önskar ett hänsynstagande vid beskattningen till den brännoljedrivna dieselmotorns gynnsamma egenskaper ur miljö- och bränsleförbrukningssynpunkt.

Det har vid utskottsbehandlingen inte varit möjligt att få gehör för dessa synpunkter. Även oppositionen godtar för dagen den föreslagna höjningen men vill ha en översyn av vägrafikskatteförordningen i syfte att skattemässigt gynna energisnåla och miljövänliga fordon. Detta framförs i reservationen 3.

Utskottet anser det inte möjligt att förena kostnadsansvarighetsprincipen vid beskattningen med miljöpolitiska strävanden. Vi reserverar har en annan uppfattning. Vi menar att det bör vara möjligt att ha en beskattning som gynnar miljövänliga fordon. Det bör stimulera utvecklingen mot en från dessa synpunkter bättre fordonspark. Brännoljebeskattningen har hittills haft sådana effekter och kommer även i fortsättningen att ha det – något som utskottet också erkänner. Men enligt vår mening blir denna effekt alldeles för liten i fortsättningen.

Utskottet skriver vidare att försäljningen av brännoljedrivna personbilar visat en markant ökning under senare år och att det skulle ha varit en följd av den gynnsamma beskattningen. Man befärar att om detta skulle fortsätta, skulle det komma in för litet skattepengar för att man skulle kunna upprätthålla en god vägstandard.

Denna slutsats är nog något överdriven. Andelen brännoljedrivna personbilar var år 1969 2,35 procent. Efter fyra år, alltså 1973, har andelen endast ökat med 0,8 procent. Den kraftigaste ökningen faller fortfarande på de bensindrivna personbilarna. Det är i sammanhanget endast en obetydlig ökning som skett av antalet dieselbilar.

Enligt vår mening talar starka skäl för att en förändring av fordonsparken i riktning mot miljövänliga och energisnåla bilar borde ske betydligt snabbare. Det är givet att detta måste åstadkommas med flera olika medel. Men en gynnsam beskattning anser vi vara *en av vägarna* för att uppnå en sådan utveckling.

Miljöfrågan är också väsentlig. Det är framför allt i fråga om koloxidföroreningen som dieselmotorn är vida överlägsen bensinmotorn. På en kubikmeter bensin beräknas att det blir ett utsläpp av 350 kg koloxid, medan samma kvantitet brännolja i dieselmotorn endast ger en förorening på 20 kg. Koloxiden är ju en ganska allvarlig förorening, som snabbt upptas i blodet och medför minskad reaktionsförmåga, huvudvärk, yrsel

och trötthet. Detta är allvarligt, inte minst i trafiksammanhang.

Men även i fråga om kolväten och blyföreningar visar sig dieselmotorn ha bättre egenskaper än bensinmotorn. Det framstår för oss som angeläget att dessa egenskaper mer än hittills tas till vara.

I fråga om bränsleförbrukningen har brännoljemotorn ca 20 procents högre verkningsgrad. Särskilt i dagens situation, när det framstår alltmer klart att vi har knapphet på energi och kommer att få det ännu mer framöver, bör det vara angeläget att främja energisnåla förbränningsmotorer. Det är ju stora kvantiteter det rör sig om. Enligt uppgifter som jag erhållit kan man beräkna totalförbrukningen av bensin för personbilar under föregående år till 3 565 000 kubikmeter. Skulle man så småningom kunna spara endast 10 procent av denna kvantitet, utgör det inte mindre än 356 000 kubikmeter eller 356 miljoner liter. En enda bil som är brännoljedriven och som går i yrkesmässig trafik kan genomsnittligt spara in omkring 1 000–1 500 liter per år.

Även energiförbrukningen är således en mycket väsentlig faktor som väl motiverar åtgärder för att förändra fordonsbeståndet i riktning mot flera dieseldrivna personbilar. Utvecklingen på lastvagnssidan talar sitt tydliga språk: bensindrivna lastbilar blir allt färre. Genom de förbättringar som även de mindre dieselmotorerna undergår – de har blivit tystare, driftsäkrare och mera lättskötta – talar mycket för att de bör gynnas.

Vi finner således anledning föreslå att en snabb översyn görs av vägtrafikskatteförordningen, så att de miljövänliga och energisnåla bilarna gynnas. Jag yrkar därför, herr talman, bifall till reservationen 3 som är fogad till betänkandet.

Herr WIKNER (s):

Herr talman! Förslagen i propositionen 1974:164, som vi nu behandlar, sammanhänger med de beslut riksdagen fattade år 1970 angående fordonsskatten och dess genomförande i fem etapper. Det här är den tredje etappen, och den är också den mest omfattande av hela skattereformen. I likhet med föregående etapper berör den endast fordon med en totalvikt över 3 ton. Propositionen föreslår ett flertal begränsade ändringar av vägtrafikbeskattningen, och man räknar med ett oförändrat skatteuttag men en omfördelning av skatten.

Jag nämnde att propositionen berör fordon med en totalvikt över 3 ton. Det innebär att de tyngre brännoljedrivna lastbilarna och släpvnarna successivt får högre skatt medan de lättare fordonen inom här angiven viktgräns får en skattelättnad.

I propositionen föreslås även att kilometerskatten höjs för brännoljedrivna personbilar och att körsträckor som tillryggaläggs utomlands med sådan bil skall få avräknas vid beräkningen av kilometerskatten. Vidare föreslås att principbeslut fattas om införande av kilometerskatt för tyngre släpvnar – således sådana släpvnar som dras av brännoljedrivna fordon – fr. o. m. den 1 juni 1976 samt att bensinskatte-kompensationen för traktorer till jordbruket och även för skördetröskor

Nr 142

Torsdagen den
12 december 1974

*Vägtrafikbeskatt-
ningen*

Torsdagen den
12 december 1974

*Vägrafikbeskatt-
ningen*

skall sänkas.

Då det gäller de brännoljedrivna personbilarna innebär förslaget att den kilometerskatt som i likhet med bensinskatten är specialdestinerad till vägväsendet höjs till vad som motsvarar bensinskatten för personbilar, således per kilometer räknat. Det bör nämnas att den särskilda, ej specialdestinerade kilometerskatten inte höjs. Det innebär att de brännoljedrivna personbilarna ändå blir något förmånligare beskattade än de bensindrivna, och det kan man också läsa ut av de tabeller som finns i propositionen. Denna förmån har naturligtvis sin förklaring i att brännoljepriset är lägre än bensinpriset.

Skatteutskottet framhöll 1973 nödvändigheten av en utjämning av skattenivån för personbilar som använder olika drivmedel. Detta har även understrukits av departementschefen. Det föreslås även några tekniska ändringar i vägrafikskatteförordningen som har samband med den nya regeringsformen.

Som herr Olsson i Järvsö nämnde har vi varit eniga i fråga om de betydelsefullaste förslagen i propositionen. Det gäller framför allt genomförandet av 1970 års skattereform för den tyngre trafiken.

Jag skall nu, herr talman, övergå till att beröra de motioner som har väckts i anledning av propositionen och som föranlett reservationer.

I motionen 1964 av herr Lothigius m. fl. anser man att de i propositionen företagna avvägningarna rörande höjden av kilometerskatten för fordon med olika drivmedel har gjorts till de brännoljedrivna personbilarnas nackdel. Man anser vidare att flera faktorer borde vägas in för att få till stånd en rättvisare bedömning av skatten för de olika fordonstyperna. Man nämner drivmedlets framställningskostnad, fordons- typens anskaffningskostnad m. m. Vidare åberopar man att brännoljedrivna fordon är mer miljövänliga och därför bör gynnas skattemässigt.

I motionen yrkas att riksdagen avslår den föreslagna skattehöjningen av brännolja för personbilsbruk och i skrivelse till Kungl. Maj:t begär utredning av skattenivån på brännolja.

I motionerna 1965 och 1966 framförs liknande synpunkter. I motionen 1965 säger man att de brännoljedrivna bilarna drar mindre bränsle än de bensindrivna och att denna faktor måste tillmätas särskild betydelse med anledning av situationen på energiområdet och vår handelsbalans. I de nämnda motionerna yrkas ändring av vägrafikskatteförordningen och Kungl. Maj:ts proposition till förmån för brännoljedrivna fordon med liten drivmedelsförbrukning.

Utskottet erinrar om att så länge brännoljan för motordrift beskattades efter den förbrukade kvantiteten måste skattesatsen främst anpassas till den tunga trafikens förbrukning, och detta har fått till följd att de brännoljedrivna personbilarna erhållit en lägre skattebelastning än de bensindrivna. Ett skäl för införande av kilometerskatten var att man skulle slippa det omfattande skattefusk som förekom i fråga om brännoljeskatten. Vi vet ju att många körde på obeskattad brännolja. När man nu har genomfört kilometerskattesystemet finns också större möjligheter

att skapa skatterättvisa mellan olika fordonskategorier.

Jag vill även påpeka att försäljningen av brännoljedrivna personbilar har ökat de senaste åren. Herr Olsson i Järvsö nämnde siffran 0,8 procent. Jag kan inte verifiera den siffran men det är i alla fall fråga om en ökning, såsom även konstateras i propositionen, och den beror troligen på den förmånliga beskattningen. Om denna utveckling pågår utan att något görs åt den, då måste även statens inkomster för bestridande av vägkostnaderna minska. Det måste onekligen leda till skatteskärpningar om man vill behålla och förbättra den nuvarande vägstandarden.

Herr talman! Jag nämnde tidigare att brännoljedrivna personbilar även i fortsättningen blir förmånligare ur skattesynpunkt. Detta torde komma att bidra till en förbättring av vår miljö. Utskottet säger härvidlag bl. a. att "hur viktiga de miljöpolitiska synpunkterna än kan anses vara, får de inte inkräkta på den vedertagna principen att motorfordonen skall bära sin del av kostnaderna för vägväsendet och vägtrafiken". Min uppfattning är alltså att frågan om miljön inte bör tas upp i skattesammanhang på detta sätt utan att miljöförbättringar bör åstadkommas genom anslag via statsbudgeten. Vi har visserligen tidigare tagit hänsyn till miljöfrågan i ett skattesammanhang, men den gången gällde det en speciell sak och beslutet byggde på en uppgörelse mellan partierna. Enligt de uppgifter jag erhållit är visserligen de bensindrivna bilarna de kanske största syndarna när det gäller utsläpp av giftiga avgaser, men i fråga om buller och vibrationer utgör de brännoljedrivna tunga lastbilarna den största miljöoligheten. Det är därför svårt att finna en godtagbar mätmetod när det gäller kostnadsansvaret för miljöförstörelsen. Därtill kommer alltså att det måste vara en riktig princip att åtgärder på miljöområdet bekostas via statsbudgeten. För budgetåret 1974/75 är anslaget för miljöförbättrande åtgärder 404 miljoner kronor. I detta anslås pengar till forskning framför allt när det gäller giftiga gaser. Det är på den vägen som dessa problem bör lösas, och det framhåller också utskottet i sin skrivning. Jag yrkar därför bifall till utskottets hemställan om att motionerna 1964, 1965 och 1966 måtte avslås.

Frågan om betalningsansvaret för vägtrafikbeskattningen tas också upp i propositionen. För närvarande gäller att fordon, som omfattas av vägtrafikskatteförordningens bestämmelser, inte får användas om skatt ej erlagts. Från denna regel gäller dock bl. a. undantag för det fall fordonet köpts på avbetalning och återtagits av säljaren. På grund av kontrollsvårigheterna anser departementschefen att detta undantag skall utgå. I motionen 1967 av herrar Träff och Komstedt yrkas avslag på detta förslag. Motionärerna hävdar att ändringen skulle medföra att avbetalningssäljaren får betala köparens skatteskuld samt att säljaren ofta inte ens får täckning för sin varufordran i samband med sådant återtagande.

Utskottet har vid sin behandling av denna motion kommit fram till att bestämmelsen medfört vissa svårigheter för länsstyrelserna, som haft att utreda om avbetalningsförsäljning verkligen förelegat. Utskottet anser att ett slopande av bestämmelsen endast medför positiva verkningar.

Torsdagen den
12 december 1974

*Vägrafikbeskatt-
ningen*

Förslaget får effekten att skattefordran måste avräknas från fordonets värde då fordonet återtas av säljaren vid avbetalningsköp. I första hand går detta ut över köparen; det är han som får stå för skatten. Därför anser utskottet att det är fel att påstå att ändringen kommer att drabba säljaren. Personligen har jag en känsla av att säljaren tar ut sitt och att det blir köparen som får stå för det hela. Säljaren kan även i avbetalningskontraktet gardera sig så att han har täckning för uppkommande skatteskulder, och köparen får stå för uppkomna skatteskulder.

I reservationen 1 tar herr Nilsson i Trobro och fru Troedsson upp denna fråga och anser i likhet med motionärerna att de sakliga motiven för den gällande undantagsbestämmelsen inte ifrågasättes i propositionen utan att endast tekniskt administrativa svårigheter återopas som skäl för ändringen. Reservanterna anser att dessa bevekelsegrunder inte är övertygande och att skatteansvaret överförs på säljaren. De yrkar således bifall till motionen 1967 och avslag på den i propositionen föreslagna ändringen av 16 § vägrafikskatteförordningen.

Med den motivering jag tidigare nämnt yrkar jag i likhet med utskottet avslag på motionen 1967.

I propositionen 164 framläggs förslag om att riksdagen skall fatta principbeslut om införande av kilometerskatt den 1 juni 1976 för släpvagnar över 3 tons skattevikt, som dras av kilometerskattepliktigt motorfordon. Man har nu på samma sätt som vid införandet av kilometerskatten för motorfordon föreslagit navräknare för sådana släpvagnar och att fordonsägaren skall svara för kostnaderna. Det kan tilläggas att för vissa specialtillverkade skyddsanordningar, som blir dyra, föreslås att kostnaden skall betalas av statsverket.

I motionen 1963 av herrar Lothigius och Komstedt yrkas liksom i reservation 2 av herr Nilsson i Trobro och fru Troedsson att förslaget inte skall genomföras innan det skapats garantier för navräknarnas tillförlitlighet samt att staten skall stå för hela kostnaden för navräknarna inklusive monteringen. Jag vill nämna att vi hade en stor debatt 1972 i dessa frågor. Den debatten blev väl också klarläggande för just tillvägagångssättet då det gäller navräknarna och kilometerskatten.

Med hänsyn till de erfarenheter som vunnits efter införandet av kilomiterräknare delar inte utskottet motionärernas uppfattning. När det gäller betalning av kostnaderna för navräknarna anser utskottet att man inte bör tillämpa andra principer än dem som gäller för räknarna på motorfordon. Utskottet avstyrker således motionen 1963.

Jag vill också nämna en annan sak innan jag avslutar mitt inlägg. I anledning av den nya regeringsformen föreslås i propositionen att bensinskattekomensationen till jordbruket skall regleras i lag och att riksskatteverket skall överta de uppgifter som nu sköts av jordbruksnämnden. På grund av den minskning av den genomsnittliga bensinförbrukningen för traktorer och skördetröskor som man kunnat konstatera under senare tid föreslås en sänkning av skattekomponentsbeloppen för bensindrivna traktorer och skördetröskor. Beloppen sänks för traktorer från 350

till 270 kronor och för skördetröskor från 575 till 300 kronor.

I motionen 1962 av herrar Hallenius och Jonasson tar man upp denna fråga och yrkar att kompensationsbeloppen för traktorer och skördetröskor bibehålles oförändrade. Man anser att den minskning som skett för skördetröskor och traktorer beror på att dessa numera huvudsakligen används på mindre gårdar, och man menar att de uppgifter som finns i propositionen inte är representativa för en längre period.

Jag vill nämna att dessa beräkningar som gjorts i propositionen grundar sig på en lång tid. I förhållande till totalantalet är det mycket få traktorer och skördetröskor som är bensindrivna – det rör sig om ca 25 000. Ser man till hela restitutionsbeloppet blir det inte någon så liten summa.

Med det jag nu har anfört ber jag att till alla delar få yrka bifall till utskottets betänkande.

Herr OLSSON i Järvsö (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag har endast några korta anmärkningar i anledning av herr Wikners anförande.

Herr Wikner verifierar i stort mina uppgifter om att de bensindrivna bilarna har större föroreningsgrad och är sämre ur energiförbruknings-synpunkt. Den enda nackdelen ur miljösynpunkt tycks enligt herr Wikner vara att de dieseldrivna bilarna förorsakar större buller. Så har det varit hittills, men vi känner till att de senare årsmodellerna är avsevärt bättre i det avseendet. Enligt uppgifter jag har erhållit från dem som känner till tillverkningen av dessa bilar, pågår ett jämförelsevis snabbare utvecklingsarbete där än på bensinmotorerna. Man kan alltså påräkna bättre dieselsbilar efter hand.

När det gäller beskattningen och frågan huruvida det är förenligt att tänka på miljöfrågorna och vägkostnadsansvaret på samma gång, har vi olika uppfattningar herr Wikner och jag. Det har väl kommit till uttryck många gånger i diskussionerna här i kammaren att oppositionen har en annan syn här än regeringen.

Jag menar att man måste vidta olika åtgärder för att gynna en sak som man anser vara miljövänlig eller energisnål när det gäller fordons-parken. En väsentlig möjlighet är ju skatteinstrumentet.

Herr Wikner säger att det fortfarande är förmånligt med brännolje-drivna bilar och att det alltså blir en viss stimulans. Men den stimulansen är ju ganska liten. Man måste också ta hänsyn till att dessa bilar är dyrare i inköp. Det blir även kostnader inlagda i bilens pris för kilometer-räkna. Frågan är om det alls blir någon stimulans med regeringens förslag.

Vi har givetvis inte tänkt oss att det skulle bli en sådan skattesänkning att det går ut över vägstandarden. Skulle vi få så många dieseldrivna personbilar att skatten avsevärt minskar, får man tänka sig en omfördelning. Men den risken är långt avlägsen. Vi hade i slutet av förra året 2 425 000 bensindrivna bilar, men bara 77 000 dieseldrivna, så det är långt kvar innan man når den effekten. Jag tror som sagt att det

Torsdagen den
12 december 1974

*Vägrafikbeskatt-
ningen*

är angeläget att vidta åtgärder för att öka den brännoljedrivna personbilsparken.

Herr WIKNER (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har inte förnekat att de brännoljedrivna fordonen kanske är bättre ur miljösynpunkt. Men om herr Johan Olsson i Järvsö studerar de tabeller som finns på sidorna 10 och 27 i propositionen, skall han ändå finna att de är förmånligare sedda ur bränslesynpunkt, även om det kan finnas någon bensindriven bil som är bränslesnålare.

Sedan kan ju ingen förneka att försäljningen har ökat. Jag tror man kan lösa miljöproblemen på de sätt jag har nämnt, t. ex. genom att höja anslagen i statsbudgeten. Vi vet att både kommuner och landsting satsar oerhört mycket pengar. I budgeten för Stockholms stad har man tagit upp 12 miljoner kronor till sådana här saker. Med detta har jag inte sagt att inte vi kan bidra på detta sätt, men jag tror att det trots allt är fel väg.

Herr TRÄFF (m):

Herr talman! I den aktuella propositionen 1974:164 anför departementschefen under rubriken Övriga frågor om vägrafikskatt bl. a. att det är nödvändigt att gällande regler är lätta att tillämpa praktiskt, eftersom det rör sig om ett mycket stort antal fordon. Han uttalar också som sin mening att situationen i stort sett är tillfredsställande men att vissa mindre ändringar är påkallade. Bland de av departementschefen i propositionen omnämnda mindre ändringarna finns förslaget om att ta bort undantagsbestämmelsen i 16 § vägrafikskatteförordningen. Undantaget innebär, som här redan ett par gånger är omvittnat, att det körförbud som åvilar ett motorfordon på grund av obetald skatt upphävs om fordonet är sålt på avbetalning och återtas av säljaren på grund av utebliven likvid. Departementschefen framhåller i propositionen att det i många fall för skattemyndigheterna är svårt att avgöra om ett fordon sålts på avbetalning och återtagits. Därför anser han att undantagsbestämmelsen bör slopas, vilket betyder att det återtagna fordonet inte får brukas förrän den förfallna skatten har erlagts.

Herr Komstedt och jag har i motionen 1967 hemställt att de nu gällande bestämmelserna alltför skall få bestå och yrkar alltså avslag på propositionen i det stycket.

Vi menar att motiven för undantagsbestämmelsen, när den infördes, alltför gäll. Vi kan inte finna att departementschefen i och för sig har ifrågasatt de saksål som låg till grund för bestämmelsen när den infördes, utan han anför endast tekniskt administrativa bevekelsegrunder. Det är faktiskt både övveraskande och en smula oroande.

Det är övveraskande av det skälet att man nu arbetar med ett centralt bilregister baserat på datateknik, som representerar stora investeringar, som har bekostats av fordonsägarna. Motiveringen för denna investering och omläggning av bilregistersystemet var att man skulle åstadkomma

en förenklad handläggning inte minst ute på länsstyrelserna. Mig veterligt var det inga större problem i dessa sammanhang så länge man skötte det hela manuellt.

Det är oroande av den anledningen att man låter vissa administrativa besvär, som rimligen inte kan vara alltför omfattande – jag ber att få återkomma till det – hos en myndighet väga tyngre än enskildas intressen, i första hand ekonomiska. Systemet borde väl ändå stå i samhällets och fordonsägarnas tjänst och inte tvärtom.

Utskottet har uppenbarligen också, om jag har tolkat dess betänkande rätt, känt ett behov av att bättra på argumenten i propositionen. Men enligt min mening har man där råkat ut för något som jag i all vänlighet skulle vilja kalla för olycksfall i arbetet. Jag har nämligen svårt att i verklighetens värld kunna placera en del av de argument som utskottet har gjort till sina.

Till att börja med säger utskottet att den här bestämmelsen har medfört betydande svårigheter – en skärpning alltså av propositionstexten, där det talas om vissa svårigheter. Jag noterade nu att herr Wikner hade återgått till propositionens ordval och talade om vissa svårigheter. Den avvägningen är nog riktigare.

Vidare anför utskottet att ett slopande av bestämmelsen skulle få huvudsakligen positiva verkningar. Men utskottet går inte särskilt långt i beskrivningen av vilka dessa positiva verkningar skulle vara utan nöjer sig i stort sett med att argumentera mot synpunkterna från oss motionärer om hur bestämmelsen verkar i sak. Såsom framgår av reservationen är det nämligen på det sättet att den här gällande bestämmelsen huvudsakligen har ekonomisk betydelse för lastbilshandeln. Jag kan läsa innantill i reservationen:

”Denna handel är koncentrerad till ett förhållandevis ringa antal företag. Antalet återtagningar är också mycket begränsat.”

Det är därför svärförklarligt att de administrativa besvären skulle ha en sådan dimension att man behöver slopa en bestämmelse som förvisso – i varje fall ur den seriösa bilhandelns synpunkt – har fungerat på ett riktigt sätt.

Jag har också utomordenligt svårt att förstå vad utskottet har för täckning för argumentet att en ändring i detta stycke skulle medverka till en sanering av avbetalningshandeln. Den del av avbetalningshandeln som den här bestämmelsen berör är, som sagt, lastbilssidan, och den är inte så våldsamt omfattande. Mig veterligt har det inte rests några allvarliga invändningar mot det sätt på vilket avbetalningshandeln bedrivs inom denna sektor.

När det gäller personbilssidan har vi sedan många år tillbaka en reglering av avbetalningsvillkoren – en reglering som till en början kom till genom en överenskommelse mellan statsmakterna och branschorganisationen och som sedermera har kompletterats med lagstiftning.

Det har framlagts förslag, bl. a. från en statlig utredning, om att även lastbilshandeln skulle gå in under bilkreditförordningen, men något

förslag därom har inte lagts fram från statsmakternas sida. Branschen har sagt sig i princip inte ha någonting att invända – även om man hade något annan uppfattning än utredningsmannen om hur kontantinsatser och avbetalningstider skulle dimensioneras.

Jag kan, herr talman, inte finna annat än att kvar som argument för denna ändring står någon eller några tjänstemäns besvär av att medverka i en handläggning utanför rutinen. Några svårigheter när det gäller dokumentation lär i praktiken inte förekomma, såvitt jag vet. Jag har också försökt att få belagt i vilka fall man verkligen har haft svårigheter av de slag utskottet åberopar men jag har märkligt nog inte kunnat få fram några sådana exempel.

Jag vill därför, herr talman, avslutningsvis bara notera att i varje fall den berörda branschen har svårt att förstå varför man på detta alltför enkla sätt – med administrativa tekniska motiv – blir av med en bestämmelse som har varit till branschens och den seriösa handelns hjälp.

Jag yrkar, herr talman, bifall till reservationen 1.

Herr WIKNER (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag håller mig faktiskt till propositionen då jag nämner dessa svårigheter för länsstyrelserna.

Jag skall också nämna – vilket jag förmodar att herr Träff känner till – att enligt förordningen med föreskrifter om vissa betalningsvillkor vid yrkesmässig försäljning av bilar, Svensk författningssamling 1959:575, må säljaren icke lämna ut försåld bil, om köparen icke erlagt minst 40 procent av köpeskillingen kontant och förbundit sig att betala resten inom 18 månader eller, då försäljningen avser lastbil, buss eller personbil avsedd att utnyttjas i yrkesmässig trafik, 24 månader.

Det heter vidare i lagen om avbetalningsköp, Svensk författningssamling 1915:219: Äger köparen, om den försålda varan återtas, tillgodoräkna sig varans värde då den återtas. Detta värde beräknas efter vad säljaren kan antas erhålla genom att sälja den på nytt.

Från ovannämnda värde skall räknas vad säljaren får tillgodoräkna sig, nämligen – och det styrker vad vi säger, att det faktiskt måste vara den som köper bilen som får stå för dessa kostnader, inte den som säljer den – för det första obetalda avbetalningar som förfallit till återtagande och för det andra så stor del av övriga obetalda avbetalningar som priset på varan skulle ha betingat, om den köpts kontant, utgör i förhållande till avbetalningspriset, ränta och gottgörelse för försäkringspremier som säljaren har att fordra och som inte inräknats i avbetalningspriset samt kostnad som säljaren åsamkas för varans återtagande.

Under den sistnämnda punkten torde man kunna inräkna den eventuella skatteskuld som åvilar avbetalningsköparen.

Jag tror alltså att man kan gardera sig genom att skriva ett riktigt avbetalningskontrakt, så att inte heller säljaren behöver faktiskt stå för kostnaden i fråga. Det måste således köparen göra. Det finns också andra argument som jag skulle kunna nämna då det gäller skatteskulden och

en riktig värdering av bilen. Jag förmodar att den som sålt en bil inte har så höga värderingskostnader vid återtagandet. Det inverkar också på fordringarna.

Herr TRÄFF (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Wikner har alldeles rätt – jag känner till dessa bestämmelser. Men de fungerar kanske i praktiken inte på det sätt som herr Wikner relaterar. Låt mig ta ett exempel.

Situationen vid återtagning är sådan att säljaren, den som har äganderättsförbehållet till bilen, befinner sig i en tvångssituation. Han har inte fått betalt för sina fordringar hos brukaren av bilen och tvingas så småningom i stället göra sin rätt gällande genom att återta bilen. Den är det hypotek han har som säkerhet för sin fordran.

Vi kan lämna därhän varför köparen råkar i denna situation. Det finns många, även mänskligt högst acceptabla skäl för att en människa kan råka på obestånd. Säljaren – bilhandlaren är i en tvångssituation. Han har att begära återtagning av bilen för att om möjligt täcka sina fordringar. Om vi tänker oss att bilen i detta fall blir värderad genom kronofogdemyndighetens försorg och att marknadsvärdet exakt motsvarar den skuld som fortfarande vilar på fordonet, skulle säljaren gå ur affären utan förlust. Men man kan kanske också i beloppet räkna in en upplupen skattefordran från skattemyndigheterna. När det gäller stora lastvagnar är det inte att ta till i överkant om jag säger, att det kan röra sig om 8 000 kronor. Om marknadsvärdet skulle vara så stort att det vid försäljningen ligger 8 000 över säljarens fordran, skulle dessa 8 000 kronor i ett konkursfall överlåtas till konkursförvaltaren och användas för att reglera andra fordringar. Det innebär alltså i praktiken att man i konkursfall kommer att ge en förfallen fordonsskatt prioritet framför alla andra fordringar – även lönefordringar. Jag är inte säker på att det har varit meningen. Det är bl. a. därför det har funnits god anledning att ha den här undantagsbestämmelsen.

Herr WIKNER (s) kort genmäle:

Herr talman! När det gäller de här skatteskulderna m. m. och säljarens återköp har jag faktiskt tagit reda på att det är i få fall det har hänt något sådant. Kan herr Träff tala om, om det har hänt många gånger? Jag tror att det rör sig om ganska sporadiska händelser.

Det finns ett annat sätt också att gardera sig: man kan göra avbetalningsintervallerna kortare eller ha körsträckans längd som bas. Jag vet inte om det är genomförbart, men det kanske går att pröva.

Herr TRÄFF (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag har redan sagt att det egentligen rör sig om ganska få fall, och det är ett av mina starkaste argument för att undantaget skall få finnas kvar. Administrativa bekymmer kan rimligen inte vara några vägande skäl för att man inte skall kunna klara ut saken. En del

Torsdagen den
12 december 1974

*Vägtrafikbeskatt-
ningen*

av de få fall som uppstår kan däremot vara utomordenligt besvärande för den som utsätts för detta.

Jag har fortfarande väldigt svårt att förstå att man på det här sättet skall kunna överföra en fordran på ett annat rättsobjekt, vilket man ju gör i det här fallet. Jag har också svårt att förstå att skattemyndigheterna skall kunna tränga sig in mellan övriga fordringsägare och gäldenären.

Herr STRÖMBERG i Botkyrka (fp):

Herr talman! Skatter har kommit till för att täcka samhällets utgifter. Skatternas storlek fastställs i regel för att täcka redan beslutade eller beräknade utgifter. Skatter går i regel in i en klump i statsbudgeten, men kan ibland vara specialdestinerade.

Vägtrafikbeskattningen är delvis specialdestinerad för att täcka utgifter för vägväsendet. I undantagsfall har vi skatter som är avsedda att styra en konsumtion i en viss riktning. Hit hör skatter på tobak, alkohol och en del förpackningar. Under den senaste tiden har också förts en livlig och omfattande diskussion om huruvida man genom en särskild beskattning av energi skulle kunna styra konsumtionen, dvs. spara energi.

Motionen nr 1966 betraktar jag inte som en skattemotion. Den handlar om miljön. Den handlar om hur man skall minska utsläppen av farliga avgaser längs våra vägar. Den handlar om hur man skall få bättre luft i våra tätorter. Den handlar om hur man skall spara energi.

Motionen gäller alltså ett par av våra viktigaste miljöfrågor: luftvård och energiförbrukning.

Det är rimligt att man kräver av regeringen att den har ett konsekvent handlande. Det är rimligt att de förslag och de åtgärder en regering för fram den ena veckan står i samklang med vad som föreslås nästa vecka. Men hur är det nu? Jo, ena dagen går regeringen ut med en stor kampanj för att spara energi. Nästa dag lämnar den en proposition som går i rakt motsatt riktning. Regeringen föreslår en skatteändring som får negativa konsekvenser för det drivmedel som ur energisynpunkt är fördelaktigast.

Kan jag få ställa en fråga till utskottets majoritet och till statsrådet Sträng, som är närvarande här: Är drivmedel undantagna från den energisparkampanj som nu sättes i gång? Om inte, varför föreslår man då lagändringar som går tvärtemot sparkampanjen?

Utskottet anför att om allt fler bilar blir brännoljedrivna skulle utvecklingen kunna medföra att statens inkomster för bestridande av vägkostnaderna minskar, vilket på sikt kan resultera i skatteskärpningar om man vill behålla och utveckla vägstandarden. Detta resonemang kan jag ej acceptera. Det är helt knutet till en ekonomisk princip som talar om krona för krona. Även om inkomsterna från vägtrafikbeskattningen sjunker, behöver inte detta medföra att skatten måste höjas.

Bilarna spyr ut massor av avgaser. Vilka och hur stora skador dessa avgaser medför vet vi inte helt i dag. Men vi vet att avgaserna gör stor skada och är farliga för både människan och hela miljön. Vad dessa skador kostar samhället vet vi inte heller. Framför allt vet vi inte vilka

skador dessa avgaser medför i framtiden. Men vi vet att avgaserna är farliga. Fler bilar drivna med brännolja ger mindre avgaser och därmed betydligt reducerade utgifter för samhället. Totalt medför detta utan tvekan en samhällsekonomisk vinst. Då behövs troligen inte den skattehöjning som utskottsmajoriteten befarar.

I motionen 1966 anförts att dieselmotorn från miljösynpunkt är överlägsen bensinmotorn, dvs. dieselmotorn släpper ut mindre avgaser än bensinmotorn. Motionen innehåller också en källanvisning avseende argumenten.

Herr Wikner påstod att dieselmotorn är farlig därför att den bullrar mer. Men bara för några månader sedan avlämnade trafikbillerutredningen sitt betänkande med förslag till bullernormer. Dessa normer är inte olika för olika typer av drivmedel, utan de varierar med hänsyn till om det gäller personbilar eller lastbilar. Det spelar alltså ingen som helst roll i framtiden enligt dessa normer om det är en dieseldriven eller bensindriven bil. Normerna är alltså lika för alla bilar. Jag beklagar att jag tar från herr Wikner hans enda argument.

Principfrågan i dag är inte vägtrafikskattens storlek utan dess inriktning och målsättning. Har skatten uteslutande till uppgift att täcka utgifter eller är man också beredd att använda den för att spara energi och få bättre luftvård? Vad lönar allt välformulerat miljöprat till, om vi när vi kommer till beslut handlar tvärt emot allt vackert tal?

Reservationen 3 pekar framåt. Den vill stimulera användningen av energisnåla och miljövänliga fordon. I reservationen begärs en översyn av vägtrafikskatteförordningen i miljövänlig riktning.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen 3.

Herr WIKNER (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har fått uppgifterna om bullret från den diskussion som fördes tidigare här i riksdagen. Bl. a. riksdagsman Björkman lämnade dem. Han var ledamot av bilskatteutredningen, och jag har tagit fasta på hans siffror och uttalanden. Jag förmodar att de var riktiga den gången, även om de skulle ha ändrats sedan dess.

Miljöfrågorna har vi diskuterat, och vi kommer att diskutera dem även i fortsättningen. Alla är medvetna om att vi måste ta itu med dessa problem. Det förmodar jag att även herr Strömberg i Botkyrka är medveten om. Också vårt parti gör vad det kan. Inte bara staten måste satsa pengar utan även landsting och kommuner, för att inte tala om domänverket och andra institutioner.

Herr STRÖMBERG i Botkyrka (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Wikner åberopar siffror som är två år gamla och bygger sin argumentation på dem. Men, herr Wikner, det var i augusti som bullerutredningen lämnade sitt betänkande, och det är de siffror och normer som finns där som jag har refererat. De är nog betydligt riktigare.

Torsdagen den
12 december 1974

*Vägrafikbeskatt-
ningen*

Herr WIKNER (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är faktiskt synd att jag inte kan verifiera dem, men jag förmodar att de inte är så olika de siffror som det har talats om förut. Jag hoppas att herr Strömberg har rätt i det här fallet. men det går väl an att titta på det.

Herr STRÖMBERG i Botkyrka (fp) kort genmäle:

Herr talman! De siffror jag lämnat har jag fått i dag från en ledamot av utredningen.

Herr BÖRJESSON i Falköping (c):

Herr talman! Låt mig i korthet kommentera motion nr 11, som behandlas i skatteutskottets betänkande nr 59. I motionen har begärts att bestämmelserna om befrielse från automobils katt för personbil som ägs av högradigt invaliderad person utvidgas att omfatta även handikappade personer som inte behöver fordonet för sitt förvärvsarbete eller sin utbildning, t. ex. husmödrar.

De nuvarande bestämmelserna gäller handikappades befrielse från automobils katt. Det finns grupper – jag tänker då framför allt på gravt handikappade husmödrar – som säkerligen skulle ha stor användning av bil men som inte kan erhålla befrielse från bils katt därför att de ej uppfyller de kriterier som gäller för befrielse.

För den som är svårt handikappad kan en bil bryta den isolering som han eller hon upplever. Ett svårt handikapp innebär för varje människa som befinner sig i den situationen stora påfrestningar, oavsett om han eller hon haft chansen till förvärvsarbete och utbildning eller är bunden till rullstol i sitt hem eller annorstädes. Bilen kan för den människan betyda mer för brytandet av isolering än för den som icke är handikappad.

Av utskottsbetänkandet framgår att utskottet uttalat sin anslutning till handikapputredningens förslag om att skattebefrielse bör ersättas med dels en utbyggd färdtjänst, dels direkta bidrag i de fall färdtjänsten inte tillgodoser transportbehovet. Med den kännedom jag har om hur kommunernas färdtjänst fungerar och hur kommunerna måste begränsa sina utgifter av ekonomiska skäl anser jag att man knappast kan förvänta sig att alla kommuner skall kunna erbjuda tillfredsställande trafikservice. Detta förhållande bör utgöra en anledning till att från samhällets sida visa generositet mot den grupp handikappade som är i behov av bil. Man kan göra det genom att utvidga bestämmelserna om befrielse från automobils katt för gravt handikappade till att gälla alla de gravt handikappade som på grund av sitt handikapp är i behov av bil.

Herr talman! Jag har inget särskilt yrkande utan vill endast uttala en önskan om att man i samband med det fortsatta övervägandet av vilka bidrag som fortsättningsvis skall utgå till handikappade utsträcker bidragsgivningen så att enda kriteriet för erhållande av befrielse från bils katt skall vara behovet av bil och graden av handikapp.

Herr WIKNER (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag hade inte tänkt gå upp i debatten igen, men jag vill säga några ord med anledning av herr Börjessons i Falköping anförande.

Det har väckts några motioner – nr 77 av herr Jonasson m. fl., nr 11 av herr Börjesson i Falköping m. fl. och nr 1209 av fru Dahl – där det yrkas på befrielse från vägtrafikskatt m. m. för handikappade som inte studerar eller arbetar. Herr Börjesson nämnde husmödrar som ett exempel. Såvitt jag kan bedöma är alla tre motionerna behjärtansvärda.

Utskottet har vid flera tillfällen uttalat sin anslutning till handikapputredningens förslag att skattebefrielsen bör ersättas med dels en utbyggd färdtjänst, dels direkta bidrag i de fall färdtjänsten inte tillgodoser transportbehovet. Handikapputredningens betänkande har överlämnats till kommunalekonomiska utredningen, som även har behandlat frågan om finansieringen av färdtjänsten i betänkandet Statsbidrag till kommunal färdtjänst, hemhjälp och familjedagshemsverksamhet. Utredningen anser att de särskilda behov av förflyttning som undantagsvis inte kan tillgodoses inom färdtjänstens ram ofta är knutna till arbets- och studiesituationer. Därför anser utredningen att det inte finns anledning att föreslå statsbidrag till kommunerna för anskaffning av motorfordon för handikappade.

Slutligen vill jag nämna att i propositionen 141 förordas statsbidrag med 35 procent av kommunernas bruttokostnader för bl. a. färdtjänst, och där uttalade departementschefen att han delar utredningens synpunkter i fråga om handikappades bilanskaffning. Frågan om att ersätta skattebefrielsen med individuellt prövade bidrag kommer alltså att bli föremål för fortsatta överväganden, och i avvaktan härpå avstyrker utskottet de nämnda motionerna.

Herr KOMSTEDT (m):

Herr talman! Låt mig först ge uttryck för min tillfredsställelse över att den av mig i början av denna riksdag väckta motionen 1230 har tillstyrkts av utskottet. Men därmed är det dess värre slut med rosorna.

I motionen 1963, som herr Lothigius och jag har undertecknat, har vi tagit upp de problem som vi har praktisk erfarenhet av när det gäller genomförandet av kilometerskatten på bilar, en skatt som enligt propositionen skall införas också för släpvagnar från den 1 juli 1976. När statsmakterna beslöt att införa ett system med kilometerräknare gjorde vi den dystra erfarenheten att det visserligen fanns kilometerräknare, men den materiel som behövdes för inmonteringen saknades. Detta förorsakade stora bekymmer ute på de verkstäder som skulle utföra monteringarna, och det har varit anledningen till att vi väckte vår motion, i vilken vi säger att vi vill ha garantier för att de bekymren inte uppstår på nytt.

Herr Wikner har redan redogjort för vilka kostnader som är förknippade med dessa kilometerräknare. Man kan tycka att det är en relativt blygsam

Nr 142

Torsdagen den
12 december 1974

*Vägtrafikbeskatt-
ningen*

Torsdagen den
12 december 1974

*Vägtrafikbeskatt-
ningen*

kostnad, eftersom mätarna bara går på 230 kronor. Jag medger att det inte är dyrt. Men kostnaderna för tillbehör och montering uppgår till ca 2 000 kronor, och det är ett icke föraktligt belopp för varje enskilt fordon.

När det gäller motionen 1967 har herr Träff redan talat om den. Motionen gäller återtagande av fordon. Det förslag som nu föreligger gör faktiskt tredje man till en kronofogdemyndighet. Jag skall här bara nämna några siffror. Om vi antar att ett säljande företag måste ta tillbaka en bil därför att det åkeriföretag som man sålt fordonet till exempelvis träder i likvidation, så ber man bilfirman ta tillbaka bilen. Men fordonet kan också återtas därför att den som köpt fordonet på avbetalning har misskött inbetalningarna, och då skall det först gå en tid innan säljarföretaget har rätt att ta tillbaka bilen. Under den tiden skall den administrativa kvarnen mala, och då förflyter lätt tre månader. Under den tiden kan det hända väldigt mycket. Vägtrafikskatten på bilen är 2 543 kronor och för släpfordonet 3 025 kronor. Om vederbörande har kört 1 000 mil i månaden, vilket är ganska vanligt för ett fjärtrafikfordon, så blir dieselskatten 5 412 kronor, vilket allt tillsammans gör 10 980 kronor på tre månader – alltså under den tid då det säljande företaget inte har haft några möjligheter att ta tillbaka fordonet. Det är mycket pengar, om man jämför med vad som kan vara det verkliga värdet för fordonet, som ofta kan ha blivit ganska misskött. Det är icke föraktliga summor som den auktoriserade bilhandeln på det sättet kommer att gå miste om. Man kan fråga sig om det också kommer att bli så att radiohandlaren skall svara för den eventuellt olösta licensen då den som köpt en TV på avbetalning inte fullgjort sina åligganden, eller om hussäljaren skall svara för icke inbetalda fastighetsskatter. Det är faktiskt paralleller som man kan befara kommer.

Jag ber att få yrka bifall till reservationerna 1 och 2.

Herr WIKNER (s):

Herr talman! Med den starka motivering som anges i betänkandet ber jag att få yrka avslag på reservationen 1 som fullföljer yrkandet i herr Komstedts motion nr 1967.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN yttrade: Propositioner ställs först särskilt beträffande de frågor, som behandlas i de till betänkandet fogade reservationerna. Därefter företas utskottets hemställan i övrigt till avgörande i ett sammanhang.

Betalningsansvaret för vägtrafikbeskattningen

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Nilsson i Trobro och fru Troedsson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Se-

dan herr Nilsson i Trobro begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 142

Torsdagen den
12 december 1974

Vägrafikbeskattningen

Den som vill att kammaran bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 59 såvitt avser betalningsansvaret för vägrafikbeskattningen röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaran bifallit reservationen nr 1 av herr Nilsson i Trobro och fru Troedsson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarans ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nilsson i Trobro begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 277
Nej - 43
Avstår - 1

Kilometerskatten på släpvagnar

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Nilsson i Trobro och fru Troedsson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Nilsson i Trobro begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaran bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 59 såvitt avser kilometerskatten på släpvagnar röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaran bifallit reservationen nr 2 av herr Nilsson i Trobro och fru Troedsson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarans ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nilsson i Trobro begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 272
Nej - 49
Avstår - 1

Vägrafikbeskattningens inriktning

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herr Andersson i Knäred m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Nilsson i Trobro begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 142

Torsdagen den
12 december 1974

Vägtrafikbeskatt- ningen

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 59 såvitt avser vägtrafikbeskattningens inriktning röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herr Andersson i Knäred m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 160

Nej – 160

Avstår – 1

Då sålunda de avgivna rösterna var lika delade, nedlade herr förste vice talmannen i rösturnan en ja-sedel och en nej-sedel, varefter på herr förste vice talmannens anmodan herr Nisser (m) ur urnan upptog den ena av dessa båda sedlar, och befanns denna innehålla nej.

Kammaren hade alltså i enlighet med nej-propositionens innehåll bifallit reservationen nr 3 av herr Andersson i Knäred m. fl.

Utskottets hemställan i övrigt

Bifölls.

På förslag av herr förste vice talmannen beslöt kammaren uppskjuta behandlingen av återstående ärenden på föredragningslistan till kl. 19.30.

§ 14 Anmälades och bordlades

Skatteutskottets betänkande

Nr 65 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1974:185 med förslag om vissa skattelättnader vid gåva av familjeföretag, m. m. jämte motion

Lagutskottets betänkande

Nr 38 i anledning av propositionen 1974:142 med förslag till lag om ändring i föräldrabalken, m. m. jämte motioner

Jordbruksutskottets betänkande

Nr 52 i anledning av propositionen 1974:166 med förslag till ändringar i naturvårdslagen (1964:822) och skogsvårdslagen (1948:237), m. m. jämte motioner

§ 15 Kammaren åtskildes kl. 18.20.

In fidem

SUNE. K. JOHANSSON

/Solveig Gemert